

HANKASALMEN KUNTA

Tilinpäätös
ja
toimintakertomus 2011

Kansikuva
Hankasalmen kameraseura Erkki Laitinen

Sisällysluettelo

1.	TOIMINTA JA TALOUS	7
1.1.	Hankasalmen kunnan strategia 2010-2014	7
1.2.	Kunnan hallinto	8
1.3.	Henkilöstötilinpäätös	10
1.4.	Kunnan toiminnan ja talouden kehitys	10
1.4.1.	Kuntatalouden taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	11
1.5.	Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä	13
1.6.	Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	15
1.6.1.	Tilikauden tuloksen muodostuminen	15
1.6.2.	Toiminnan rahoitus	16
1.7.	Rahoitusasema ja sen muutokset	18
1.8.	Kokonaistulot ja – menot	21
1.9.	Kuntakonsernin toiminta ja talous	23
1.9.1.	Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä	23
1.9.2.	Konsernin toiminnan ohjaus	23
1.9.3.	Konsernin tytäryhteisöjen keskeiset tapahtumat	24
1.9.4.	Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	24
1.9.5.	Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut	25
1.10.	Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet	29
1.10.1.	Kunnanhallituksen esitys tuloksen käsittelystä	29
1.10.2.	Talouden tasapainottamistoimenpiteet	29
2.	TALOUSARVION TOTEUTUMINEN	29
2.1.	Keskusvaalilautakunta	31
2.2.	Tarkastuslautakunta	32
2.3.	Kunnanhallitus	33
2.3.1.	Luottamushenkilöhallinto	34
2.3.2.	Elinkeinopalvelut	36
2.3.3.	Yleishallinto	38
2.3.4.	Maaseutu- ja työllistämispalvelut	40
2.4.	Sosiaali- ja terveyslautakunta	43
2.4.1.	Sosiaalitoimi	43
2.4.2.	Sosiaalipalvelut	44
2.4.3.	Kotihoito ja vanhustyö	48
2.4.4.	Päivähoito	52
2.4.5.	Terveyspalvelut	55
2.5.	Sivistyslautakunta	61
2.5.1.	Peruskoulut	62
2.5.2.	Lukio	65
2.5.3.	Kansalaisopisto	69
2.5.4.	Kulttuuritoimi	72
2.5.5.	Kirjasto	75
2.5.6.	Liikuntatoimi	78
2.5.7.	Nuorisotoimi	80
2.6.	Ympäristölautakunta	83
2.6.1.	Ympäristöhuoltopalvelut	85

2.6.2.	Asunto- ja lupapalvelut.....	89
2.6.3.	Kunnallistekniset palvelut.....	93
2.6.4.	Pelastustoimi.....	96
2.6.5.	Talon palvelut.....	97
2.6.6.	Varikko.....	99
2.7.	Tuloslaskelman toteutuminen.....	102
2.8.	Investointien toteutuminen.....	105
2.9.	Rahoitusosan toteutuminen.....	109
2.10.	Yhteenvedo määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta.....	111
3.	TILINPÄÄTÖSLASKELMAT.....	113
3.1.	Tuloslaskelma.....	113
3.2.	Rahoituslaskelma.....	115
3.3.	Tase.....	116
3.4.	Konsernilaskelmat.....	118
3.5.	Tilinpäätöksen liitetiedot.....	122
3.5.1.	Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	122
3.5.2.	Tuloslaskelman liitetiedot.....	122
3.6.	Tasetta koskevat liitetiedot.....	126
3.6.1.	Taseen vastaavia koskevat liitetiedot.....	126
3.6.2.	Taseen vastattavia koskevat liitetiedot.....	131
3.7.	Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot.....	132
3.8.	Henkilöstöä koskevat liitetiedot.....	133
3.9.	Konsernitilinpäätöksen laatimisperusteet.....	134
3.9.1.	Tuloslaskelman liitetiedot.....	134
3.9.2.	Tasetta koskevat liitetiedot.....	135
3.9.2.1.	Taseen vastaavia koskevat liitetiedot.....	135
3.9.2.2.	Taseen vastattavia koskevat liitetiedot.....	135
4.	LASKENNALLISESTI ERIYTETYN VESIHUOLTOLAITOKSEN TILINPÄÄTÖSLASKELMAT.....	136
5.	TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ.....	138
6.	KUVAUS KIRJANPITOJÄRJESTELMÄSTÄ JA KIRJANPIDOSSA KÄYTETYISTÄ KIRJOISTA.....	139

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS

Hankasalmen kunta haluaa olla hyvän arjen kunta. Kyseinen tavoite ei voi olla pelkkä korulause kunnan strategiassa, vaan sen tulee toteutua aidosti arkipäivässä. Tämän vuoksi poikkeuksellisen suuren erikoissairaanhoidon menojen kasvun ja lastensuojelun tarpeen lisääntymisen vuoksi ei kunnan muuta palveluverkostoa lähdetty vuonna 2011 romuttamaan. Vuoden kuluessa myönnettiin sosiaali- ja terveyslautakunnalle jo 1,4 miljoonan lisämäärärahat. Lopullisessa tilinpäätöksessä edes nuo myönnettyt määrärahat eivät osoittautuneet riittäviksi menoja kattamaan.

Hyvästä arjesta kunnassa on pidettävä kiinni. Toisaalta on huomioitava, että niin sivistystoimi, kunnanhallitus kuin ympäristötoimi pystyivät sovittamaan toimintansa vuonna 2011 kyseisille vastuualueille varattuihin määrärahoihin. Ja jopa - talouden kehityksen näyttäessä loppuvuodesta vakavalta - sopeuttamaan toimintojaan siten, että kaikki ne alittavat talousarvioon varatut määrärahansa tilinpäätöksessä. Muissa toiminnoissa on siis jo tingitty, että perusturva pysyisi kunnossa.

Kun tähän yhdistetään se, että hallinnon kohdalla tehtiin rakenteellisia muutoksia niin kunnanhallituksen kuin ympäristötoimen osalta loppuvuodesta 2011, niin hallintorakenteestamme emme pysty enää säästöjä juurikaan hakemaan. Ja kun sivistystoimessa aiempina vuosina on jo leikattu kouluverkkoa ja supistettu tuntikehystä, niin käytännössä ainoa keino saada talouden kehitys tasapainoon tätä tilinpäätöstä tarkastellen on pystyä muuttamaan toimintatapoja sosiaali- ja terveystoimessa (perusturvapalveluissa).

Kunta korotti sekä kiinteistöverotuksen että tuloverotuksen tasoa vuonna 2011. Kunnallisveroprosenttimme on jo 20,5. Valtionosuusjärjestelmään kohdennetut leikkaukset ja verotulotasaussjärjestelmän muutokset puolestaan supistivat rahoituspohjaamme noin 800 000 euroa vuodelle 2012 ja siitä eteenpäin. Jos emme saa tämän tilinpäätöksen osoittamaa perusturvan menokehitystä haltuun, on kunnan talous käytännössä kriisiytymässä.

Perusturvalautakunta on haasteeseen tarttunut. Vuodelle 2012 lautakunta on hyväksynyt monia toimenpiteitä, joilla palvelujen tuottamisessa tapoja muutetaan. Säästöjä ja menokehityksen jatkuvaa kasvua pyritään leikkaamaan siten, että hyvistä peruspalveluista pidetään kiinni. Perusterveydenhoito ja JYTE yhteistyö toimivat hyvin niin toiminnallisesti kuin taloudellisesti. Perusterveydenhoito pysyikin viime vuonna talousarviossaan.

Terveystoimien menojen osalta erikoissairaanhoidon noin 700 000 euron ylitys oli talousarvion suurin yksittäinen yllätys. Sairaanhoidopiirin kohdalla tuo ylitys syntyi loppuvuoden kuluessa ja aiheuttaa sen, että koko alkuvuosi vuonna 2012 on seurattava huolella jatkuuko kulukehitys erikoissairaanhoidon suhteen edelleen normaalitasoa suurempana – toistaiseksi ei onneksi siltä näytä.

Tässä kunnanjohtajan katsauksessa on tilinpäätöksen ollessa 1,1 miljoonaa euroa alijäämäinen pysyttäydytty puhtaasti talouden lukemissa tilinpäätöksen alkusanoiksi. Loppuvuodesta 2011 kunnassa käytiin siis hallinnossa yt-neuvottelut ja sivistystoimi sekä perusturva sopeuttivat toimintojaan tulossa oleva ylitys ja tiedossa oleva vuoden 2012 määrärahataso huomioiden. Tehdyt toimenpiteet ja suunnitelmat eivät ole vielä riittäviä – sen tilinpäätös 2011 osoittaa. Toisaalta erikoissairaanhoidon menotaso ei pysy loppuvuoden 2011 kaltaisena jatkossa ja lastensuojelutarpeetkaan eivät vuosittain vuoden 2011 kaltaisesti poikkeaa-

van suuresti kasva – mihinkään paniikkiin ei ole siis ole syytä talouden suunnan kääntämisessä.

Harkitusti ja hallitusti tasapainotamme taloutta ja sopeutamme toimintoja hyvän arjen kunnasta kiinni pitäen. Mihinkään uusiin palveluihin ja suuriin muutoksiin meillä ei kuitenkaan tulevaisuudessa ole nyt juurikaan varaa, sen tämä tilinpäätös osoittaa.

Matti Mäkinen

kunnanjohtaja

1. TOIMINTA JA TALOUS

1.1. Hankasalmen kunnan strategia 2010-2014

Hankasalmen kunnan tehtävä

(missio)

Hankasalmi on hyvä kunta asua, kasvaa, kasvattaa, ikääntyä, tehdä työtä, yrittää ja harrastaa

Visio

Hankasalmi on hyvän arjen kunta

Tehtäväämme toteutamme ja tavoitteeseemme pyrimme seuraavilla arvoilla:

Yhteisöllisyys

Yhteistyökykyisyys

Vastuullisuus

Osallisuus

Yrittäjäyys

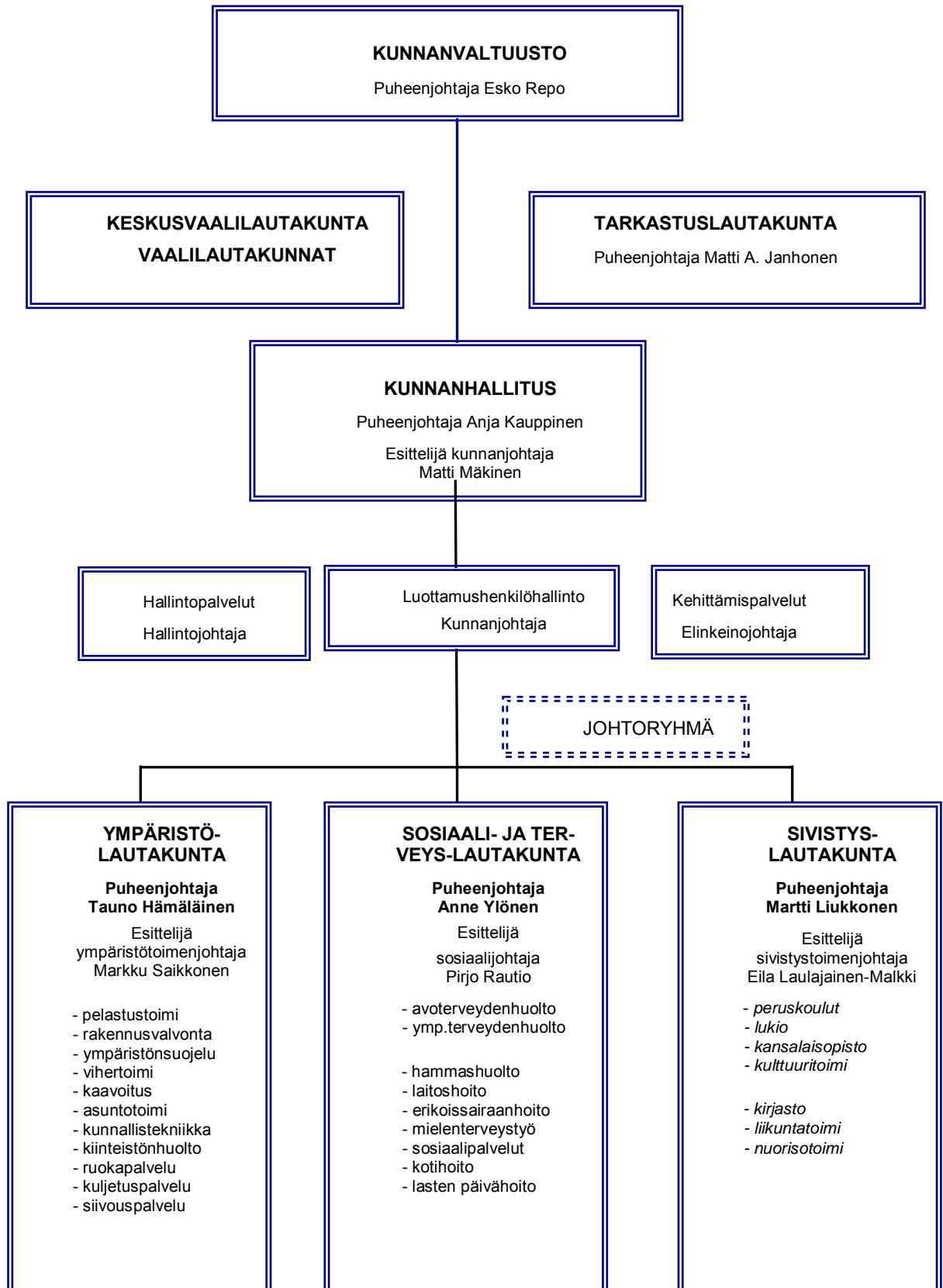
Päämäärät, joiden kautta arvomme ja tavoitteemme vuosina 2010-2014 toteutuvat:

- 1) Kunnan päätöksentekijät ja työntekijät ovat kiinnostuneita kuntalaisten ja kunnan sidosryhmien mielipiteistä ja ottavat ne huomioon.
- 2) Tehokkaasti ja taloudellisesti järjestetyillä palveluilla on turvattu kuntalaisten hyvinvointi.
- 3) Maaseutumainen Hankasalmi edistää päätöksillään kestäväää kehitystä kuntalaisten tarpeista lähtien.
- 4) Hankasalmella päätösten vaikutukset kuntalaisiin ja yrityksiin arvioidaan valmistelussa.

- 5) Hyvinvoivat ja osaavat työntekijät turvaavat palvelujen vaikuttavuuden ja mahdollisuuden kunnan kehittämiseen.

1.2. Kunnan hallinto

Luottamushenkilöt

Kunnanvaltuusto

Pj. Esko Repo jäsenet	SDP	1.varapj. Reijo Keinänen	KESK	2.varapj. Veli-Matti Saarinen	KOK
Sauli Aitto-oja	KESK	Terhi Lamminniemi	KOK	Minna Pynnönen	SDP
Terttu Honkonen	VAS	Martti Liukkonen	KESK	Esko Pöyhönen	KESK
Tapio Hult	VAS	Pertti Loivamaa	SDP	Arto Rämö	KESK
Kari Häkkinen	VAS	Antero Manninen	KESK	Tuomo Silvast	KESK
Pekka Häkkinen	SDP	Lasse Nortunen	PS	Reijo Tikka	KESK
Matti A. Janhonen	VAS	Maarit Nisu	KD	Asta Tillikainen	SDP
Erkki Jormakka	KESK	Jarno Pirkkalainen	SDP	Irina Vammelvirta-Vehviläinen	KESK
Anja Kauppinen	KESK	Topi Puttonen	KD	Anne Hämäläinen	KESK

Kunnanhallitus

puheenjohtaja	Anja Kauppinen	KESK
1.varapuheenjohtaja	Tapio Hult	VAS
2.varapuheenjohtaja	Reijo Tikka	KESK
jäsenet	Leena Kurra	SDP
	Terhi Lamminniemi	KOK
	Pertti Loivamaa	SDP
	Antero Manninen	KESK
	Tuomo Silvast	KESK
	Irina Vammelvirta-Vehviläinen	KESK

Tarkastuslautakunta

puheenjohtaja	Matti A. Janhonen
varapuheenjohtaja	Maarit Nisu
jäsenet	Erkki Flink
	Esko Rajala
	Tuija Tuivio

Ympäristölautakunnan valvontajaosto

puheenjohtaja	Arto Rämö
varapuheenjohtaja	Salla-Birgitta Elers
jäsenet	Heikki Jääskeläinen
	Miriam Sato Ramirez
	Jari Tuukkanen

Ympäristölautakunta

puheenjohtaja	Tauno Hämäläinen
varapuheenjohtaja	Jussi Hyvönen
jäsenet	Salla-Birgitta Elers
	Erkki Jormakka
	Ari Leinonen
	Kaisa Lundberg
	Helvi Möttö
	Arto Rämö
	Asta Tillikainen

Sosiaali- ja terveyslautakunta

puheenjohtaja	Anne Ylönen
varapuheenjohtaja	Terttu Honkonen
jäsenet	Sauli Aitto-oja
	Virve Hakkarainen
	Pekka Häkkinen
	Leena Jäntti
	Toivo Korhonen
	Lasse Nortunen
	Vesa Valkonen

Sivistyslautakunta

puheenjohtaja	Martti Liukkonen
varapuheenjohtaja	Jarno Pirkkalainen
jäsenet	Irma Hytönen
	Johanna Hytönen
	Anne Hämäläinen
	Ilmi Luukkonen
	Ritva Pyykkönen
	Esko Pöyhönen
	Sari Tuukkanen

Keskusvaalilautakunta

puheenjohtaja	Pirjo Pellinen
varapuheenjohtaja	Paavo Valkonen
jäsenet	Veli-Matti Nieminen
	Sari Manninen

Tilintarkastus

Tilintarkastajana toimii Oy Audiator Ab, vastuunalaisena tilintarkastajana tilintarkastaja JHTT Erkki Ollila.

1.3. Henkilöstötilinpäätös

Henkilöstötilinpäätös käsitellään edellisvuosien tapaan omana erillisenä asiakirjana, henkilöstökertomuksena.

Tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetään henkilöstön lukumäärä 31.12.2011 vastuualueittain sekä henkilöstökulujen yhteismäärä.

1.4. Kunnan toiminnan ja talouden kehitys

Kunnan asukasluku oli vuoden 2011 lopussa 5492. Väestön muutos oli - 50. Kunnan työttömyysaste koko vuonna oli keskimäärin 12,8 % ja vaihteli vuoden aikana 10,7- 15,0 %:n välillä. Vuoden lopussa työttömyysaste oli 14,7 %. Työttömyysaste koko Keski-Suomen alueella oli keskimäärin 12,0 % (ed. vuonna 12,8 %) ja vaihteli vuoden aikana 10,9-13,3%:n välillä ja oli vuoden lopussa 13,3%.

Kunnan investointimenot olivat 3,2 milj euroa (brutto). Määrärahavaraus investointeihin oli yhteensä 5,8 milj. euroa (brutto). Talonrakennuskohteista muutos- ja korjaustöinä toteutettiin mm. Metsätähden ilmastoinnin saneeraus- ym. muutokset, Kivikoulun muutostyöt ja useiden kiinteistöjen pihojen korjaustöitä. Jäteveden puhdistamon rakentamishanke valmistui v. 2011. Rakentamismenot olivat yhteensä 4,48 milj. euroa, josta vuoden 2011 osuus 2,02 milj. euroa. Avustusta hankkeeseen saadaan 0,7 milj. euroa. Niemisjärveltä yhteispuhdistamon siirtolinjan rakentaminen aloitettiin, kustannukset 0,2 milj. euroa.

Liikenneväylien, puistojen ja leikkipaikkojen sekä urheilu- ja ulkoilualueiden peruskorjaus- ym. töihin käytettiin yhteensä 0,2 milj. euroa.

Irtaimen omaisuuden hankintamenot ovat yhteensä 0,2 milj. euroa, lähinnä atk- ja kalusto- hankintoja.

Tasearvon mukaiset investointitulot olivat 0,3 milj.euroa, sisältäen mm. tonttien ja asunto- osakkeiden myyntiä.

Vuonna 2011 Hankasalmen kunnan tilikauden tulos on 1 125 844,67 euroa alijäämäinen. Alijäämä on 1 103 902,83 euroa poistoeron lisäyksen jälkeen. Toimintakate oli 0,27 milj. euroa arvioitua suurempi muutettuun talousarvioon verrattuna ja alkuperäiseen talousarvioon verrattuna 1,68 milj. euroa suurempi.

Verotulojen, valtionosuuksien, rahoitustuottojen ja -kulujen kertymä oli 0,49 milj. euroa talousarviota suurempi. Vuosikate päättyi miinukselle 0,12 milj. euroa. Käyttöomaisuuden poistot olivat 1,00 milj. euroa. Vuosikate ei kattanut poistoja ja jäi negatiiviseksi.

Kuluvan vuoden tuloksen arvioidaan olevan talousarvion mukaan 0 euroa.

1.4.1. Kuntatalouden taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Talouden tunnuslukuja	Mittari	Tp 2010	Ta 2011 (vars.)	Tp 2011
Tulorahoituksen riittävyys juoksevien menojen kattamiseen	Vuosikate (milj. €)	1,9	1,1	-0,1
	Vuosikate €/asukas	338	201	-22
	Vuosikate poistoista %	197	107	-12
Maksuvalmius	Kassan riittävyys, pv - keskim. kunnissa 30 pv - riittävä 14 pv -	24	22	21
Käyttötalouden nettomenot	Toimintakate €/asukas	-4 836	-4 995	-5336
Tulorahoituksen riittävyys pitkän aikavälin menojen kattamiseen				
- lainojen hoitamiseen	Lainanhoitokate > 2 hyvä, 1-2 tyydyttävä. < heikko	2,8	1,3	0,0
- investointien tekemiseen	Investointien tulorahoitusprosentti	54,8	20	-5,2
Kunnan vakavaraisuus	Omavaraisuusaste %	72,9	65	63,4
	Suhteellinen velkaantuneisuus %	19,6	30	28,2
Vieraan pääoman määrä	Lainamäärä €/asukas	488	1151	987
Toimintatuottojen osuus toimintakuluista, ulkoiset	%	24,3	22,3	23,2
Kunnallisveron taso	Tuloveroprosentti	20	20	20
Kiinteistöveron taso	Kiinteistöveroprosentti			
	- yleinen	0,90	0,90	0,90
	- vak.asuinrak.	0,40	0,40	0,40
	- muut asuinrak	0,95	0,95	0,95
	Asukasluku 31.12.	5 542	5 530	5 492

Yhteenveto käyttötalouden toteutumasta

(1000 euroa)

	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Keskusvaalilautakunta						
Tulot	0	10		10	10	0
Menot	0	15		15	18	-3
Netto	0	-5		-5	-8	-3
Tarkastuslautakunta						
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	17	22		22	17	5
Netto	-17	-22		-22	-17	5
Kunnanhallitus						
Tulot	3 942	3 841		3 841	4 122	281
Menot	5 858	5 954		5 954	6 132	-178
Netto	-1 916	-2 113		-2 113	-2 010	103
Sosiaali- ja terveyslautakunta						
Tulot	2 600	2 112		2 112	2 233	121
Menot	21 045	20 636	1 409	22 045	22 850	-805
Netto	-18 445	-18 524	-1 409	-19 933	-20 617	-684
Sivistyslautakunta						
Tulot	767	607		607	906	299
Menot	6 950	7 204		7 204	7 373	-169
Netto	-6 183	-6 597		-6 597	-6 467	130
Ympäristölautakunta						
Tulot	4 187	3 946		3 946	4 340	394
Menot	4 416	4 309		4 309	4 524	-215
Netto	-229	-363		-363	-184	179
Yhteensä						
Tulot	11 496	10 516	0	10 516	11 611	1 095
Menot	38 286	38 140	1 409	39 549	40 914	-1 365
Netto	-26 790	-27 624	-1 409	-29 033	-29 303	-270

Talouden nettototeuman vertailu edellisvuoteen:

Kunnanhallitus	menolisäys 4,9 %
Sosiaali- ja terv.lautakunta	menolisäys 11,8 %
Sivistyslautakunta	menolisäys 4,6 %
Ympäristölautakunta	menovähennys 19,7 %

Kaikkiaan käyttötaloustulot kasvoivat 1,0 %, käyttötalousmenot kasvoivat 6,9 % ja käyttötalousnetto kas-

voi 9,4 %.

	muutos ed. vuodesta % (ulkoiset ja sisäiset)
Toimintatulot	
Myyntituotot	-4,0
Maksutuotot	-2,8
Tuet ja avustukset	24,5
Muut tuotot	9,8
Toimintamenot	
Henkilöstömenot	-4,7
Palvelujen ostot	26,0
Aineet ja tarvikkeet	-3,4
Avustukset	7,1
Muut kulut	-6,9

1.5. Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista. Lisäksi sisäisellä valvonnalla varmistetaan, että päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja lain säännöksiä, viranomaisten ohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaa kunnanhallitus.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Hallintosäännössä määrätään kunnan päätöksenteko- ja kokousmenettelystä. Sisäisen valvonnan ohjeessa määritetään sisäisen valvonnan vastuut ja talouden hoitoon kuuluva valvonta. Konserniohje ohjaa konsernihallinnon hoitamista.

Toimielinten päätösten oikeellisuutta valvotaan siten, että toimielimen pöytäkirja on toimitettava kunnanhallitukselle ja viranhaltijan päätöspöytäkirja asianomaiselle toimielimelle. Delegoidun päätösvallan osalta toimielin voi käyttää tarvittaessa otto-oikeutta ja päättää asiasta uudelleen.

Pääasiassa käytäntö on toiminut moitteettomasti. Jonkin verran on ollut puutteita aikataulujen noudattamisessa.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus

Sisäisen valvonnan ohjausjärjestelmä perustuu kunnanhallituksen ohjeeseen sisäisen valvonnan hoitamisesta kunnan organisaatiossa. Ohjausjärjestelmässä keskeisiä toimintoja ovat strateginen – ja taloussuunnittelu, lautakuntien käyttösuunnitelmat sekä laskentajärjestelmä, pääkirjanpito, osto- ja myyntireskontra sekä palkkakirjanpito.

Vastuualueet toimittavat talouden seurantaraportit kunnanhallitukselle neljännesvuosittain. Valtuustoa informoidaan talouden kehittymisestä kunnanvaltuuston kokousten yhteydessä iltakoululuissa ja seminaareissa. Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista

käsitellään kunnanvaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Kunnanhallitukselle viedään kuukausittain tiedoksi talousarvion toteutuminen vastuualueittain sekä tuloslaskelma ja raportti maksuvalmiudesta. Talousarvion seurantaraporttien poikkeamien sanallinen arviointi on ollut suppeaa ja ei kaikilta osin ole ollut riittävää.

Riskienhallinnan järjestäminen

Vahinkojen varalta kunnalla on tapaturma- ja vahinkovakuutus, joka kattaa esinevahingot ja henkilöstön vastuuvakuutuksen. Vakuutus sopimusten uusimisen yhteydessä on kartoitettu riskiympäristö vakuutusalan asiantuntijoiden kanssa. Riskienhallinta on osa päivittäistä toimintaa työpaikoilla. Kunkin vastualueen on kartoitettava omat rahoitus-, henkilöstö-, omaisuus- ja toimintariskit.

Työsuojelupäällikkö valvoo työoloja. Sisäilmatyöryhmä on nimetty. Sisäilmaongelmia on todettu muutamissa toimipisteissä ja niistä on jatkotoimenpiteet käynnistetty. Tietojärjestelmätarkastuksen yhteydessä on todettu puutteita. Atk- osaston työskentely- ja laitehuoneistoja järjestellään uudelleen vuoden 2011 kuluessa ja atk-laitteistojen uudelleen sijoittamisessa huomioidaan paloturvallisuus.

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta perustuu mm. sisäisen valvonnan ohjeeseen ja hallintosääntöön. Toimielimet nimeävät vuosittain vastuualueellaan henkilöt, jotka ovat oikeutettuja hyväksymään laskuja sekä päättävät hankintavaltuuksien euromääräiset rajat viranhaltijoittain. Valtionosuutta saavissa hankkeissa noudatetaan avustuspäätöksissä määrättyjä ehtoja.

Sopimustoiminta

Sopimusriskejä pyritään arvioimaan mahdollisimman kattavasti sopimusta valmisteltaessa. Erillistä sopimuksen hallintajärjestelmää kunnassa ei ole käytössä. Tilivelvollisilla viran- ja toimenhaltijoilla on velvollisuus seurata sopimusehtojen noudattamista ja vanhentumisaikojen.

Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä

Sisäisen valvonnan toimivuudesta koko kunnan tasolla vastaa kunnanhallitus Vastuualueiden esimiehet vastaavat siitä, että sisäisen valvonnan menetelmät ovat käytössä ja sisältävät päivittäisiin toimintaruteeneihin.

Toimielinten tehtävä on seurata alaistensa viran-/toimenhaltijoiden päätöksiä ja tarvittaessa käyttää otto-oikeutta. Viranhaltijoiden on pidettävä päätöksistään pöytäkirjaa. Toimielinten tulee valvoa, että päätökset on tehty viran-/toimenhaltijan toimivallan puitteissa. Lautakuntien samoin kuin viranhaltijoiden päätökset on pidettävä asianmukaisesti nähtävillä, ne on annettava tiedoksi ja pantava täytäntöön.

Sisäistä valvonnan ohje on valmistunut 2009. Valvonnan sisäistäminen ja jalkauttaminen sekä toimintakulttuurien yhtenäistämiseen on vielä kesken. Johtamisjärjestelmä hankkeen yhteydessä sisäisen valvonnan ohjeistusta tarkastellaan uudelleen ja tehdään tarvittavia lisäyksiä. Esimiehille on annettu koulutusta ”Esimies talouden asiantuntijana”. Vaarallisia työyhdystelmiä on todettu. Niitä tarkastellaan uuden taloushallinnon järjestelmän käyttöönoton yhteydessä.

1.6. Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelmassa ja toiminnan rahoitusta kuvataan rahoituslaskelmassa. Molempien laskelmien ja niistä laskettavien tunnuslukujen tehtävänä on osoittaa kunnan rahoituksen riittävyttä. Laskelmiin otetaan vain ulkoiset tulot ja menot.

1.6.1. Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tuloslaskelmassa selvitetään tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen sekä kunnan tulo-rahoituksen riittävyttä.

TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2011	2010
Toimintatuotot	8 861	8 622
Toimintakulut	-38 164	-35 412
Toimintakate	-29 303	-26 790
Verotulot	13 096	12 844
Valtionosuudet	16 043	15 657
Rahoitustuotot ja -kulut	41	160
Korkotuotot	45	61
Muut rahoitustuotot	166	176
Korkokulut	-154	-72
Muut rahoituskulut	-16	-5
Vuosikate	-123	1 871
Poistot ja arvonalentumiset	-1 003	-949
Tilikauden tulos	-1 126	922
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)	22	26
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-1 104	948
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2011	2010

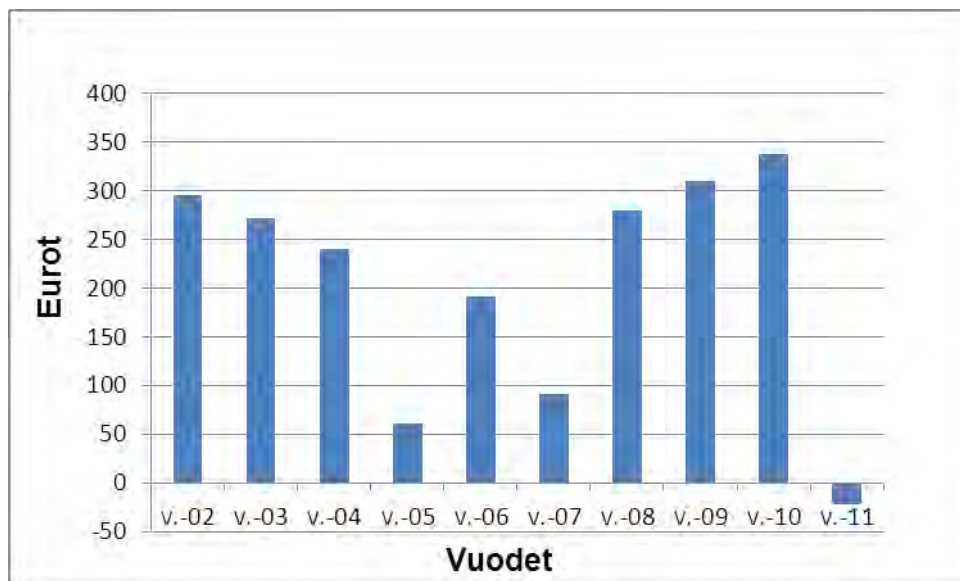
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	23,2	24,3
Toimintakate, euroa/asukas	-5 336	-4 835
Vuosikate/Poistot %	-12	197
Vuosikate, euroa/asukas	-22	338
Asukasluku 31.12.	5 492	5 542

Toimintakate ilmoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valti-onosuuksilla.

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulo-rahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on että, mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulo-rahoitus on riittävä. Jos vuosikate on alijäämäinen, on tulo-rahoitus heikko.

Hankasalmen kunnan vuosikate €/asukas

Vuosikate 2002-2011

1.6.2. Toiminnan rahoitus

Rahoituslaskelmassa esitetään erikseen tulo-rahoituksen ja investointien nettomäärä ja rahoitustoiminnan eli anto- ja ottolainauksen, oman pääoman ja maksuvalmiuden muutosten nettomäärä. Näiden kahden nettomäärän erotus tai summa osoittaa kunnan kassavarojen muutoksen tilikaudella.

RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2011	2010
Toiminnan rahavirta	-204	1 860
Vuosikate	-123	1 871
Satunnaiset erät	0	0
Tulorahoituksen korjauserät	-81	-11
Investointien rahavirta	-1 989	-2 813
Investointimenot	-3 157	-3 434
Rahoitusosuudet investointimenoihin	782	38
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	386	583
Toiminnan ja investointien rahavirta	-2 193	-953
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-91	0
Antolainasaamisten vähennykset	0	0
Lainakannan muutokset	2 715	-648
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 500	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-985	-610
Lyhytaikaisten lainojen muutos	200	-38
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-619	-43
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	6	-6
Vaihto-omaisuuden muutos	-10	5
Saamisten muutos	-1 154	-144
Korottomien velkojen muutos	540	102
Rahoituksen rahavirta	2 005	-691
Rahavarojen muutos	-188	-1 644
Rahavarojen muutos	-188	-1 644
Rahavarat 31.12.	2 443	2 631
Rahavarat 1.1.	2 631	4 275
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2011	2010
Investointien tulorahoitus, %	-5,2	54,8
Pääomamenojen tulorahoitus, %	-3,6	46,4
Lainanhoitokate	0,0	2,8
Kassan riittävyys, pv	21	24
Asukasluku 31.12.	5 492	5 542

Investointien tulorahoitus %-tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella.

Pääomamenojen tulorahoitus %-tunnusluku osoittaa vuosikatteen prosenttiosuuden investointien omahankintamenojen, antolainojen nettolisäyksen ja lainanlyhennyksen yhteismäärästä.

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun luvun tunnusarvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Kunnan lainanhoitokyky on hyvä, jos tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä, kun tunnusluku on 1-2 ja heikko, kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

1.7. Rahoitusasema ja sen muutokset

Rahoituksen rakennetta kuvataan taseen ja siitä laadittavien tunnuslukujen avulla. Hankasalmen kunnan tarkka tase on tilinpäätöslaskelmissa.

TASE JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2011	2010
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	23 473	22 406
Aineettomat hyödykkeet	35	0
Aineettomat oikeudet	35	0
Aineelliset hyödykkeet	20 016	18 749
Maa- ja vesialueet	1 868	1 915
Rakennukset	15 287	11 811
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 107	1 955
Koneet ja kalusto	403	465
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	351	2 603
Sijoitukset	3 422	3 657
Osakkeet ja osuudet	3 422	3 657
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	109	138
Valtion toimeksiannot	109	138
VAIHTUVAT VASTAAVAT	5 996	4 928
Vaihto-omaisuus	40	30
Muu vaihto-omaisuus	40	30

Saamiset	3 512	2 267
Pitkäaikaiset saamiset	839	769
Myyntisaamiset	122	143
Lainasaamiset	717	626
Lyhytaikaiset saamiset	2 673	1 498
Myyntisaamiset	1 283	1 059
Lainasaamiset	0	0
Siirtosaamiset	20	14
Muut saamiset	1 370	423
Rahoitusarvopaperit	201	213
Muut arvopaperit	201	213
Rahat ja pankkisaamiset	2 243	2 418
VASTAAVAA YHTEENSÄ	29 578	27 472
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	18 592	19 696
Peruspääoma	18 669	18 669
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	1 027	80
Tilikauden yli-/alijäämä	-1 104	947
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	175	198
Vapaaehtoiset varaukset		
Investointivaraukset		
Poistoero	175	198
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	93	104
Valtion toimeksiannot	78	104
Muut toimeksiantojen pääomat	15	0
VIERAS PÄÄOMA	10 718	7 474
Pitkäaikainen	4 929	2 392
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	4 450	1 805
Lainat julkisyhteisöiltä	160	290
Liittymismaksut ja muut velat	319	297
Lyhytaikainen	5 789	5 082
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	680	330

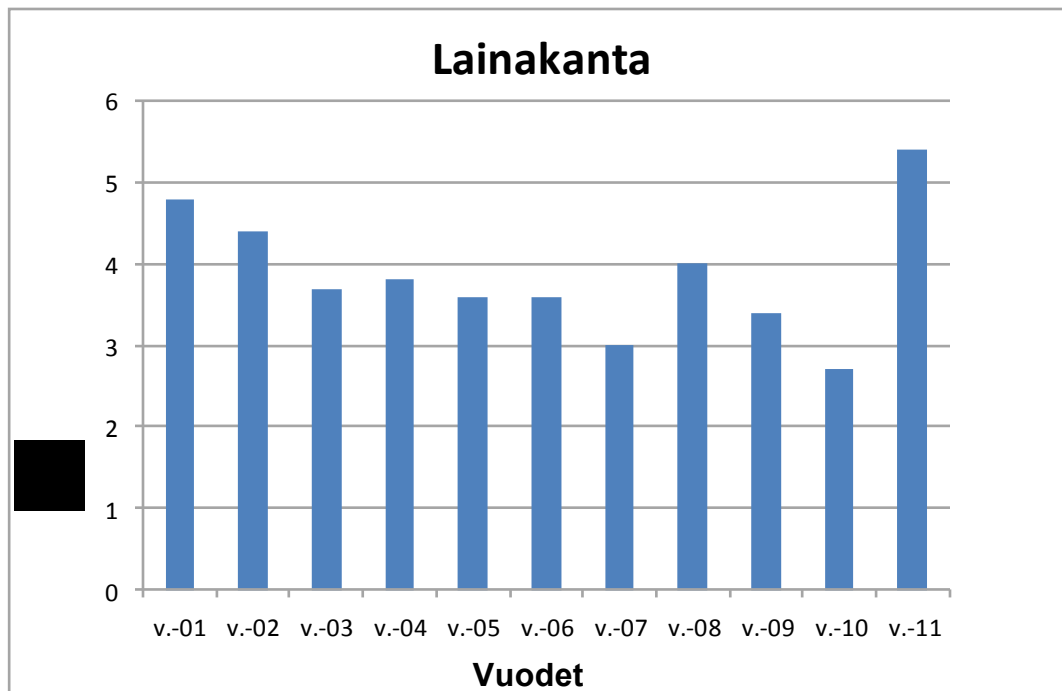
Lainat julkisyhteisöiltä	130	280
Saadut ennakot	0	188
Ostovelat	2 151	1 813
Siirtovelat	2 180	1 731
Muut velat	648	740
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	29 578	27 472
TASEEN TUNNUSLUVUT	2011	2010
Omavaraisuusaste, %	63,4	72,9
Rahoitusvarallisuus €/asukas	-1	-431
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	28,2	19,6
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €	-77	1 027
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	-14	185
Lainakanta 31.12., 1000 €	5 420	2 705
Lainakanta €/asukas	987	488
Asukasluku 31.12.	5 492	5 542

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäimellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona pidetään 70 %:a. Mikäli omavaraisuusaste on 50 % tai pienempi, merkitsee se merkittävän suurta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus %-tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan kokonaistuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, sillä tämän tunnusluvun arvoon eivät vaikuta käyttöomaisuuden ikä, arvostus tai poistomenetelmät. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluku on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksuista tulorahoituksella.

Lainakanta 31.12.

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Hankasalmen kunnan lainakannan kehittyminen vv. 2001-2011 selviää oheisesta kuviosta.

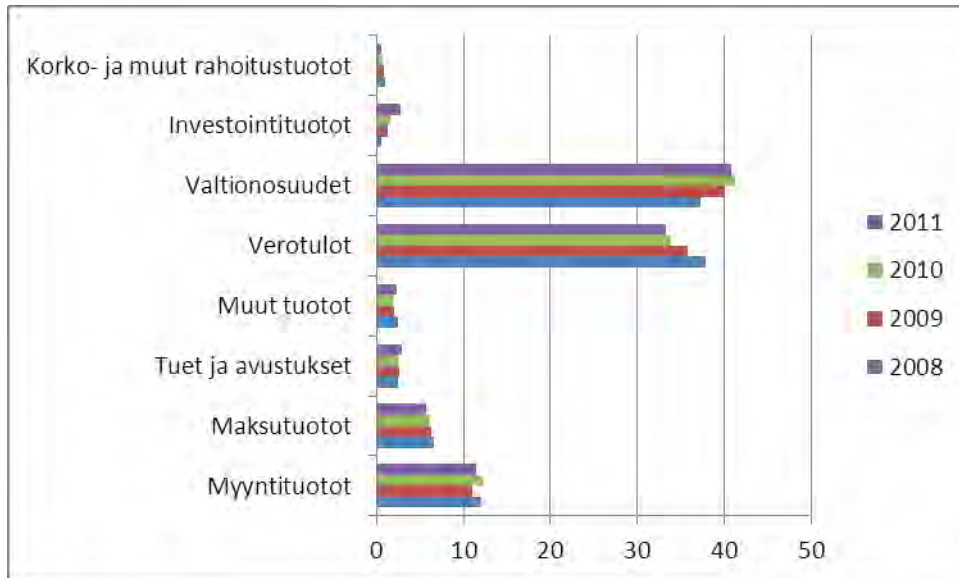
1.8. Kokonaistulot ja – menot

Kokonaistulo ja –meno -käsitteet kattavat laskelmassa varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön.

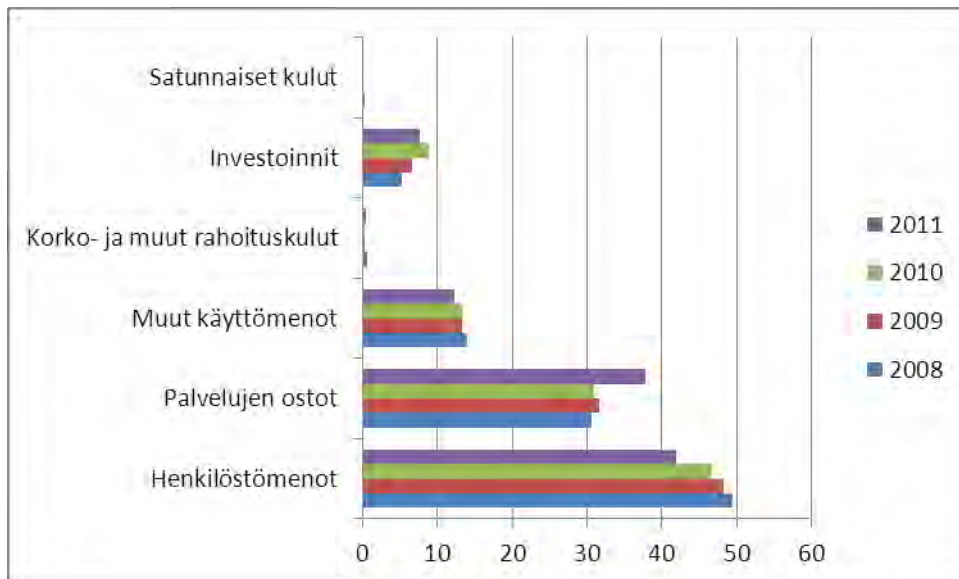
Kokonaistulot ja -menot (1000 €) (ulkoiset)

TULOT		%	MENOT		%
Varsinainen toiminta	38 211		Varsinainen toiminta	38 334	
Toimintatuotot	8 861	20,6	Toimintakulut	38 164	89,7
Verotulot	13 096	30,5	- Valmistus omaan käyttöön		
Valtionosuudet	16 043	37,3	Korkokulut	154	0,4
Korkotuotot	45	0,1	Muut rahoituskulut	16	0,0
Muut rahoitustuotot	166	0,4	Satunnaiset kulut	0	0,0
Satunnaiset tuotot	0	0,0	Tulorahoituksen korjauserät		
Tulorahoituksen korjauserät			- käyttöomaisuuden myynti-		
- käyttöomaisuuden myyntivoitot	-81	-0,2	tappiot	0	0,0
Investoinnit	1 168		- pakollisten varausten muutos		
Rahoitusosuudet investointeihin	782	1,8	Investoinnit	3 157	
Käyttöomaisuuden myyntitulot	386	0,9	Käyttöomaisuusinvestoinnit	3 157	7,4
Rahoitustoiminta	3 700		Rahoitustoiminta	1 076	
Antolainasaamisten vähennykset	0	0,0	Antolainasaamisten lisäykset	91	0,2
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 500	8,1	Pitkäaikaisten lainojen vähen-		
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	200	0,5	nys	985	2,3
Kokonaistulot yhteensä	42 998	100,0	Lyhytaikaisten lainojen vähen-		
			nys		
			Kokonaismenot yhteensä	42 567	100,0

Kaikkien tulojen jakauma (%)

Kaikkien menojen jakauma (%)

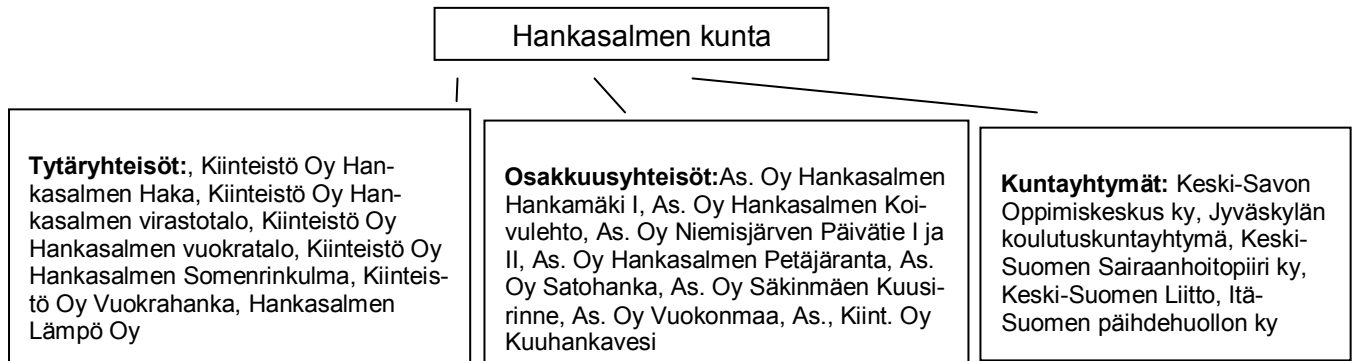

1.9. Kuntakonsernin toiminta ja talous

1.9.1. Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

Hankasalmen kunta on jäsenenä seuraavissa tytär- ja osakkuusyhteisöissä sekä kuntayhtymissä 31.12.2011

	Yhdistelty konsernitilinpäätökseen	
	Yhdistelty (kpl)	Ei yhdistelty (kpl)
Tytäryhteisöt		
Yhtiöt:		
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	5	
Muut yhtiöt	1	
Kuntayhtymät	5	
Osakkuusyhteisöt		9
yhteensä	11	9

Konsernitason talouden tunnuslukuja

Talouden tunnuslukuja	Mittari	Tp10	Ta11	Tp11	Ts12	Ts13
Vieraan pääoman määrä	Lainamäärä milj.€	9,9	13,4	12,4	12,6	11,2
	Lainamäärä €/asukas	1782	2417	2249	2275	2010

1.9.2. Konsernin toiminnan ohjaus

Konsernin omistajapoliittisena tavoitteena vuodelle 2011 oli omistajapoliittisista linjauksista päättäminen. Linjauksen mukaisesti mm. vuokra-asuntokantaa vähennetään ja turhista kiinteistöistä luovutaan.

Konserniohjeet valtuusto on hyväksynyt 22.3.2010. Konserniohjeisiin sisältyy ohjeistus tytäryhtiöiden säännöllisestä raportoinnista kunnanhallitukselle

1.9.3. Konsernin tytäryhteisöjen keskeiset tapahtumat

Hankasalmen kunnan 100 prosenttisesti omistamia tytäryhteisöjä ovat Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka, Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma ja Hankasalmen Lämpö Oy. Muita tytäryhteisöjä ovat Kiinteistö Oy Hankasalmen virastotalo, Kiinteistö Oy Hankasalmen vuokratalo ja Kiinteistö Oy Vuokrahanka.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan isännöinti muuttui vuoden 2011 alusta Hankasalmen kunnalle kunnan ja Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan keskinäisellä sopimuksella. Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakalla on asuntoja 255. Vuonna 2011 asuntojen vuokrausaste oli 95 %. Kiinteistön tuotot toteutuivat talousarvion mukaisesti. Tulos parantui edellisestä vuodesta. Kiinteistön hoitokuluissa lämmityksen osuus oli noin 32 000 euroa suurempi kuin talousarvio. Perittävien vuokrien vaihteluväli on 7,05 – 9,33 €/m². Keskimääräinen vuokrankorotusvaikutus oli 1,75 %. Pitkäaikaista lainaa yhtiöllä on 5,5 M€, josta Hankasalmen kunnalta 0,6 M€. Taseen loppusumma on 6,5 M€. Yhtiö on suorittanut lainanlyhennykset suunnitellusti ja tehnyt poistot suunnitelman mukaisesti. Kunnan takaus on 2,5 M€:n lainoilla. Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan kiinteistöhoitopalvelut tuotetaan osittain kunnan ja osittain yksityisen tuottamina palveluina. Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakalta ei ole peritty korkoa v.2011 kunnan myöntämistä lainoista kunnanhallituksen päätöksen perusteella.

Hankasalmen Lämpö Oy:llä ei ole ollut vuoden 2011 aikana toimintaa. Sääntömääräiset kokoukset on pidetty.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Somerinkulma käsittää asuin- ja liikehuoneistoja. Yhtiön toiminnassa ei muutoksia.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Virastotalon yhtiöjärjestystä muutettiin. Yhtiöllä on lainaa 0,7 milj. euroa kunnan takauksella.

Kiinteistö Oy Vuokrahangalla on asuntoja 14. Vuokratuotot ovat toteutuneet laaditun talousarvion mukaisena. Yhtiö on velaton. Kiinteistö Oy Vuokrahangan myyntiä yhteistyössä Keskimaa Osk:n kanssa suunnitellaan.

Kiinteistö Oy Hankasalmen Vuokratalolla on asuntoja 10. Yhtiöllä on pitkäaikaista lainaa 32.000 €.

1.9.4. Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Kunnan tilintarkastaja toimii tilintarkastajana merkittävimmissä tytäryhteisöissä.

Eri kiinteistöyhtiöihin nimettyjä kunnan edustajia on kuultu eri yhteyksissä. Yhtiöiden toiminnasta on tarvittaessa informoitu kunnanjohtajaa. Tytäryhteisöjen toimintaa seurataan tilinpäätösasiakirjoista ja tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä. Konserniohjeilla luodaan yhdenmukaista käytäntöä tytäryhteisöjen toimintaan.

Toimivallan ja vastuunjako konserniohjauksessa

Kunnan konsernivalvonnasta vastaa konsernijohto, johon kuuluvat kunnanhallitus ja kunnanjohtaja. Konserniohjeella annetaan toimintaohjeet ja periaatteet Hankasalmen kunnan tytäryhteisöille ja määritellään kunnan ja kunnanhallituksen asema konsernijohtajana.

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Kunnanhallitus on päättänyt edustajistaan tytäryhtiöiden yhtiökokouksissa ja antanut tarvittaessa ohjeensa hallitusten jäsenistä. Kunnanhallituksen kokouksessa evästetään tarpeen mukaan yhtiökokousedustajia ja hallituksen jäseniä. Vuodesta 2009 lähtien kunnanjohtaja on nimetty yhtiökokousedustajaksi merkittävimpiin tytäryhteisöihin. Kunnanjohtaja on raportoinut yhtiökokouksen päätöksistä kunnanhallitusta.

Konsernitavoitteiden asettamista ja toteuttamista koskeva arviointi

Tytäryhteisöille ei ole vuodelle 2010 asetettu tavoitteita.

Tytäryhteisön toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi

Tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuraaminen perustuvat pääosin konsernitilinpäätöksen yhteydessä käsiteltäviin tilinpäätösraportteihin. Konserniohje edellyttää, että Kiinteistö Oy Hankasalmen Haka raportoi kaksi kertaa vuodessa ja kaikki tytäryhteisöt toimittavat hallintoelintensä esityslistat ja pöytäkirjat kunnanhallitukselle.

Keskitettyjen konsernitoimintojen käyttö

Keskitettyjä konsernitoimintoja ei ole ollut käytössä. Konserniohjeen mukaan vakuuttamisvastuu on tytäryhteisöillä. Konsernin tarvitsemat vakuutuspalvelut hankitaan yhteisen tarjouskilpailun perusteella. Tytäryhteisöt voivat olla mukana kunnan tekemissä tarjouspyyntökerroksissa, jotka koskevat rahoitusta, energian hankintaa muita yhteishankintoja. Tytäryhteisöt ostavat kunnalta kiinteistönhuoltopalveluita.

Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytäryhteisöissä

Konserniohjeella ohjataan tytäryhteisöjen riskienhallintaa. Tytäryhteisöjen toimiva johto, toimitusjohtaja ja hallitus ovat vastuussa tytäryhteisöjen riskien hallinnasta. Tytäryhteisöissä ei ole laadittu yhtenäistä riskikartoitusta. Tytäryhteisöjen tulee hankkia kunnanhallituksen suostumus etukäteen mm. toimialan laajentamiseen, suuriin investointeihin, omaisuuden kiinnittämiseen ja muun vakuuden antamiseen ja lainanottoon.

1.9.5. Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

KONSERNITULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2011	2010
Toimintatuotot	18 526	16 716
Toimintakulut	-46 747	-42 635
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta	2	
Toimintakate	-28 219	-25 919
Verotulot	13 057	12 844
Valtionosuudet	16 043	15 657
Rahoitustuotot ja -kulut	-91	40
Korkotuotot	50	68
Muut rahoitustuotot	232	193
Korkokulut	-343	-208

Muut rahoituskulut	-30	-13
Vuosikate	790	2 622
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 713	-1 632
Arvonalentumiset	0	0
Satunnaiset erät	0	0
Tilikauden tulos	-923	990
Tilinpäätössiirrot	-353	-294
Vähemmistöosuudet	-3	28
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-1 279	724

KONSERNITULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut, %	39,6	39,2
Toimintakate, euroa/asukas	-5 138	-4 678
Vuosikate/Poistot %	46	161
Vuosikate, euroa/asukas	144	473
Asukasluku 31.12.	5 492	5 542

Konsernituloslaskelman tunnusluvut lasketaan samoin kuin vastaavat kunnan tuloslaskelman tunnusluvut

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2011	2010
Toiminnan rahavirta	719	2 552
Vuosikate	790	2 622
Tulorahoituksen korjauserät	-71	-70
Investointien rahavirta	-2 488	-3 424
Investointimenot	-3 694	-4 066
Rahoitusosuudet investointimenoihin	799	37
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	407	605
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 769	-872
Rahoituksen rahavirta		

Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-91	-4
Antolainasaamisten vähennykset	2	0
Lainakannan muutokset	2 481	-829
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 706	260
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 652	-1 160
Lyhytaikaisten lainojen muutos	427	71
Oman pääoman muutokset	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	16	-7
Vaihto-omaisuuden muutos	-22	3
Saamisten muutos	-1 592	-61
Korottomien velkojen muutos	799	180
Rahoituksen rahavirta	1 593	-718
Rahavarojen muutos	-176	-1 590
Rahavarojen muutos	-176	-1 590
Rahavarat 31.12.	3 211	3 387
Rahavarat 1.1.	3 387	4 977
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2011	2 010
Investointien tulorahoitus, %	27,3	65,1
Pääomamenojen tulorahoitus, %	17,0	50,1
Lainanhoitokate	0,6	2,1
Kassan riittävyys, pv	22	26
Asukasluku 31.12.	5 492	5 542

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut lasketaan samoin kuin vastaavat kunnan rahoituslaskelman tunnusluvut.

KONSERNITASE JA SEN TUNNUSLUVUT

1000 euroa	2011	2010
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	30 859	29 978
Aineettomat hyödykkeet	323	252
Aineettomat oikeudet	280	204
Muut pitkävaikutteiset menot	1	0
Ennakkomaksut	42	48
Aineelliset hyödykkeet	29 310	28 265
Maa- ja vesialueet	2 002	2 049
Rakennukset	23 761	20 474
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 135	1 985

Koneet ja kalusto	848	866
Muut aineelliset hyödykkeet	103	104
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	461	2 787
Sijoitukset	1 226	1 461
Osakkuusyhteisöosuudet	651	849
Muut osakkeet ja osuudet	573	608
Muut lainasaamiset	2	4
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	332	377
VAIHTUVAT VASTAAVAT	7 827	6 248
Vaihto-omaisuus	159	137
Saamiset	4 457	2 724
Pitkäaikaiset saamiset	288	222
Lyhytaikaiset saamiset	4 169	2 502
Rahoitusarvopaperit	297	305
Rahat ja pankkisaamiset	2 914	3 082
VASTAAVAA YHTEENSÄ	39 018	36 603
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	17 399	18 621
Peruspääoma	18 669	18 669
Arvonkorotusrahasto	48	48
Muut omat rahastot	541	480
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	-580	-1 300
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-1 279	724
VÄHEMMISTÖOSUUDET	357	318
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	1 385	1 053
Poistoero	381	351
Vapaaehtoiset varaukset	1 004	702
PAKOLLISET VARAUKSET	155	141
Eläkevaraukset	0	0
Muut pakolliset varaukset	155	141
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	318	346
VIERAS PÄÄOMA	19 404	16 124
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	10 526	8 479
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	367	348
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 828	1 394
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	6 683	5 903
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	39 018	36 603

KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT	2011	2010
Omavaraisuusaste	48,2	55,0
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	40,1	35,2
Kertynyt alijäämä,1000 euroa	1860	576
Kertynyt alijäämä, euroa/asukas	339	104
Konsernin lainat, euroa / asukas	2 249	1 782
Konsernin lainakanta 31.12., 1000 euroa	12 354	9 873
Kunnan asukasluku 31.12.	5492	5 542

1.10 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

1.10.1. Kunnanhallituksen esitys tuloksen käsittelystä

Kunnanhallituksen on KuntaL 69 § mukaan toimintakertomuksessa otettava kantaa tilikauden tulokseen. Tilikauden tuloksella tarkoitetaan kunnan tuloslaskelmasta ilmenevää tulosta ennen varauksia ja rahastosiirtoja. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai siirtää muuhun vapaaseen pääomaan.

Kunnanhallitus esittää tuloksen -1 125 844,67 euron käsittelystä seuraavaa:

1. Tuloutetaan tehtyä poistoeroa 21 941,84 euroa
2. Tilikauden alijäämä on 1 103 902,83 euroa, joka jää alijäämäksi omaan pääomaan.

1.10.2.Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Jos kunnan taseessa on alijäämää, kunnanhallituksella on velvollisuus esittää toimintakertomuksessa selonteko talouden tasapainotuksesta tilikaudella sekä voimassaolevan taloussuunnitelman ja erillisen toimenpideohjelman riittävydestä talouden tasapainottamiseksi.

Hankasalmen kunnalla ei ole edellisvuosilta kattamatonta alijäämää. Kumulatiivinen ylijäämä v. 2010 oli 1027 066,67 euroa. Talousarviossa vuoden 2011 ylijäämäksi oli arvioitu 71 030 euroa. Tilinpäätös osoitti alijäämää 1103 902,83 euroa.

Kattamatonta kumulatiivista on kunnan taseessa tilikauden päättyessä 76 836,16 euroa

Alijäämän kattaminen:

Kumulatiivinen alijäämä 76 836,16 euroa tulee katetuksi suunnittelukaudella 2012-2014 taloussuunnitelman toteutuessa seuraavasti:

v. 2012	0 €
v. 2013	-42 000 €
v. 2014	332 000 €

2. TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Seuranta koskeva sääntely

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Toteutusvertailussa seurattavia asioita ovat toiminnallisten tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen. Toteutusvertailussa on lisäksi käytävä ilmi, onko menot, tulojen lisäksi muutoin rahoitettu talousarviossa määrättyllä tavalla.

Tulot (1000 €)	2008	2009	2010	2011	muutos- % edell. vsta
Tuloslaskelmaosan tulot (ulkoiset)	34 424	35 659	37 360	38 211	2,3
Toimintatulot	8 119	7 943	8 622	8 861	2,8
Myyntitulot	4 181	3 970	4 650	4 520	-2,8
Maksutulot	2 276	2 276	2 320	2 264	-2,4
Tuet ja avustukset	830	941	916	1 140	24,5
Muut tulot	832	756	736	937	27,3
Rahoitustulot	328	301	237	211	-11,0
Korkotuotot	135	89	61	45	-26,2
Muut rahoitustuotot	107	212	176	166	-5,7
Verotulot	13 104	12 955	12 844	13 096	2,0
Käyttötalouden valtionosuudet	12 873	14 460	15 657	16 043	2,5
Investointiosan tulot	167	469	469	1 087	131,8
Rahoitusosuudet	2	166	166	782	371,1
Liittymismaksut	31	53	53	0	-100,0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntitulot	134	250	250	305	22,0
Menot (1000 €)	2008	2009	2010	2011	muutos- % edell. vsta
Tuloslaskelmaosan menot (ulkoiset)	32 925	33 951	35 489	38 334	8,0
Toimintamenot	32 689	33 841	35 412	38 164	7,8
Henkilöstömenot	17 183	17 524	18 190	17 363	-4,5
Palvelujen osot	10 645	11 521	12 068	15 693	30,0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	2 088	1 952	2 115	2 036	-3,7
Avustukset	2 281	2 364	2 447	2 627	7,4
Muut menot	492	480	592	445	-24,8
Rahoitusmenot	187	110	77	170	120,8
Korkokulut	135	99	72	154	113,9
Muut rahoituskulut	52	11	5	16	220,0
Satunnaiset kulut	49	0	0	0	
Investointiosan menot	1 806	2 367	3 434	3 157	-8,1
Omaisuuksien osto	216	381	561	272	-51,5
Rakentaminen ja rakennuttaminen	1 590	1 986	2 873	2 885	0,4

Vuosina 2005-2007 tilikauden tulos on ollut alijäämäinen. Vuosina 2008-2010 tilikauden tulos oli ylijäämäinen ja vuonna 2011 alijäämäinen 1,1 milj. euroa. Vuonna 2011 investointeihin käytettiin 3,16 milj. euroa. Tuloslaskelmaosan tulot lisääntyivät edellisestä vuodesta 2,3 % ja tuloslaskelmaosan

menot kasvoivat 8,0 %. Verotulot ja valtionosuudet yhteensä kasvoivat edellisestä vuodesta 2,2 %. Rahoitustulot laskivat ja rahoitusmenot kasvoivat edellisestä vuodesta. Rahoitusmenojen kasvu johtuu korkomenojen lisääntymisestä, koska vuonna 2011 jouduttiin nostamaan lainaa 3,5 milj. euroa.

2.1. Keskusvaalilautakunta

Tehtävä: Keskusvaalilautakunta vastaa vaalien järjestämisestä.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Vaalien valmistelutoimenpiteet
- Ennakoäänestysasiakirjojen tarkastaminen
- Kunnallisvaaleissa lisäksi ehdokashakemusten vastaanotto ja tarkastaminen, ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen, ennakoäänten laskenta ja kaikkien äänten tarkastuslaskenta, tiedottaminen ja vaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

Äänestysaluejako ja vaalilautakuntien määrä säilyy ennallaan (Asema, Kirkonkylä, Niemisjärvi)

Eduskuntavaalit 2011, presidentinvaalit ja kunnallisvaalit 2012

Toteutuminen:

Vuonna 2011 järjestettiin eduskuntavaalit. Yleiset ennakoäänestyspaikat olivat Pääkirjasto ja Aseman kirjasto

Keskusvaalilautakunta	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	0	10		10	10	0
Myyntituotot	0	2		2	2	0
Maksutuotot	0	0		0		0
Tuet ja avustukset		8		8	8	0
Toimintamenot	0	15		15	17	-2
Henkilöstömenot	0	9	0	9	12	-3
<i>Palkat</i>	0	8		8	11	-3
<i>Henkilösivukulut</i>	0	1		1	1	0
Palvelujen ostot	0	2		2	1	1
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	4		4	4	0
Toimintakate	0	-5		-5	-7	-2
Poistot		0		0	0	

2.2. Tarkastuslautakunta

Tehtävä:

Kunnan talouden tarkastus kuntalain 71 §:n mukaisesti.

Tarkastuslautakunnan on valmisteltava valtuuston päätettäväksi hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiakirjat sekä arvioitava ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet. Tarkastuslautakunnan on huolehdittava kunnan ja sen tytäryhteisöjen tilintarkastuksen yhteensovittamisesta

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Valtuuston päätettäväksi tulevien hallinnon ja taloudentarkastusta koskevien asioiden valmistelu.
- Valtuuston kunnalle ja sen eri toimintayksiköille ja kuntakonserniin kuuluville yhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutumien seuranta.
- Kunnan toimintojen tarkoituksenmukaisuuden arviointi.
- Ulkopuolisen tilintarkastajan työn seuranta.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Hallintokuntien toimintojen jatkuva arviointi erillisen työsuunnitelman mukaan.
- Kuntakonsernin toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi.
- Ostopalvelujen laadun ja niiden kustannuskehityksen seuraaminen erityisesti perusturvalautakuntaa koskien.
- Taloushallinnon, riskienhallintatyön ja JYTE-yhteistyön seuraaminen.

Toteutuminen

- Lautakunta on hyväksynyt tilintarkastajan vuotta 2011 koskevan tarkastussuunnitelman ja seurannut tarkastussuunnitelman toteutumista.
- Lautakunta on käsitellyt tilintarkastajan lautakunnalle tuottamat raportit.
- Lautakunta on kuullut eri hallintokuntien viranhaltijoita vuoden aikana.
- Lautakunta on tutustunut kaikkien kunnan toimielinten pöytäkirjoihin ja niiden liitteisiin.
- Lautakunta on valmistellut valtuustolle tilinpäätöksen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tarkastuslautakunta	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	0	0		0	0	0
Toimintamenot	17	22		22	18	4

Henkilöstömenot	4	7	0	6	5	1
<i>Palkat</i>	4	6		6	5	1
<i>Henkilösivukulut</i>	0	1			0	0
Palvelujen ostot	13	15		15	13	2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	0		0		0
Toimintakate	-17	-22		-22	-18	4
Poistot		0		0	0	

Tarkastuslautakunta antaa tekemistään havainnoista kuntalain edellyttämän erillisen tarkastuskertomuksen valtuustolle.

2.3. Kunnanhallitus

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Omistajapolitiikan määrittely	Kiinteistöjen vähentäminen vastaamaan tarvetta	Asuinkiinteistöjen käyttöasteen nostaminen vähintään 3 %

Toteutuminen:

Vuoden 2011 aikana myytiin kuusi osakehuoneistoa ja kaksi kiinteistöä. Asuinkiinteistöjen käyttöaste oli vuonna 2010 n. 87 % ja vuonna 2011 n. 95 %.

Kunnanhallitus	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	3942	3841	0	3841	4122	281
Myyntitulot	3301	3243		3243	3350	107
Maksutulot	280	230		230	350	120
Tuet ja avustukset	314	366		366	412	46
Muut toimintatulot	47	2		2	10	8
						0
Toimintamenot	5858	5954	0	5954	6132	-178
Henkilöstömenot	4057	4268	0	4268	4279	-11
<i>Palkat</i>	2976	3247		3247	3 221	26
<i>Henkilösivukulut</i>	1081	1021		1021	1 058	-37
Palvelujen ostot	1063	1060		1060	1077	-17

Aineet, tarvikkeet ja tavarat	64	58		58	82	-24
Avustukset	543	412		412	562	-150
Muut toimintamenot	131	156		156	132	24
Toimintakate	-1916	-2113	0	-2113	-2010	103
Poistot		36		36	55	-19

2.3.1. Luottamushenkilöhallinto

Strateginen tavoite	Keino	Mittarit
Viestinnän ja avoimuuden lisääminen päätöksenteossa	Luottamushenkilöiden intran luominen ja sähköpostilistojen hyödyntäminen. Sosiaalisen median hyödyntäminen (facebook, twitter).	facebook –sivujen päivitykset ja käyttäjämäärä www-sivujen käyntimäärät intran luominen ja sen jälkeen sen kohdalla sekä päivitykset että käynnit

Toteutuminen:

- facebook otettiin käyttöön vuoden 2012 puolella
- intran luominen ja www-sivujen uudistaminen siirtyi myös vuodelle 2012, jonka jälkeen päivityksiä ja käyntejä aloitetaan aktiivisesti seuraamaan
- sähköpostilistoja käytettiin aktiivisesti viestintään viikottain hallituksen kohdalla vuonna 2011 ja vähintään kuukausittain henkilöstön ja valtuuston kohdalla (talous, työllisyys mm. asiakokonaisuuksia, joista viestittiin)

Tehtävä: Kunnan johtaminen, edunvalvonta ja kuljetuspalveluiden järjestäminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Valtuuston ja kunnanhallituksen tarvitsemien palvelujen tuottaminen
- Kunnanjohtajan tehtävät
- Kuntaorganisaation toiminnan kehittäminen ja strategiatyö
- Kunnan edustaminen, edunvalvonta ja suhdetoiminta
- Järjestöjen tukeminen, opiskelijastipendit ja strategisesti tärkeiden tapahtumien tukeminen, joukkoliikenteen tukeminen
- Kuljetuspalveluiden järjestäminen kustannustehokkaasti
- Vesihuoltoavustukset
- Metsän myynnistä ja hoidosta vastaaminen

Toiminnalliset tavoitteet

Johtamisjärjestelmän ja riskien hallinnan luominen	Riskitasojen määrittely eri vastuu-alueille Valmistelun laatuksiteerien luominen
Hyvinvointistrategian viimeistely	Strategian toimeenpano

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Kuntastrategian seuranta ja sen mukaisten toimenpiteiden ja tavoitteiden eteenpäin vienti
- Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toimenpiteiden jatkaminen
- Hyvinvointistrategian toimeenpano ja seuranta
- Haja-asutusalueiden vesihuoltohankkeiden edistäminen varattujen määrärahojen puitteissa
- Luottamushenkilötoiminnan tukeminen ja kehittäminen sekä kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien kehittäminen
- Osallistuminen seudulliseen kuntayhteistyöhön ja seudullisten yhteistyöhankkeiden eteenpäin vienti

Toteutuminen:

- kuntastrategia on niin tuore, että varsinaista seuranta sen toteuman suhteen ei vuonna 2011 toteutettu, mutta strategian mukaisesti kunnan toimintoja pyrittiin viemään eteenpäin
- kunta- ja palvelurakennemuutoksen toimenpiteistä keskeisimmät olivat kaksi merkittävää valtuuston päätöstä vuonna 2011. Jyväskylän seudun maankäytön rakennemalli hyväksyttiin valtuustossa 9.5. ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminnasta vuoden 2015 alusta alkaen hyväksyttiin aiesopimus 29.8.
- hyvinvointistrategian toimeenpano siirtyi toteutettavaksi POHEFA-hankkeen ohjauksessa vuonna 2012
- haja-asutusalueiden vesihuoltohankkeita edistettiin varattujen määrärahojen puitteissa talousarvion mukaisesti
- luottamushenkilötoiminnan tukemiseksi ja kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseksi on koko vuoden 2011 valmisteltu kunnalle johtamisen ja riskienhallintaohjelmaksi ”Johtamisen käsikirjaa”, joka tuodaan vuoden 2012 kuluessa päätöksentekoon ja uudeksi toimintamalliksi sen jälkeen Hankasalmen kunnan hallintoon
- Hankasalmi on osallistunut toimintavuoden 2011 ajan Jyväskylän kaupunkiseutuhankkeen toimintaan
- Erityishuomiona mainitaan että konsernin kiinteistöhallinto kuului vuonna 2011 luottamushenkilöhallinnon alaisuuteen

Luottamushenkilöhallinto ja konsernin kiinteistöhallinto

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	1,5	2,8	2,8	-2,8 1,5*	-2,8 1,5*
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset			0,5		
Oppisopimus					
Yhteensä	1,5	2,8	3,3		

* Konsernin kiinteistöhallinto ympäristölautakunnan alaisuudessa

2.3.2. Elinkeinopalvelut

Tehtävä: Luoda edellytyksiä yrittämisen ja asumisen kuntana kehittämiseen.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Yritystoiminnan toimintaedellytysten parantaminen (tonttipolitiikka, rahoitusvaihtoehdot)
- Uuden yritystoiminnan rekrytointi
- Hyvän yhteistyön vahvistaminen yrityksiin ja eri sidosryhmiin

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Yksi uusi yritys tai olevan yrityksen laajennus ysitien yritysputkeen
- Elinkeino- ja työllisyysstrategian seuranta
- Yritysvaikutusten arviointi (YRVA) jatkuu kunnan päätöksenteossa
- Pienmäen asuinalueen saattaminen myyntikuntoon sekä markkinointi yhdessä ympäristötoimen kanssa
- Teollisuusmaan hankinta tarkoituksenmukaisista kohteista
- Matkailun kokonaissuunnitelmaan liittyvien toimenpiteiden edistäminen ja matkailun laatuhanke

Toteutuminen:

- tavoite uudesta yrityksestä ysitien yritysputkeen tai jonkun yrityksen laajenemisesta siinä ei toteutunut vuonna 2011
- Elinkeino- ja työllisyysstrategian seurannassa korostui työttömyyden kasvavan tason huomioiminen – keinoja vaikean ongelman haltuun ottamiseen ei löydetty vuonna 2011 riittävästi
- yritysvaikutusten arvioinnin kehittämiseksi sen toteuttamisen suunnittelu oli vahvasti mukana ”Johtamisen käsikirja” työssä, jossa luotiin työkalua vaikutusten arviointiin
- Pienmäen alue saatettiin myyntikuntoon vuonna 2011, mutta alueen siistiminen ja markkinointi on saatava entistä paremmaksi 2012 keväällä
- Teollisuusmaata ei vuonna 2011 hankittu

- matkailun laatuhanke saatettiin loppuun vuonna 2011 ja matkailuyrityksistä Revontuli ja Häkärinteet saivat sen kautta laadituksi laatukäsikirjat – hankkeen tiimoilta jäi tavoitteita toteutettavaksi tulevina vuosina

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Yrittämisen edellytysten parantaminen	Yritysten määrän nettomuutos	+6	+10	+4	+10	+10
Asukaspuhjan kasvattaminen	Väestömäärän muutos	+26	+20	-50	+20	+20

Keskus- ja luottamushenkilöhallinto	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Luottamushenkilöhallinto						
Tulot	169	213		213	240	27
Menot	695	801		801	842	-41
Netto	-526	-588		-588	-602	-14
Elinkeinopalvelut						
Tulot	11	0		0	0	0
Menot	96	109		109	89	20
Netto	-85	-109		-109	-89	20
Konsernin kiinteistöhallinto						
Tulot		45		45	37	-8
Menot		95		95	103	-8
Netto	0	-50		-50	-66	-16
Matkailun yritysverkoston laadun ja tuottavuuden kehittämisprojekti						
Tulot	44	22		22	19	-3
Menot	50	24		24	19	5
Netto	-6	-2		-2	0	2
Keskus- ja luottamushenkilöhallinto yhteensä						
Tulot	224	280	0	280	296	16
Menot	841	1029	0	1029	1053	-24
Netto	-617	-749		-749	-757	-8

2.3.3. Yleishallinto

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Tietojärjestelmien hyödyntäminen palvelutuotannossa	Tietoturvan ja tietojärjestelmien kehittäminen. Kunnan ja yhteistyökumppaneiden tietojärjestelmien yhteensopivuus.	sähköiset lomakkeet ja sähköiset palvelut/vuosi
Työntekijöiden työhyvinvoinnin ja osaamisen kehittäminen	Pelisääntöjen määrittelemineen, työtyytyväisyyskyselyt, kehityskeskustelut (koko kunnan henkilöstö)	koulutukseen osallistuneiden määrä pv/työntekijä, euroa/työntekijä sairauspoissaolot pv/työntekijä (koko kunnan henkilöstö)

Tehtävä: Yleishallinto-, henkilöstöhallinto-, talous- ja atk-palvelujen tuottaminen

Toteutuminen:

- Tietoturvaa ja tietojärjestelmiä on kehitetty.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- kunnanvaltuuston – ja hallituksen kokousten valmistelu ja päätösten täytäntöönpano
- talous- ja palkkahallinnosta vastaaminen
- rahoituksen suunnittelu ja seuranta
- päätöksentekoa, suunnittelua ja palvelutuotantoa tukevan taloudellisen informaation tuottaminen, kokoaminen ja raportointi
- virka- ja työsuhdeasioiden hoito, henkilöstön ja työyhteisöjen kehittäminen
- kunnan tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuudesta ja kehittämisestä vastaaminen
- keskusarkiston ylläpito

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- talous- ja palkkahallinnon järjestelmien uusiminen
- sähköisen asiointin kehittäminen
- sisäisen ja ulkoisen viestinnän parantaminen (intranet/extranet, nettisivut)
- työhyvinvointi ja työssäjaksaminen huomioimalla ikääntyminen
- lähiesimiesten kouluttaminen
- sisäisen valvonnan edelleen kehittäminen
- tietoturvallisuuden lisääminen

Toteutuminen:

Taloushallinnon ohjelmistokokonaisuus sekä sähköinen ostolaskujen käsittelyjärjestelmä hankittiin Jyväskylän kaupungilta. Palkkahallinnon järjestelmiä ei vielä uusittu. Sisäisen ja ulkoisen viestinnän parantaminen (intranet/extranet ja nettisivut sekä sähköinen asiointi) siirtyy aloitetta-

vaksi vuonna 2012. Tietoturvallisuutta on lisätty hankkimalla uusi palomuri sekä virustorjuntaohjelmistoja. Myös varmistusohjelmistoja on hankittu. Verkkoyhteydet on vaihdettu nopeammiksi.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Tehokas palvelutuotanto	Nettomenot % kunnan kokonaismenoista	3,2	3,6	2,9	3,5	3,4
Moitteeton yleishallinto	Kunnanvaltuuston ja -hallituksen ja sen alaisten viranhaltijoiden päätöksistä tehdyt valitukset	1	0	2	0	0
	Aiheelliseksi osoitettuneiden valitusten määrä	0	0	0	0	0
Tietojärjestelmien kehittäminen kustannustehokkaasti	Atk-kustannukset / työntekijä / vuosi					

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	11,4	12,7	12,2		
Sijaiset	1		0,3		
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset			0,5		
Oppisopimus					
Yhteensä	12,4	12,7	13		

Yleishallinto	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Talousohjelmat v. 2011 alk.						
Hallinto- ja talousohjelmat						
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	223			0		0
Netto	-223	0		0	0	0
Hallinto- ja talousohjelmat						

Tulot		23		23	26	3
Menot		518		518	514	4
Netto	0	-495		-495	-488	7
Atk-palvelut						
Tulot	3	0		0	2	2
Menot	176	227		227	222	5
Netto	-173	-227		-227	-220	7
Kunnallisverotus v. 2011 alk. sis. Luott.henkilöhallintoon						
Tulot	0	0		0	0	0
Menot	123	0		0	0	0
Netto	-123	0		0	0	0
Yleishallinto v. 2011 alk. Hallinto- ja talouspalvelut						
Tulot	26	0		0	0	0
Menot	242	0		0	0	0
Netto	-216	0		0	0	0
Henkilöstöhallinto						
Tulot	53	50		50	58	8
Menot	163	186		186	191	-5
Netto	-110	-136		-136	-133	3
Yleishallinto yhteensä						
Tulot	82	73	0	73	86	13
Menot	927	931	0	931	927	4
Netto	-845	-858		-858	-841	17

2.3.4. Maaseutu- ja työllistämispalvelut

Strateginen tavoite:

Elinvoimainen maaseutu ja aktiiviset yritykset. Työttömyyden ja erityisesti nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden alentaminen.

Toteutuminen:

- Jatkettiin palveluyrittäjien kehittämishanketta. Painopistealueena markkinointi.
- Käynnistettiin uusi maatilayrittäjien liiketoimintaosaaminen kehittämishanke.
- Tuettiin yrityksiä uusien investointien käynnistämisessä tekemällä rahoitushakemuksia.
- Sähköinen tiedottaminen maatalo- ja muille yrittäjille ajankohtaisista asioista.
- Päivitettiin kunnan yritysrekisteri.
- Käytiin neuvotteluja uusien yritysten sijoittumiseksi Hankasalmele.
- Kartoitettiin vuokratiloja aloittavien ja laajentavien yritysten tarpeisiin.

Tehtävä: Maaseutuhallinnon tehtävät Hankasalmen kunnan alueella sekä lomitushallinnon

tehtävät viiden kunnan alueella. Muun yritystoiminnan edistäminen sekä työllisyyden hoidon toimenpiteiden toteuttaminen.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Maatilayritysten ja muun yritystoiminnan toimintaedellytysten vahvistaminen sekä uuden yritystoiminnan rekrytointi.
- Työttömyyden alentaminen tukityöllistämisen keinoin sekä eri toimijoiden yhteistyöllä.
- EU ja kansallisten tukien käsittely, maksatus ja päätökset, koskien 221 viljelijää.
- Lomitushallinnosta vastaaminen viiden kunnan alueella.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Maatalouden tukihallinnon joustava ja ajantasainen toteutus.
- Yritysten sukupolvenvaihdosten edistäminen.
- Aktiivinen tiedottaminen yrittäjille ja uusien yritysinvestointien edistäminen.
- Työllistymistä edistävien toimenpiteiden jatkaminen. Tavoitteena, että hankasalmen työttömyysaste on alle Jyvässeudun ja maakunnan keskiarvon. Ensisijaisena kohde-ryhmänä nuoret (< 25 v) ja pitkäaikaistyöttömät (> 500 pv).
- Lomittajien ja hallinnon koulutus
- Maksullisten lomitusten markkinointi

Toteutuminen:

Vuoden aikana käsiteltiin n. 1300 tukihakemusta, suoritettiin maksatukset n. 5.3 milj. euroa. Tehtiin tarvittavat tuki- ja maksatuspäätökset. Tuki työllistettiin kuntaorganisaatioon 41 henkilöä, yhteensä 22.3 htv. Yrityksiin työllistettiin 12 henkilöä, yhteensä 4.13 htv. Yhteensä työllistettiin 53 henkilöä / 23.46 htv. Yleisen työllisyystilanteen heiketessä myös hankasalmen työttömyys kääntyi nousuun, vaikka työllisyydenhoidon toimenpiteet toteutettiin suunnitelmien mukaisesti. Järjestettiin koulutuspäiviä yritysinvestointien rahoituksesta, sukupolvenvaihdoksesta, markkinoinnista, liiketoimintaosaamisesta ja tukimuutoksista sekä sähköisestä tukihausta. Maatilojen sukupolvenvaihdokset jäivät selvästi tavoitteesta, vaikka koulutusta aiheesta järjestettiin. Neuvoteltiin uudet paikat infopisteille ja haettiin uudet luvat. Otettiin käyttöön uusi yritysten kauppapaikka; Kauppakota palvelu. Haettiin yrityksille uusia toimitiloja. Lomitushallinnon esimieskoulutusta jatkettiin v. 2011. Lomittajille järjestettiin kone- ja lypsykoulutusta, henkisen hyvinvoinnin koulutuspäivä, sikakurssi. Maksullisen lomituksen markkinointi onnistui, mutta sitä ei pystytty tarjoamaan niin paljon kuin sitä haluttiin lomittajapulan vuoksi. Lomittajien työ- ja vapaa-ajan tapaturmat nostivat sairauspoissaolojen määrää huomasti.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Maatilayritysten määrä vähenee hitaammin, kuin K-Suomessa keskimäärin	Toteutuneet sukupolvenvaihdokset	+3	+6	+1	+6	+5
Lomituspäivien kokonaismäärän kehitys	Lomituspäivien määrä	16100	15500	16650	16000	15500
Työ hyvinvoinnin lisäämi-	Sairauspoissaolojen	8	7	11	8	7

nen (lomitus)	määrä htv					
Tuetun maksullisen lomituksen käyttö	Lomituspäivien määrä	1165	1200	1184	1250	1270
Työttömyysaste alle Jyväseudun ja maakunnan keskiarvon	Työttömyys % Hankasalmi / JKL seutu	12.6/12.4		12.8/11.9		
	Työttömyys % Hankasalmi / K-Suomi	12.6/12.3		12.8/12.0		

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset (lomitus+elinkeinot ja työllisyys)	68+2,6	66+2,6	64+2,6	58	58
Sijaiset	2	2	2	2	2
Työllistetyt (Kuntaan + yrityksiin)	19,33+2,42		22,3+4,13		
Muut määräaikaiset	44	54	44	45	45
Oppisopimus	1	1	1	0	0
Yhteensä (ilman työllistettyjä)	1) 117,6	125,6	113,6	105	105

Maaseutu- ja työllistämispalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Maaseutupalvelut						
Tulot	8	0		0	0	0
Menot	166	167		167	139	28
Netto	-158	-167		-167	-139	28
Lomituspalvelut						
Tulot	3 423	3 168		3 168	3 353	185
Menot	3 383	3 166		3 166	3 349	-183
Netto	40	2		2	4	2
Kunnallinen työllistäminen						
Tulot	179	195		195	276	81
Menot	515	536		536	560	-24
Netto	-336	-341		-341	-284	57
Tukityöllistäminen yrityksiin						
Tulot	46	123		123	111	-12
Menot	46	123		123	104	19
Netto	0	0		0	7	7

Maaseutu- ja työllistämispalvelut yhteensä						
Tulot	3 656	3 486	0	3 486	3 740	254
Menot	4 110	3 992	0	3 992	4 152	-160
Netto	-454	-506		-506	-412	94

2.4. Sosiaali- ja terveyslautakunta

Sosiaali- ja terveyslautakunta	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	2 600	2 112	0	2 112	2 233	121
Myyntitulot	306	30		30	43	13
Maksutulot	1 899	1 633		1 633	1 763	130
Tuet ja avustukset	324	418		418	363	-55
Muut toimintatulot	71	31		31	64	33
Toimintamenot	21 045	20 636	1 409	22 045	22 850	-805
Henkilöstömenot	8 314	6 409	278	6 687	6 875	-188
<i>Palkat</i>	<i>6 291</i>	<i>4 669</i>	<i>252</i>	<i>4 921</i>	<i>5 070</i>	<i>-149</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>2 023</i>	<i>1 740</i>	<i>26</i>	<i>1 766</i>	<i>1 805</i>	<i>-39</i>
Asiakaspalvelujen ostot	7 834	9 916	1 131	11 047	11 421	-374
Muut palvelut	1 833	1 572		1 572	1 682	-110
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	662	417		417	383	34
Avustukset	1 799	1 876		1 876	1 959	-83
Muut toimintamenot	603	446		446	530	-84
Toimintakate	-18 445	-18 524	-1 409	-19 933	-20 617	-684
Poistot		43		43	58	-15

2.4.1. Sosiaalitoimi

Sosiaalitoimi	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	1 518	1 642		1 642	1 757	115
Myyntituotot	42	30		30	41	11
Maksutulot	1 118	1 163		1 163	1 302	139
Tuet ja avustukset	297	418		418	352	-66
Muut toimintatulot	61	31		31	62	31
Toimintamenot	9 776	9 757	689	10 446	11 022	-576
Henkilöstömenot	4 378	4 535	134	4 669	4 783	-114
<i>Palkat</i>	<i>3 287</i>	<i>3 360</i>	<i>134</i>	<i>3 494</i>	<i>3 593</i>	<i>-99</i>

<i>Henkilösivukulut</i>	1 091	1 175		1 175	1 190	-15
Asiakaspalvelujen ostot	2 066	1 743	555	2 298	2 559	-261
Muut palvelut	1 142	1 193		1 193	1 226	-33
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	138	145		145	132	13
Avustukset	1 756	1 832		1 832	1 917	-85
Muut toimintamenot	296	309		309	405	-96
Toimintakate	-8 258	-8 115	-689	-8 804	-9 265	-461

2.4.2. Sosiaalipalvelut

Strateginen tavoite	Mittarit	
Ehkäisevien sekä varhaisen vaiheen palvelujen, toimintojen ja työotteen vahvistaminen korjaavien palvelujen käytön vähentämiseksi	Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0-17 –vuotiaiden määrä vähenee (% kunnan 0-17 –vuotiaista, lastensuojelullisten avohuollon tukitoimien piirissä 0-17 –vuotiaita vuoden aikana, % kunnan 0-17 –vuotiaista)	Toimeentulotukea saavien henkilöiden ja pitkäaikaistyöttömien määrä laskee (ttt:a saaneet henkilöt vuoden aikana/% asukkaista, pitkäaikaistyöttömiä % työttömistä)

Toteutuminen:

Lastensuojelullisten avohuollon tukitoimien piirissä oli 5,2 % kunnan 0 – 17 –vuotiaista (Jyväskylän seutukunnassa keskimäärin 7,9 % vuonna 2009). Lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuoden 2011 aikana 130 (vuonna 2010 tehtiin 70 ilmoitusta).

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä lisääntyi edellisestä vuodesta ja oli 2,2 % kunnan 0-17-vuotiaista. Kiireellinen sijoitus tehtiin 7 lapsesta, 11 lasta oli vuoden aikana avohuollon sijoituksessa ja 10 lasta oli huostassa (9 vuonna 2010). Sijaishuollossa oli vuoden aikana yhteensä 23 eri lasta (14 vuonna 2010). 44 lasta sai kotiin annettavia palveluita (54 vuonna 2010).

Toimeentulotukea saavien henkilöiden menot lisääntyivät vuodesta 2010 vuoteen 2011 noin 10 %. Myös asiakasmäärä lisääntyi noin 10 % (532 → 589). Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä oli vuonna 2011 23,8 % (16,7 % vuonna 2010). Kuntouttavaan työtoimintaan osallistui vuonna 2011 yhteensä 24 henkilöä, josta alle 25-vuotiaita oli kuusi ja yli 25-vuotiaita oli 18.

Tehtävä: Sosiaalihuoltolain sekä muiden sosiaalihuollon erityislakien (lastensuojelulaki, vammaispalvelulaki, kehitysvammalaki, päihdehuoltolaki, toimeentulotukilaki, perhehoitajalaki, omaishoidontukilaki) mukaisten palvelujen järjestäminen kuntalaisten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kehitysvammapalveluilla autetaan asiakkaita, joiden toimintakyky on häiriintynyt synnynnäisesti tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi.
- Lastensuojelulla turvataan lapsen oikeus turvalliseen ja virkkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja vaikutetaan kasvuolosuhteisiin sekä tuetaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja toteutetaan yksilö- ja perhekohtaista lastensuojelua.
- Vammaispalveluilla edistetään vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistään ja poistetaan vammaisuuden aiheuttamia haittoja omaisten ja eri yhteistyötahojen kanssa.
- Myöntämällä toimeentulotukea sekä toteuttamalla aikuissosiaalityötä ja palveluohjauksellista työtä tuetaan, ohjataan ja neuvotaan asiakkaita omatoimisuuteen ja itsenäiseen selviytymiseen, mikäli asiakkaan omat voimavarat tai tulot eivät riitä.
- Myöntämällä omaishoidontukea sekä järjestämällä perhehoitoa ja asumispalveluja mahdollistetaan vanhusten ja vammaisten henkilöiden tarpeenmukainen hoito osana tarkoituksenmukaista palvelu- ja hoitoketjua.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Asiakkaan tarpeista lähtevän palveluketjuajattelun ja toimintatapojen kehittäminen lasten palveluista aikuisten palveluihin sekä avo- ja laitospalveluiden välillä
- Yhteistyön lisääminen eri hallintokuntien ja lähikuntien välillä huomioiden kunta- ja palvelurakennemuutosten tuomat vaatimukset ja seudulliset mahdollisuudet
- Henkilökunnan vakiinnuttaminen, ammattitaidon ylläpitäminen ja työssä jaksamisen tukeminen.
- Työskentelyn ja toimintatapojen kehittäminen ja suuntaaminen entistä enemmän ehkäisevään työhön ja varhaiseen tukemiseen

Toteutuminen:

- Sosiaalitoimi oli mukana Jyväskylän Ammattikorkeakoulun hallinnoimassa ja kuntouttavaa työtoimintaa kehittävässä OSKU –hankkeessa, jossa Hankasalmen palveluohjaaja on toiminut osa-aikaisena projektisuunnittelijana hankkeen rahoittamana.
- Sosiaalitoimi oli mukana päihde- ja mielenterveyspalveluita kehittävässä Keski-Suomen sairaanhoitopiirin hallinnoimassa Arjen mieli-hankkeessa ja Opetushallituksen koordinoimassa tehostetun ja erityisen tuen kehittämiseen liittyvässä KELPO-hankkeessa.
- Seudullisen lastenvalvojan palveluiden järjestämistä selvitettiin yhteistyössä JYTE-kuntien kanssa.
- Osallistuttiin erilaisiin seudullisiin työkokouksiin ja Kosken järjestämään pienten kuntien sosiaalityöntekijöiden vertaisryhmään
- Mobile-kuntien yhteisen sosiaalipäivystysyksikön suunnittelua jatkettiin ja yksikön perustamiseen sitouduttiin myös Hankasalmella.
- Omaishoidon tuen lakisääteiset vapaapäivät järjestettiin kunnan sairaalassa, mutta jo loppuvuonna mahdollistettiin vapaapäivien järjestäminen myös lyhytaikaisena perhehoitona. Omaishoidon tukea myönnettiin 6,3 %:lle 75 vuotta täyttäneistä valtakunnallisen suosituksen ollessa 5 - 6 %. Omaishoidon tukea maksettiin vuonna 2011 89:lle eri henkilölle (75 vuonna 2010).
- Yhteistyötä tehtiin kulttuuritoimen kanssa järjestämällä ryhmätoimintaa eri-ikäisille kuntalaisille.

- Sosiaalitoimeen palkattiin määräaikainen perhetyöntekijä ja perheille tarjottiin varhaista tukea sekä lastensuojelun avohuollon palveluja.
- Kunnan ulkopuolelle yksityisiin palvelukoteihin sijoitetuista asiakkaista siirtyi loppuvuonna kuusi henkilöä takaisin kotikunnan palveluiden piiriin.
- Sosiaalipalvelujen henkilöstö osallistui erilaisiin ammatillisiin täydennyskoulutuksiin ja työssä jaksamista tuettiin työkierron, vuorotteluvapaan ja tyhy-toiminnan avulla.
- Ehkäisevä työ kaikilla sosiaalityön osa-alueilla jäi vähäiseksi, koska sosiaalityön resurssit jouduttiin kohdentamaan korjaavaan työhön ja toimeentulotukityöhön
- Sosiaalityön viikoittaiset palaverit vakiinnutettiin

Investoinnit:

- Toimintakeskukseen asennettiin kesällä 2011 3 ilmalämpöpumppua ilmanvaihtoa parantamaan; yksi puutyösaliin, yksi tekstiilityösaliin ja yksi ruokasaliin, investointi on parantanut toimintakeskuksen työolosuhteita merkittävästi .

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Asiakasnäkökulma Asiakastyytyväisyys	Asiakastyytyväisyyskysely sosiaalipalvelujen asiakkaille tyytyväisyys %	> ei tehty	> 80	> on tehty omaishoidettaville	> 80	> 80
Prosessinäkökulma Taloudellisuus/tuottavuus €/suorite	Sosiaalipalvelujen netto-kulut/asukas (€/5492)	613 (5540 as.)	669	831	689	710
	Toimeentulotuki, netto- €/asukas (519.994 €/5492)	87	91	94	94	97
Vaikuttavuusnäkökulma Kohdentuvuus/resurssien suuntaaminen tarpeiden mukaisesti	Sosiaalipalvelujen asiakkaiden osuus kunnan väestöstä, %	20 (5540 as.)	20	20	20	20
	Toimeentulotukea saaneet henkilöt, % asukkaista (589/5490)	9,6 (532/5540)	8,8	10,7	8,8	8,8
Henkilöstönäkökulma Henkilöstön hyvinvointi ja ammatillinen osaaminen	Työyhteisökiekko, ka. välillä 1-5	ei tehty	4-5	3,7	4-5	4-5
	Sosiaalitoimisto		4-5	3,95	4-5	4-5
	Toimintakeskus	3-5				
	Koulutuspv/työntekijä, ka	ka.3,5	3-10	4,2	3-10	3-10

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset		11	10	10	10

Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset		1	1,7	1	1
Oppisopimus					
Yhteensä		12	11,7	11	11

Sosiaalipalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Hallinto ja toimisto						
Tulot	2	0		0	5	5
Menot	207	209		209	216	-7
Netto	-205	-209		-209	-211	-2
Sosiaalityö						
Tulot	15	17		17	63	46
Menot	1 131	964	306	1 270	1 324	-54
Netto	-1 116	-947	-306	-1 253	-1 261	100
Vammaispalvelut						
Tulot	15	23		23	13	-10
Menot	644	620		620	772	-152
Netto	-629	-597		-597	-759	-162
Toimeentuloturva						
Tulot	333	438		438	383	-55
Menot	806	905		905	902	3
Netto	-473	-467		-467	-519	-52
Asuntola-toimintakeskus						
Tulot	65	58		58	82	24
Menot	354	371		371	384	-13
Netto	-289	-313		-313	-302	11
Kuntouttava työtoiminta v. 2011 alk. sis. Sosiaalityöhön						
Tulot	12	0		0		0
Menot	49	0		0		0
Netto	-37	0		0	0	0

Avopalvelut v. 2011 alk. Omaishoito ja perhehoito sekä Muut sosiaalipalvelut						
Tulot	227	0		0		0
Menot	1466	0		0		0
Netto	-1239	0		0	0	0
Omaishoito ja per- hehoito						
Tulot		103		103	103	0
Menot		549		549	598	-49
Netto	0	-446		-446	-495	-49
Muut sosiaalipalve- lut						
Tulot		127		127	167	40
Menot		850	269	1 119	1186	-67
Netto	0	-723	-269	-992	-1019	107
Sosiaalipalvelut yhteensä						
Tulot	669	766	0	766	816	50
Menot	4 657	4 468	575	5 043	5 382	-339
Netto	-3 988	-3 702	-575	-4 277	-4 566	389

2.4.3. Kotihoito ja vanhustyö

Strateginen tavoite	Mittarit
Laitosvaltainen palvelurakenne korvataan avo- ja asumispalveluilla. Ikäihmisten kotona tai kodinomaisissa olosuhteissa asuminen varmistetaan hyvin suunnitellulla ja joustavalla palvelurakenteella hyväksytyin vanhuspalvelustrategian mukaisesti.	<ul style="list-style-type: none"> Laitoshoidossa hoidetaan korkeintaan 3 % kunnan yli 75-vuotiaista Kunnan yli 75-vuotiaista 90 % asuu omassa kodissaan (oma koti, palveluasunnot) Kotiin annettavien palvelujen (kotihoito) piirissä on 25 % kunnan yli 75-vuotiaista

Toteutuminen:

- Pitkäaikaisessa laitoshoidossa on ollut vuoden 2011 aikana 4,3 % (30) kunnan yli 75-vuotiaista (695)
- Kunnan yli 75-vuotiaista asui omassa kodissaan (oma koti, palveluasunnot) 95,7 % (665)
- Kotiin annettavien palvelujen piirissä oli 27 % (192) kunnan yli 75-vuotiaista (695)

Tehtävä: Hoito ja huolenpitopalvelujen tuottaminen läpi koko palveluketjun.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kotihoito edistää kunnan asukkaiden hyvinvointia ammattitaitoisilla ja kokonaisvaltaisilla hoito- ja huolenpitopalveluilla yhteistyössä omaisten ja muiden tahojen kanssa ja tukee asukkaiden omatoimisuutta
- Palveluasumisen toiminta-ajatuksena on antaa hoitoa ja huolenpitoa kodinomaisissa olosuhteissa vanhuksille, jotka eivät enää selviydy tukitoimienkaan avulla omassa kodissaan

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Vanhusten palvelurakenteen muuttaminen avohoidon suuntaan vahvistamalla kotihoitoa ja palveluasumista sekä toteuttamalla muita vanhustalujen strategian linjauksia, tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia
- Oikean hoidon porrastuksen ja palveluprosessien sujuvuuden mahdollistaminen ja varmistaminen. (Kotiutushoitaja, hoivakoti, päiväkeskus)
- Kotihoidon ennaltaehkäisevien kotikäyntien ja terveystarkastusten toteuttaminen kalenterivuonna 80 vuotta täyttävien luona sekä osallistuminen ”Riskiseula iäkkäiden toimintakyvyn tueksi” –projektiin.
- Dementiahoidon keskittäminen Päivärantaan ja sisällöllinen kehittäminen mm. muistiketjua vahvistamalla ja kehittämällä (muistikoordinaattori)
- Vanhustalujen kehittäminen terveystoimen kanssa ja seudullisena yhteistyönä

Toteutuminen:

- Päivärannan palvelukeskuksen päivätoimintakeskus aloitti toimintansa joulukuussa 2010. Toiminta tukee kotihoitoa ja asiakkaiden kotona selviytymistä. Kuntoutumiskoti lakkautettiin ja asukkaat muuttivat omiin vuokra-asuntoihin kotihoidon asiakkaiksi. Kuntoutumiskodin työntekijä siirtyi kotihoidon työntekijäksi. Ostetuista asumispalveluista siirtyi kotihoidon asiakkaiksi takaisin omaan kuntaan yhteensä kolmen henkilöä ja Päivärantaan kaksi henkilöä. Kotihoidon ohjaajan virka perustettiin.
- Hoidon porrastusta on seurattu RAVA-indeksillä ja RAVA-poikkileikkaus on tehty marraskuussa 2011. Moniammatillinen vanhustenhuollonyhteistyöryhmä (SAS) kokoontui kerran viikossa. Ryhmän tehtävänä oli asiakkaiden tarkoituksenmukainen sijoittelu hoito- ja palveluketjussa. Muistikoordinaattori toiminta tuki muistihoitajan toimintaa vastaamalla muistisairaiden henkilöiden jatkohoidon seurannasta kotona.
- Kaikille kalenterivuonna 80 täyttäneille henkilöille, jotka eivät olleet palvelujen piirissä, tarjottiin arviointikäynti, 38 henkilöstä 36 otti haastattelijan vastaan. Kaikille halukkaille tarjottiin myös terveydenhoitajan tarkastus. ”Riskiseula iäkkäiden toimintakyvyn tueksi” -projekti ei toteutunut.
- Muistisairaiden henkilöiden hoito pyrittiin keskittämään Päivärannan palvelukeskukseen. Muistikoordinaattori työskenteli Päivärannassa.
- Terveystoimen kanssa on tehty yhteistyötä mm jaksohoidon keskittämisessä ja suunnittelussa. Vanhustalujen esimiehet osallistuivat seudullisiin esimiestapaamisiin. Vanhustalupäällikkö osallistui Kaste –hankkeen ohjausryhmään. Hankesalmi oli mukana Kaste II hankkeessa.
- Hakatien asumispalveluyksikön perustaminen jäi toteutumatta. Kotirannan palvelutalon suunnittelu aloitettiin ja ARAlle jätettiin rahoitushakemus.

- Koulutus ja muu kehittäminen:
  - Koko hoito- ja ravitsemushenkilöstölle järjestettiin koulutusta ikäihmisten ravitsemuksesta. Koulutuksen jälkeen henkilöstö on tietoisempi ravitsemuksen merkityksestä toimintakykyyn ja terveyteen ja pystyy ohjaamaan asiakkaita ravitsemuksessa.
  - Vanhuspalvelujen henkilöstö pilotoi ”Varhaisen välittämisen mallia”. Mallin avulla on tarkoitus vähentää sairauslomia ja ennakoita pitkät sairauslomat.
  - Vanhuspalvelujen henkilökunta osallistui lääkehoitokoulutukseen ja osaamisen arviointiin.
- Investoinnit: Metsätähden ilmastoinnin saneeraus, sprinklaus ja pienet tilamuutokset aloitettiin.
  - Muutoksilla parannetaan asumismukavuutta –turvallisuutta ja työssä jaksamista.
  - Metsätähden ovien lukituksen ja hoitajakutsujärjestelmän uusiminen ei toteutunut. Asumisturvallisuus ei parantunut.
  - Metsätähden pihan laajennus ja turvalliset pihajärjestelyt toteutuivat. Piha on turvallisempi lapsille, ja henkilökunnan parkkipaikat lisääntyivät.
  - Päivärannan palvelukeskuksen ja Metsätähden kalusteet ja apuvälineet hankittiin. Metsätähden Deko-laite hankittiin, hygienia- ja turvallisuus pöytätyönsä turvaamaan.

Vanhuspalvelujen muutettu TA ylittyi kokonaisuudessaan 161.780 euroa: Matkustus- ja kuljetuspalvelut ylittivät yhteensä 22.500 euroa, lääkkeet- ja hoitotarvikkeet 9200 euroa, vuokrat ylittivät 68.300 euroa, henkilöstökulut ylittivät 126.900 euroa. Toimintatulot ylittivät 59.673 euroa.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Asiakasnäkökulma Palvelutarpeen arviointiin pääsy alle 7 vrk:ssa	arviointiin pääsy %	100	100	100	100	100
Prosessinäkökulma Taloudellisuus/Tuottavuus €/suorite	Kotihoito br/asukas (1350518:5492) br/kotihoidon käynti (1350518:69955) Palveluasuminen ymp.vrk: br/asukas (1255940:5492) br/hoitopäivä (1255940:11787)	254 21 261 124	265 25 247 110	246 19 229 106	281 24 257 115	285 25 258 115
Vaikuttavuusnäkökulma Kohdentuvuus vanhuspalvelujen piirissä %	Kotihoidon asiakkaiden Rava 1,5-2,49, % asiakkaista (tavoite)	57	80	58	80	80

Henkilöstönäkökulma Hyvinvointi ja ammatillinen osaaminen	Työyhteisökierros, ka välillä 1-5	3,32	3,5-4	3,2	3,5	3,5
---	-----------------------------------	------	-------	-----	-----	-----

Henkilöstön määrä tulosityksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	57	59	62	62	64
Sijaiset	27	20	8,1	20	20
Työllistetyt	3	4	4	4	4
Muut määräaikaiset			-	-	-
Oppisopimus	1	-	-	-	-
Yhteensä	88	83	74,1	86	88

Kotihoito ja vanhuspalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Kotihoito						
Tulot	178	161		161	175	14
Menot	1 219	1 241	31	1 272	1 319	-47
Netto	-1 041	-1 080	-31	-1 111	-1 144	61
Kotihoidon tukipalvelut						
Tulot	216	188		188	224	36
Menot	283	278		278	251	27
Netto	-67	-90		-90	-27	63
Päiväkeskukset (Metsätähti ja Päiväranta)						
Tulot	18	37		37	30	-7
Menot	138	252		252	264	-12
Netto	-120	-215		-215	-234	-19
Palveluasuminen (Metsätähti ja Päiväranta)						
Tulot	297	291		291	307	16
Menot	1 683	1 546	32	1 578	1 763	-185
Netto	-1 386	-1 255	-32	-1 287	-1 456	201
Kotihoito ja vanhuspalvelut yhteensä						

Tulot	709	677	0	677	736	59
Menot	3 323	3 317	63	3 380	3 597	-217
Netto	-2 614	-2 640	-63	-2 703	-2 861	276

2.4.4. Päivähoito

Strateginen tavoite	Mittarit
Riittävien, laadukkaiden sekä taloudellisten päivähoitopalvelujen tarjoaminen perheille.	<ul style="list-style-type: none"> Päivähoitopaikat mitoitettu 50 %:lle kunnan 0 - 6-vuotiaista lapsista
Varhaiskasvatus päivähoitossa toteutuu kasvatuskumppanuudessa ammattitaitoisen henkilöstön ja vanhempien kesken.	<ul style="list-style-type: none"> Päivähoitopalvelut toteutetaan kustannustehokkaasti br-€/asukas Käydyt kasvatuskumppanuuskeskustelut /lapsi /vuosi

Toteutuminen:

- Päivähoitopaikkoja on koko vuoden ajan käytetty yli 50 %:sti.
- Kustannustehokkuuteen on ollut haasteellista vastata. Ylimääräisiin lasten kotihoidontuen kuluihin haettiin lisämääräraha 50 000 €, joka on lisätty päivähoiton kokonaisuuteen.
- Päivähoiton kokonaisuus mukaan luettuna kotihoidontuki ylittyy 3,62 %. Päivähoito on lakisääteinen palvelu.
- Kasvatuskumppanuuskeskustelut käyty kokopäivähoitolaisten vanhempien kanssa kerran vuodessa ja erityislaitosten kanssa useammin, tarpeen mukaan.

Tehtävä:

Päivähoiton tehtävänä on järjestää varhaiskasvatuspalvelut ennen oppivelvollisuuden alkamista ja esiopetuksen järjestämistä niille lapsille, jotka tarvitsevat päivähoitopalveluja esiopetuksen lisäksi.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Päivähoitoa järjestetään eri elämäntilanteissa olevien perheiden lapsille lasten kasvatuksen, kehityksen ja oppimaan oppimisen tukemiseksi kasvatuskumppanuudessa vanhempien kanssa.
- Järjestämisspaikkoina ovat päiväkodit, ryhmäperhepäivähoitokoti ja perhepäivähoito. Päivähoitopalvelun vaihtoehtona kunta maksaa (kelan kautta) lakisääteistä kotihoidon ja yksityisen hoidon tukea.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Asiakaslähtöisen toimintatavan toteuttaminen (kasvatuskumppanuus)
- Varhaiskasvatussuunnitelmien päivittäminen
- Huomion kiinnittäminen henkilöstön jaksamiseen ja hyvinvointiin (työnohjauksen)
- Ammatilliset täydennyskoulutuspäivät (erityispäivähoito, huolen puheeksi otto, työssä jaksaminen)

Toteutuminen

- Päivähoitoa on järjestetty 195 lapselle eli 52 %:lle kunnan 0 -6-vuotiaille lapsille.
- Päivähoitopaikat ovat olleet kesäaikaa lukuun ottamatta täynnä koko toimintakauden.

- Kotihoidontukea tai yksityisen hoidon tukea on saanut keskimäärin 73 lasta kuukausittain.
- Päivähoito on toiminut asiakaslähtöisesti; kasvatuskumppanuuskeskustelut ja päivähoiton aloituskeskustelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kautta.
- Varhaiskasvatussuunnitelmien päivitystä tehty (painatus v. 2012).
- Päiväkodit ovat olleet työnohjauksessa työterveyshuollon kautta, varhaisen tuen malli otettu käyttöön.
- Vakituinen henkilökunta on saanut ammatillista täydennyskoulutusta.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Asiakasnäkökulma	Asiakaskysely palvelujen käyttäjille joka toinen vuosi	50	>85	>85	>85	>85
Prosessinäkökulma; t aloudellisuus / tuotavuus €/suorite	Kunnallisen päivä hoidon nettokustannus /hoidossa olevat lapset 31.12/kk (1837643 € / 195) ilman kotihoidontukea	559	698	785 625	785	785
	Kunnallisen päivä hoidon bruttokustannus/hoitopaikat /kk (2041869 €/151 hoitopaikkaa /kk) ilman kotihoidontukea	744	911	1126 943	1126	1126
	Päivähoitopalvelut, br-€/asukas ilman kotihoidon tukea (Hoitopäiviä yhteensä 23036 pv)	268	351	372 312	372	372
Vaikuttavuusnäkökulma Laadukkaan päivähoiton järjestäminen kumppanuudessa vanhempien kanssa	Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma käytössä %	57	95	65	95	95
	Hoidossa olevat lapset 31.12 /% 0-6-vuotiaista	50	52,4	52	50	50
Henkilöstönäkökulma Henkilöstön hyvinvointi ja	Työyhteisökierros ka. välillä 1 -5	3,53	>4	3,46	>4	>4

ammattillinen osaaminen	Koulutuspäivät /v	2,54	3-10	3,53	3-10	3-10
-------------------------	-------------------	------	------	------	------	------

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	34	34	34	34	34
Sijaiset	-	-	3,8	-	-
Työllistetyt	1	1	1	1	1
Muut määräaikaiset	8	8	8	8	8
Oppisopimus					
Yhteensä	43	43	46,8	43	43

Päivähoito	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Sillankorva						
<i>Tulot</i>	52	55		55	60	5
<i>Menot</i>	499	578	26	604	637	-33
Netto	-447	-523	-26	-549	-577	38
Metsätähti						
<i>Tulot</i>	25	30		30	31	1
<i>Menot</i>	266	303		303	296	7
Netto	-241	-273		-273	-265	8
Perhepäivähoito						
<i>Tulot</i>	93	90		90	88	-2
<i>Menot</i>	597	598	25	623	648	-25
Netto	-504	-508	-25	-533	-560	23
Ryhmäperhepäivähoito						
<i>Tulot</i>	18	25		25	25	0
<i>Menot</i>	119	144		144	127	17
Netto	-101	-119		-119	-102	17
Lasten kotihoidontuki						
<i>Tulot</i>	0	0		0	0	0
<i>Menot</i>	363	350		350	334	16
Netto	-363	-350		-350	-334	16

Päivähoito yhteensä						
<i>Tulot</i>	188	200		200	204	4
<i>Menot</i>	1 844	1 973	51	2 024	2 042	-18
Netto	-1 656	-1 773	-51	-1 824	-1 838	22

2.4.5. Terveyspalvelut

Terveyspalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	1 082	470	0	470	476	6
Myyntitulot	264			0	2	2
Maksutulot	781	470		470	461	-9
Tuet ja avustukset	27			0	11	11
Muut toimintatulot	10			0	2	2
Toimintamenot	11 269	10 879	720	11 599	11 828	-229
Henkilöstömenot	3 936	1 874	144	2 018	2 092	-74
<i>Palkat</i>	<i>3 004</i>	<i>1 308</i>	<i>118</i>	<i>1 426</i>	<i>1 477</i>	<i>-51</i>
<i>Henkilösivukulut</i>	<i>932</i>	<i>566</i>	<i>26</i>	<i>592</i>	<i>615</i>	<i>-23</i>
Asiakaspalvelujen ostot	5 768	8 173	576	8 749	8 862	-113
Muut palvelut	692	379		379	456	-77
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	523	272		272	251	21
Avustukset	43	44		44	42	2
Muut toimintamenot	307	137		137	125	12
Toimintakate	-10 187	-10 409	-720	-11 129	-11 352	-223

Tehtävä: Kattavien ja laadukkaiden perusterveydenhuollon palvelujen järjestäminen kuntalaisille ja muille niihin oikeutetuille. Kansanterveyslaissa kunnan järjestettäväksi säädettyjen erikoissairaanhoidon palvelujen hankkiminen kuntalaisille.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Hankasalmen perusterveydenhuollon palvelujen (avosairaanhoido, kuntoutus- ja terapiapalvelut, neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, suun terveydenhuolto) järjestämisestä vastaa Jyväskylän yhteistoiminta-alueen terveyskeskus (JYTE). Palveluilla edistetään kansanterveyttä ja vähennetään väestöryhmien välisiä terveyseroja terveyttä edistämällä, sairauksia ehkäisemällä ja hoitamalla sekä kuntouttamalla.
- Sairaala järjestää lyhyt- ja pitkäaikaista ympärivuorokautista perusterveydenhuollon tason hoitoa asiakaslähtöisesti, joustavasti, kuntouttavalla työotteella, omatoimisuutta tukeen ja omaiset mukaan ottaen.
- Vuoden kuluessa muutos hoivasairaalaksi on osana kunnan vanhuspalveluiden kehittämistä mukaan lukien erikseen määritelty akuuttisairaanhoido.

- Erikoissairaanhoidon palvelut hankitaan pääasiassa Keski-Suomen sairaanhoitopiiriltä, joka tuottaa palvelut itse tai hankkii ne ostopalveluna.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Palvelut järjestetään sopimuksen mukaisesti väestön tarpeet huomioiden.
- Palveluissa korostuvat tarkoituksenmukainen työnjako, oikea-aikaisuus, jatkuvuus sekä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa.
- Yhteistoiminta-alueella otetaan käyttöön uusia toimintamalleja.
- Toimivan palveluketjun kehittäminen Jyväskylän terveyspalveluiden yhteistoiminta-alueen sairaaloiden sekä kunnan muiden palveluyksikköjen kanssa.
- Toimintamallin mukainen oikea henkilöstöresursointi (riittävän henkilövahvuuden ja –osaamisen turvaaminen).
- Hoivasairaalamuutoksen läpivienti henkilöstön hyvinvointi ja asiakkaan hoito turvaten.
- Palvelusopimuksen mukaisesti toteutuvat hoitopalvelut.

Toteutuminen:

- Jyväskylän yhteistoiminta-alueen terveyskeskus (JYTE) aloitti toimintansa 1.1.2011. JYTE järjestää perusterveydenhuollon palvelut Jyväskylän lisäksi Hankasalmen, Muuramen ja Uuraisten kunnissa kolmella terveysasemalla. Toimintojen yhtenäistäminen eri terveysasemien välillä käynnistyi.
- Lääkärivajaus (keskimäärin 10 lääkäriä koko JYTE:n alueella) Hankasalmella oli noin yhden lääkärin verran.
- Loppuvuodesta 2011 kokeiltiin Hankasalmen lähipäivystyksen lyhentämistä arkisin 2 tunnilla ja lauantapäivystys siirrettiin sairaanhoitopiiriin.
- Välittömän yhteydenoton turvaamiseksi takaisinsoittojärjestelmä (Solidus) ei toteutunut suunnitelmien mukaisesti Hankasalmen vastaanotolla vuonna 2011.
- Työn sisällön seuraamiseksi JYTE:n avosairaanhoidossa aloitettiin lääkärin käyntisyydiagnoosien (ICD10) ja hoitajien käyntisyykoodien (ICPC2) merkitseminen.
- Suun terveydenhuollossa kiireelliseen hoitoon pääsy toteutui hyvin. Hankasalmella hoitotakuu toteutui ja hoitoon pääsi kuukauden kuluessa. Lasten hammasterveys säilyi hyvänä koko JYTE:n alueella kuuluen maan parhaimmiston.
- Hankasalmen akuuttihoidon ostopalvelupaikkojen käyttöaste JYTE:n terveyskeskusairaloissa (lähinnä Kyllössä) oli 3,3 vuoden 2011 aikana.
- Kaikki JYTE:n terveysasemat olivat mukana laatuverkostotyössä keskeisimpien kansansairauksien ehkäisemiseksi ja hyvän hoidon toteutumiseksi.
- Terveystarkastusten palveluohjelmat laadittiin yhtenäisiksi kaikissa toimintayksiköissä koko JYTE:n toiminta-alueella neuvoloissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.
- Aikuispsykiatrian palvelut siirtyivät vuoden alussa Keski-Suomen sairaanhoitopiiriin tuotamaksi toiminnaksi.
- Ympäristöterveydenhuollon toiminta-alue laajeni koskemaan myös Hankasalmen, Joutsan ja Luhangan kuntien ympäristöterveydenhuoltoa.
- Terveyspalvelujen toteuma ylittyi myönnetyistä lisämäärärahaista huolimatta 223 000 euroa johtuen pääasiassa erikoissairaanhoidon keskimääräistä suuremmista ylityksistä operatiivisessa ja psykiatrisessa hoidossa, ympäristöterveydenhuollon ennakoitua suuremmasta toteumasta ja kunnan sairaalan henkilöstömenojen ennakoitua suuremmasta toteumasta. Sairaalan talousarvioon vuodelle 2011 sijaismäärärahoja oli budjetoitu riittävästi suhteessa henkilöstömitoitukseen. Sijaisten tarvetta aiheutui myös sairauslomista.

- Sairaalan esimiesvaihdokset ja ns. Hakatie-hankkeen peruuntuminen vaikuttivat toimintaan siten, että suunniteltua palvelurakenteen kehittämistä ei päästy aloittamaan vuonna 2011. Syyskuusta alkaen kunta osti osastonhoitajan palveluita (50 %) JYTEltä.
- Sairaalan kameravalvontaa lisättiin, mikä parantaa potilaiden ja henkilökunnan turvallisuutta.
- Omaishoidon tuen lakisääteisten vapaapäivien aikainen hoiva järjestettiin omaishoidettaville sairaalassa, jota varten oli käytettävissä viisi jaksohoitopaikkaa.
- Erikoissairaanhoidon kitkalaskutuspäiviä oli vuoden aikana yhteensä 15.
- Hoitotarvikevaraston toiminnasta kunnan hallinnoimana saatiin hyviä kokemuksia.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Palveluiden saatavuus ja suunnitelmallisuus painopistealueiden ohjaamana	Palvelusopimuksen toteutuminen Hoidon saatavuuden kriteerien mukaiset hoitoonpääsyajat Käyntimäärät (avosairaanhoito) - lääkäri - hoitaja		Tot 100 % Tot 100 % 9 655 8 300	Tot 100% Tot 100% 10364 4705		
Hoidontarpeen arviointi aloitetaan kolmen viikon kuluessa lähetteen saapumisesta sairaanhoitopiiriin.	Sairaanhoitopiirin tilastot/palaute		Tot 100%	Tot 100%		
Tarpeelliseksi todettu hoito järjestetään kuuden kuukauden (lasten- ja nuorisopsykiatrinen hoito kolmen kuukauden) kuluessa.	Sairaanhoitopiirin tilastot/palaute		Tot 100%	Tot 100%		
Palveluiden saatavuus ja suunnitelmallisuus väestön tarpeen mukaisesti	Erikoissairaanhoidosta jonotusaika sairaalaan alle 1 vrk Odotusaika sairaalasta kotihoitoon tai asumispalveluihin max. 2 kk		Tot 100% Tot 100%	Ei tot. Ei tot.		
Toimiva palveluketju	Rava-pohjainen hoitosuunnitelma kaikilla pitkäaikais-hoidossa olevilla (Rava > 3)		Tot 100%	Tot. 100 %		
Motivoitunut ja työhönsä sitoutunut ammattitaitoinen henkilöstö	Tarpeenmukaisesti kohdennettu täydennyskoulutus 3-10 vrk/vuosi/henkilö		Tot 100%	Tot. 100%		

	Henkilöstöresurssit		Tot 0,65/ss	Tot 0,6/ss		
Taloudellinen toiminta	Hoitopäivän hinta Hoitopäivien lukumäärä		130 € 17000	112 € 17061		

Henkilöstön määrä tuloyksikkötasolla henkilötyövuosina (Hoivasairaala)	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset		35	35	28	24
Sijaiset		6	8,7	5	4
Työllistetyt		2	2	2	2
Muut määräaikaiset		0			
Oppisopimus		0			
Yhteensä		43	45,7	35	30

Perusterveydenhuolto

Perusterveydenhuolto	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Hallinto						
Tulot	0	0		0		0
Menot	178	0		0		0
Netto	-178	0		0	0	0
Terveysneuvonta						
Tulot	7	0		0		0
Menot	181	0		0		0
Netto	-174	0	0	0	0	0
Työterveyshuolto						
Tulot	214	0		0		0
Menot	281	0		0		0
Netto	-67	0		0	0	0
Vastaanotto						
Tulot	181	0		0		0
Menot	1 735	0		0		0
Netto	-1 554	0	0	0	0	0

Täydentävät palvelut						
Tulot	21	0		0		0
Menot	478	0		0		0
Netto	-457	0	0	0	0	0
Perusterveydenhuolto						
Tulot		0		0	11	11
Menot		2 294		2 294	2 712	-418
Netto	0	-2 294	0	-2 294	-2 701	-407
Hammashuolto						
Tulot	160	0		0		0
Menot	516	397		397		397
Netto	-356	-397	0	-397	0	397
Perusterveydenhuolto yhteensä						
Tulot	583	0	0	0	11	11
Menot	3 369	2 691	0	2 691	2 712	-21
Netto	-2 786	-2 691	0	-2 691	-2 701	-10

Mielenterveystyö

Mielenterveyspalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Mielenterveyspalvelut v. 2011 alk. Tuikun avustus						
Tulot	5	0		0	0	0
Menot	278	44		44	42	2
Netto	-273	-44		-44	-42	2
Kuntoutuskoti						
Tulot	20	20		20	0	-20
Menot	52	57		57	69	-12
Netto	-32	-37		-37	-69	-32
Mielenterveystyö yhteensä						
Tulot	25	20		20	0	-20
Menot	330	101		101	111	-10
Netto	-305	-81		-81	-111	-30

Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuolto	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Terveysvalvonta						
Tulot	21			0		0
Menot	51			0		0
Netto	-30	0		0	0	0
Eläinlääkintähuolto						
Tulot	7			0	0	0
Menot	138			0	158	-158
Netto		0		0	-158	-158
Ympäristöterveydenhuolto						
Tulot		0		0	0	0
Menot		154		154	39	115
Netto		-154		-154	-39	115
Ympäristöterveydenhuolto yhteensä						
Tulot	28	0		0	0	0
Menot	189	154		154	197	-43
Netto	-161	-154		-154	-197	43

Terveyskeskussairaala

TK-sairaala/Hoivasairaala	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	512	450		450	465	15
Menot	2 217	2 186	144	2 330	2 376	-46
Netto	-1 705	-1 736	-144	-1 880	-1 911	61

Erikoissairaanhoito

Erikoissairaanhoito	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	7	0		0	0	0
Menot	5 237	5 672	576	6 248	6 368	-120
Netto	-5 230	-5 672	-576	-6 248	-6 368	-120

Hoitotarvikevarasto

Hoitotarvikevarasto	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
---------------------	---------	---------	--------	-------------	---------	-----------

Tulot		0		0	0	0
Menot		75		75	64	11
Netto	0	-75	0	-75	-64	-11

2.5. Sivistyslautakunta

Strateginen tavoite: Hankasalmi tarjoaa dynaamisen koulutus-, harrastus- ja kulttuuriympäristön, mahdollistaa elinikäisen oppimisen ja itsensä kehittämisen sekä järjestää aktiivisia elämää edistäviä palveluja kuntalaisille.

Sivistyslautakunta	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	767	607	0	607	906	299
Myyntitulot	370	304		304	407	103
Maksutulot	96	84		84	116	32
Tuet ja avustukset	269	193		193	352	159
Muut toimintatulot	32	26		26	31	5
Toimintamenot	6 950	7 204	0	7 204	7 373	-169
Henkilöstömenot	4 041	4 323	0	4 323	4 435	-112
Palkat	3 184	3 407		3 407	3 530	-123
Henkilösivukulut	857	916		916	905	11
Palvelujen ostot	1 800	1 789		1 789	1 805	-16
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	392	373		373	366	7
Avustukset	19	21		21	20	1
Muut toimintamenot	698	698		698	747	-49
Toimintakate	-6 183	-6 597	0	-6 597	-6 467	130
Poistot		102		102	114	-12

Hallinto ja talous

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
henkilötyövuosina	2010	2011	2011	2012	2013
Vakituiset	1,6	1,6	1,25	1,6	1,6
Sijaiset			0,35		
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					

Yhteensä	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
----------	-----	-----	-----	-----	-----

Sivistystoimen hallinto	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	29	28		28	32	4
Menot	154	167		167	169	-2
Netto	-125	-139		-139	-137	2

2.5.1. Peruskoulut

Strateginen tavoite	Keinot	Mittari
Hyvinvoivat ja osaavat työntekijät turvaavat palvelujen vaikuttavuuden ja mahdollistavat peruskoulun kehittämisen	Kiinnitetään huomiota ja tuetaan ammattitaitoisen henkilöstön osaamisen kehittämistä ja työhyvinvointia	Koulutuspäivien lukumäärät, sairauspoissaolot ja ammattitaito
Turvallinen kouluympäristö	KiVa-Koulu –ohjelmaan kuuluminen (oppitunnit, menetytävät kiusaamistapauksissa)	KiVa-Koulu –kysely keväisin

Toteutuminen:

- Koulutuspäivien lukumäärät yhteensä 257, sairauspoissaolojen määrä 1054 päivää ja ammattitaito 98 %
- KiVa-Koulu –kyselyt on toteutettu keväällä 2011 Kuuhanaveden, Aseman, Niemisjärven, Ristimäen kouluilla

Tehtävä: Opetustoimi

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Perusopetus 0-9 luokkien oppilaille

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Opetussuunnitelmatyö
- Turvallisen oppimisympäristön varmistaminen
- Opetusteknologian kehittäminen
- Koulukohtaiset painopistealueet huomioiden ympäröivän yhteisön tarpeet

Toteutuminen:

Opetussuunnitelmatyö

- Opetushallitus antoi määräyksen ja ohjeet esiopetuksen sekä perusopetuksen järjestäjille opetussuunnitelmien muuttamiseen *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2010* sekä *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja päivitykset 2010* mukaisesti. Uudet määräykset tulivat voimaan 1.1.2011 ja ne edellyttivät perusopetuksen järjestäjiltä paikallisten opetussuunnitelmien muuttamista ja täydentämistä. Uudistetut opetussuunnitelmat tuli ottaa käyttöön viimeistään 1.8.2011.
- Kevään alussa 2011 perustetut ops-työryhmät laativat täydennykset Hankasalmen kunnan perusopetuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmiin. Opetussuunnitelmatyötä ohjasi opetussuunnitelmatyöryhmä, joka asetettiin syksyllä 2010 (Siv.ltk 11.10.2010,60 §). Kevään 2011 aikana saatiin valmiiksi perusopetuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmien päivitystyö. Opetussuunnitelmat hyväksyttiin sivistyslautakunnan kokouksessa 14.6.2011 (§ 39 ja 40).

Turvallisen oppimisympäristön varmistaminen

- Kaikki koulut ovat olleet mukana KivaKoulu -ohjelmassa tavoitteena turvallisen oppimisympäristön varmistaminen uusien toimintakäytänteiden käyttöön ottamisen avulla.
- Kuuhanaveden koulun turvallisuusohjelmatyöryhmä aloitti turvallisuusoppaan päivittämisen yhteistyössä lukion kanssa.

Opetusteknologian kehittäminen

- Vuoden 2010 lopussa ja vuoden 2011 alkupuolella on hankittu kouluihin erilaisia laitteistoja mm. interaktiivisia taulujärjestelmiä ohjelmistoinen sekä dataprojektoreineen, dokumenttikameroita ohjelmistoinen ja kannettavia tietokoneita monipuolistamaan opetusta ja täydentämään nykyaikaisia opetusmenetelmiä. Opetusteknologia avulla on pyritty kehittämään opetusmenetelmiä mielenkiintoisammaksi ja motivoivammaksi. Kehittämisen suuntana on 2000-luvun taitojen oppiminen, joka tarkoittaa niitä taitoja, joita nykyiset oppilaat tulevat tarvitsemaan aikanaan työelämässä.

Lisäksi perusopetuksessa opetustoimintaa ja oppimisympäristöjä on kehitetty toimintavuoden aikana useiden hankkeiden avulla. Keskeisimmät hankkeet olivat muun muassa

- Tehostetun ja erityisen tuen hanke (Kelpo 3), jossa kehitettiin oppimisessaan ja koulunkäynnissään tukea tarvitsevien oppilaiden opetusta osana perusopetuksen laadun kehittämistä
- Perusopetuksen laadun kehittäminen opetusryhmien pienentämiseen varatun kohdenetun valtionavustuksen avulla
- Perusopetuksen laatukriteerit -hankkeen tavoitteena on ollut opetuksen korkean laadun ja monipuolisen tarjonnan turvaaminen sekä opetuksellisten ja sivistyksellisten perusoi-keuksien takaaminen lapsille ja nuorille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Perusopetuksen laatukriteerit on työkalu, jonka avulla voidaan tuottaa paikallisen tason tietoa perusopetuksen rakenteellisesta ja toiminnallisesta laadusta sekä kehittää toimintaa.
- Kerhotoiminnan kehittäminen -hankkeen tavoitteena on ollut monipuolistaa lapsen ja nuoren kasvua tukevaa vapaa-ajantoimintaa osana koulupäivää sekä kodin ja koulun yhteistyötä
- Oppilaanohjauksen kehittäminen -hankkeen (ETU-OPO2)tavoitteena on ollut erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ohjauksen kehittäminen.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Laadukas opetus	Oppilaiden oppimistulokset (todistuksen ka:n muutos)	- 0,20	<+/- 1	-0,03	<+/- 1	<+/- 1
Henkilöstön ammattitaito	Kelpoisuusehdot täyttävien %-osuus	100	100	98	100	100
Taloudellisuus	Nettokustannukset/oppilas	7375	8041	8064	8336	8779
	Opetustuntien lukumäärä	40159	42200	42657	42200	42200
	Oppilasmäärä (ka)	572,5	551	551,5	545	533

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	44,21	48,73	47,72	50,02	51,02
Sijaiset	6,34	4,08	2,5	3	2
Työllistetyt	4,41	4,73	4,4	4,73	4,73
Muut määräaikaiset	5,74	6,14	5,87	2,57	2,71
Oppisopimus	1	0,25	0,25	1	1
Yhteensä	61,7	63,93	60,74	61,32	61,46

Peruskoulujen tunnusluvut:

Tunnusluvut	2007	2008	2009	2010	2011
Tuntimäärä päivässä (190)	236	228	211	211	225
Tuntimäärä vuodessa	44932	43241	40089	40159	42657
Tehokkuus / taloudellisuus					
Nettomeno € / oppilas	6617	6999	6811	7375	8064
Opetus € / tunti	68,69	74,23	78,41	81,76	80,95
Kouluateria € / ateriala	2,00	2,00	2,20	2,20	2,20
Kuljetus € /kuljetusoppilas	954	975	1095	1419	1533
Toiminnan laajuus					
Oppilasmäärä (ka)	602,5	588	587,5	572,5	551,5
Kuljetusoppilaiden määrä (ka)	320	341,5	349	328	322,5
Voimavarat					

Opetushenkilöstö					
- virat	45	40	41	41	41
- tuntiopettajat (päätoimiset)	8	8	5	9	9
- tuntiopettajat (sivutoimiset)	2	1	1	2	2
Muu henkilöstö					
- koulusihteeri	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
- koulunkäyntiavustajat	11	11	12	15	15

Peruskoulut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	397	275		275	408	133
Menot	4 670	4 763		4 763	4 855	-92
Netto	-4 273	-4 488		-4 488	-4 447	41

2.5.2. Lukio

Strateginen tavoite: Lukio-opetus antaa hyvät valmiudet jatko-opintoihin

Toteutuminen:

- Sijoittuminen jatko-opintoihin kahden vuoden kuluttua valmistumisesta: 82,5% yliopisto- ja amk-opiskelijoina (TA min 75%)

Tehtävä: Toisen asteen opetus

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Yleissivistävän lukiokoulutuksen antaminen hyvillä jatko-opintovalmiuksilla

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Tieto- ja viestintätekniikan käytön kehittäminen
- Seutumallin kehittäminen JAO:n kanssa
- Keski-Suomen lukiohankkeessa lukio- ja työelämäyhteistyön kehittäminen
- Lukion perustehtävästä huolehtiminen

Toteutuminen:

Lukion varsinaisen toiminnan talousarvio ylittyi noin 23600 €. Suurin osa siitä kertyi 8700€ ennakoitua suuremmista kiinteistökuluista sekä talousarviota tehtäessä huomioimatta jääneestä noin 12200 € suuruudesta poistoerästä (koneet ja laitteet). Opettajien palkkausmenot pysyivät kohtuullisen hyvin arviossa, varsinkin kun tuntikehysmäärä hieman alittui alkuperäisestä arviosta. Vuoden avoimena ollut kielten lehtorin virka täytettiin 1.8.2011 uudistetun virkanimikkeen mukaisesti lukion ja perusopetuksen yhteisen lehtorin virkana, jossa opetettavina aineina ovat englanti ja ranska.

Suunnistuslukion talousarvio ylittyi noin 2400€. Opiskelijamäärästä riippuvaa bonusrahaa maksettiin ennakoitua enemmän, kun opiskelija määrä oli vähintään 15. Kevätkaudella suunnistajaopiskelijoita oli 17 ja syyskaudella 15. Bonussumma on 150€/opiskelija. Lisäksi noin 300 euron vakuutusmaksusumma (ns. koululeirien vakuutusmaksut) kirjautuivat erheellisesti suunnistuslukion kohdalle eikä lukion varsinaisiin menoihin.

Opettajien työtä on hyvin suuresti leimannut monenlainen kouluttautuminen, niin oman talon sisällä kuin ulkopuolella järjestettyjen tilaisuuksien ja hankkeiden muodossa. Olemme mukana suurissa Keski-Suomen alueen yhteishankkeissa (Keski-Suomen lukiohanke, Keski-Suomen Osaava, Oppijat, OVI), joiden kautta saadaan edullisesti omarahoitussuudella koulutusta niin tv-t-ympäristöihin kuin lukiopedagogiikkaan sekä tukea lukioiden keskinäiseen yhteistyöhön. Yhteisten hankkeiden suuresta määrästä ja tiukasta aikataulusta on pienellä henkilöstöllä pyritty ottamaan hyötyä omien voimavarojen ja yhteisömmen tarpeiden mukaan, voimatta lähteä mukaan kaikkeen.

Kahdenvälinen pari vuotta kestänyt Comenius-hanke Kreikan kanssa päättyi. Lukuvuoden 2011-2012 hanke hiukkasfysiikan opiskelusta, Cern-hanke, yhdessä Laukaan ja Äänekosken lukioiden kanssa käynnistyi syksyllä ja päättyi tammikuussa 2012 Geneven vierailuun.

Investointivaroilla hankittiin aiotun mukaisesti interaktiiviset taulut kolmeen lukioluokkaan (LU1-LU3) sekä ykkösvuosisluokan opiskelijoiden käyttöön kannettavat tietokoneet. Lukion laitekanta antaa nyt erinomaiset mahdollisuudet tvt-laitteiden päivittäiseen käyttöön opiskelussa ja tukee valmistautumista ehkä jo lähitulevaisuuden yo-kirjoitusuudistukseen

Tieto- ja viestintätekniikan käytön kehittäminen

- Hallinto-ohjelman nettikäyttöliittymä Wilma saatiin toimintakuntoon. Opettajille käyttö mahdollistui toukokuussa, huoltajille ja opiskelijoille marraskuun alussa.
- Lukion tvt-laitekanta täydentyi edelleenkin. Syksystä 2011 alkaen kaikilla opiskelijoilla on käytössään kannettavat tietokoneet. Koneiden määrän mukaisesti lukion langatonta verkkoa vahvistettiin. Kolmeen luokkaan asennettiin interaktiiviset taulut.
- Opetushenkilöstön osaamista on tuettu monimuotoisin koulutuksin ja tukitoimin, mm lyhytkestoiset tietyn välineen käytön koulutukset (mm interaktiiviset taulut 4h), pidempikestoiset tvt-hankkeet (OVI, Oppijat, Osaava) sekä yksilöllisesti vierihoidon annettava tuki (mm Wilma, Webli, erilaiset työvälineohjelmat). Syyslukukauden alusta käytössä on ollut atk-pedagogisen tuen resurssia (1h/vk)

Seutumallin kehittäminen

- Seutumallihanke päättyi vuoden lopussa, mutta tavoitteena, on että yhteistyö jatkossakin mahdollistaa vastavuoroisesti toisen oppilaitoksen kurssien sisällyttämisen opiskelijan opinto-ohjelmaan. Opiskelijamme ovat innokkaasti suorittaneet JAO:n verkkokursseja (Alkoholilainsäädäntö ja anniskelupassi sekä Elintarvikehygienia), sen sijaan vaihtojaksot ammatilliselle puolelle eivät ole vielä kiinnostaneet.

Keski-Suomen lukiohankeissa lukio- ja työelämäyhteistyön kehittäminen

- Työelämä-tietoutta on kartutettu osallistumalla hankkeen järjestämiin RehtoriTET (1pv) ja OpeTet päiviin (yhteensä 5 päivää), joissa kohteena olivat mm Fluidhouse Oy, Metso, Yle, Valtra, JAMK.

Tavoite, jokaiselle lukion opettajalle ainakin kerran yhden päivän mittainen Tet-päivä, on saavutettavissa, sillä hanke jatkuu v.2012. Aineopettajien lisääntyvä työelämätietous antaa heille, valtakunnallisenkin tavoitteen mukaisesti, paremman kyvyn osallistua opiskelijoiden yleiseen ohjaustoimintaan.

- Rehtori on osallistunut puolivuositain kaksipäiväisiin rehtoreille suunnattuihin kehittämisseminaareihin. Opettajilla on ollut mahdollisuus osallistua aineryhmäyhteistyöhön.
- Lukion työelämätiimi on pyrkinyt solmimaan yhteyksiä paikallisten yrittäjien kanssa sekä on rakentanut omaa työelämämallia yrittäjyyden ja työelämälähtöisen toiminnan juurruttamiseksi osana lukion toimintakulttuuria.

Lukion perustehtävästä huolehtiminen

Yo-kirjoituksiin osallistui keväällä 49 kokelasta. Heistä 8 korotti aiempia arvosanoja, 17 aloitti hajautetun tutkinnon suorittamisen. Ylioppilastutkinnon ja lukion oppimäärän suoritti 31 kokelasta.

Syksyn tutkintokertaan osallistui 47 kokelasta. Heistä 8 korotti aiempia arvosanoja, 21 aloitti hajautetun tutkinnon suorittamisen. Ylioppilastutkinnon ja lukion oppimäärän suoritti 1 kokelas.

Vuonna 2011 Yo-tutkinnon valmiiksi saaneilla pakollisten kokeiden puoltoäänimäärien keskiarvo oli 4,1 ja lukion oppimäärän päättöarvosanojen keskiarvo oli 7,79.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Laadukas oppiminen	Ylioppilaskirjoituksissa pakollisten kokeiden puoltoäänimääriä keskimäärin	4,27	>4	4,1	>4	>4
Taloudellisuus	Nettokustannukset €/opiskelija	6354	6450	7034	6922	7811
	Opetustuntien lukumäärä kpl/vuosi	5558	5947	5902	5700	5700
Opiskelijamäärä	Opiskelijaa/vuosi	110,5	114,5	110	109	100,5

Henkilöstön määrä tuloyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	7,4	7,4	6,9		
Sijaiset	0,3	0	0		

Työllistetyt	0	0	0		
Muut määräaikaiset	0,9	0,8	1,0		
Oppisopimus	0	0	0		
Yhteensä	8,6	8,2	7,9		

Lukion tunnusluvut

Tunnusluvut	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tuntimäärä päivässä	26,22	27,25	26,06	25,76	29,25	31,06
Tuntimäärä vuodessa	4983	5178	4952	4894	5558	5902
Tehokkuus/taloudellisuus						
Nettomeno € / opiskelija	6102	5819	6006	6113	6354	7034
Opetus € / tunti	104,55	102,99	103,73	102,93	95,50	101,58
Kouluateria € / opiskelija	2,00	2,00	2,00	2,20	2,20	2,20
Kuljetus € / kuljetusopiskelija	599	682	656	755	556	777
Toiminnan laajuus						
Opiskelijamäärä (ka)	110	119,5	113	108	110,5	110
Kuljetusopiskelijoiden määrä (ka)	53	52	51	44	45	45
Voimavarat						
Opetushenkilöstö						
* virat	9	8	7	7	7	7
*tuntiopettajat (sivutoimiset)	1	1	1	2	2	2
Muu henkilöstö						
* koulusihteeri	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

Lukio	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	44	36		36	51	15
Menot	746	783		783	821	-38

Netto	-702	-747		-747	-770	-23
--------------	-------------	-------------	--	-------------	-------------	------------

2.5.3. Kansalaisopisto

Strateginen tavoite: Väestön hyvinvoinnin edistäminen

Toteutuminen:

- Kunnan asukkaiden aktivoiminen opiston toimintaan laadukkaan ja monipuolisen tarjonnan sekä aktiivisen viestinnän ja markkinoinnin keinoin: Hankasalmen ja Konneveden kuntien asukkaista (8417) kansalaisopiston toimintaan osallistuneiden määrä (nettop opiskelijat) kerran laskettuna oli 30 %. Kurssilaisten osuus (sama henkilö osallistunut useammalle kurssille) toiminta-alueen väestöstä oli 75 %.

Tehtävä: Opetus- ja harrastuspalveluiden tuottaminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Järjestää ja tuottaa monipuolisia, helposti saavutettavia sekä laadukkaita paikallisia tarpeita vastaavia opetus-, harrastus- ja kulttuuripalveluja omaehtoiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Paikallisen ja alueellisen yhteistyön rakentaminen, kehittäminen ja syventäminen
- Arviointijärjestelmän kehittäminen ja vakiinnuttaminen
- Aktiivisen viestinnän ja tiedottamisen sekä opetuksen kehittäminen
- Opettajien täydennyskoulutuksen kehittäminen OSAAVA –hankkeen kautta

Toteutuminen:

VARSINAINEN TOIMINTA

Toimintavuoden aikana järjestettiin koulutusta yhteensä 7420 tuntia, josta vapaaseen sivistystyön (vst) kuuluvaa koulutusta toteutettiin yhteensä 7342 tuntia. Hankasalmella pidettiin (vst) 5413 tuntia ja Konnevedellä 1929 tuntia. Valtionosuustunteja myönnettiin opistolle 6508 tuntia. Valtionosuutta opisto sai 277 438 euroa ja kurssimaksu-, hanke- ym. tuloja 168 372 euroa

Kursseja ja luentoja kaiken kaikkiaan toteutettiin yhteensä 363, joista yli 6 tunnin pituisia kursseja oli 277, lapsille ja nuorille (alle 16 v) suunnattuja kursseja 34 sekä luentoja ja alle 6 tunnin pituisia kursseja 52. Opetusta järjestettiin Hankasalmella 8:llä ja Konnevedellä 4:llä eri kylällä.

Hankasalmen kansalaisopiston toiminta-alueella (Hankasalmi-Konnevesi) asukkaita oli 8417, joista opiston opiskelijoina kerran laskettuna oli 2543 henkilöä (30 %) ja kurssilaisia 6295 henkilöä (75 %). Tuntiopettajia oli 71, luennoitsijoita 16 ja päätoimisia opettajia yksi kevätlukukauden 2011 loppuun asti. Kevätlukukaudelle

2011 päätoimisia opettajia oli lisäksi palkattu määräaikaisesti kaksi, koska rehtori toimi myös sivistystoimenjohtajan sijaisena. Syksyllä 2011 tilanne jatkui niin, että rehtori valittiin sivistystoimenjohtajaksi. Päätoiminen opettaja jäi virkavapaalle syksyllä 2011 ja hänen sijaisekseen palkattiin suunnitteluopettaja.

MAKSUPALVELUTOIMINTA

Maksupalvelutoiminta on vähentynyt huomattavasti edellisvuosista. Syynä tähän on työvoimapolitiittisen koulutuksen väheneminen valtakunnallisesti ja myös sen suuntautuminen tutkintotavoitteiseksi. Hankasalmen kansalaisopistolla ei ole tutkinnonanto oikeutta, joten koulutuksia ei ole voitu järjestää. Myös kilpailevat yksityiset koulutuksen tarjoajat järjestävät huomattavasti edullisemmin koulutuksia, joten opisto ei ole pärjännyt tarjouskilpailussa niiden kanssa.

TOIMINNAN PAINOPISTEALUEET

Yhteistyö

Vuonna 2011 kansalaisopisto jatkoi ja kehitti verkottumistaan eri tahojen kanssa niin paikallisesti kuin maakunnallisesti. Paikallista yhteistyötä on kehitetty kunnan eri sektoreiden kanssa, kunnassa toimivien eri yritysten kanssa, yhdistysten, järjestöjen ja seurakunnan kanssa. Vuoden aikana järjestettiin yhteistyössä erilaisia tapahtumia, luentoja ja koulutusta. Alueellisesti yhteistyötä on kehitetty ja toimintaa järjestetty jo usean vuoden ajan Jyväskylän kesäyliopiston kanssa, mm. Ikääntyvien yliopiston toimintana. Luentoja järjestettiin Hankasalmen yhteensä seitsemän eri luentoa yhteistyössä Hankasalmen seurakunnan kanssa. Lisäksi erilaisia hankkeita ja muuta toimintaa on järjestetty yhteistyössä lähialueiden eri oppilaitosten kanssa.

Arviointi

Järjestelmällinen arviointityö aloitettiin vuonna 2005, jolloin arvioitiin kaikki opiston ainealueet. Toimintavuonna arviointi toteutettiin ensimmäistä kertaa sähköisesti HelleWi hallinto-ohjelman avulla. Arvioinnin kohteena olivat kädentaidot ja tanssi. Opiskelijat antoivat palautetta opetuksen laadusta, tiloista ja välineistä, tiedottamisesta, opetusjärjestelyistä, opettajan tiedoista ja opetustaidoista jne. Arviointikysely toteutettiin keväällä 2011.

Arviointi lähetettiin 463 opiskelijalle. Arviointikyselyyn vastasi 156 kädentaitojen ja 52 tanssin opiskelijaa, yhteensä 463 vastauslomaketta. Vastausprosentti oli 44,9 % . Arviointiasteikko oli 1-5. Vastaaajista 41,6 % antoi arvioksi 5 (erinomainen), 46,4 % arvioksi 4 (hyvä), 9,8 % arvioksi 3 (kohtalainen), 1,8 % arvioksi 2 (tyydyttävä), 0,3 % arvioksi 1 (heikko). Keskiarvoksi palautteesta saatiin arvosana 4,3 (vuonna 2010 ka. 4,2).

Aktiivisen viestinnän ja tiedottamisen sekä opetuksen kehittäminen

Viestinnän tavoitteena on ollut

- vahvistaa kansalaisopiston mainetta sekä paikallisesti että valtakunnallisesti
- tukea palveluiden järjestämistä, markkinointia, johtamista sekä henkilöstön viihtyvyyttä ja osaamista

- antaa kuntalaisille tietoa opiskelu- ja harrastusmahdollisuuksista ja lisätä heidän osallistumisaktiivisuuttaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan

Markkinointi- ja tiedottamiskanavia on kehitetty koko ajan ja tällä hetkellä käytössä ovat muun muassa kaikkiin talouksiin syksyisin jaettava opinto-opas (n. 4000 kpl), lehti-ilmoitukset Hankasalmen Sanomissa ja Laukaa-Konnevesi -lehdessä sekä irtojulistet ilmoitustauluilla. Lisäksi suoramarkkinointia tehtiin sähköpostitse sekä erilaisilla mainoskirjeillä eri kohderyhmille. Kuntien henkilöstöä informoitiin henkilöstölehti Vipusessa ja Konneveden kuntatiedotteessa. Opiston internet-sivuja on kehitetty koko ajan ja sieltä löytyy erilaista tietoa niin asiakkaille kuin henkilökunnallekin.

Sisäistä tiedottamista hoidettiin mm. koko henkilökunnalle lähetettävillä tiedotteilla sähköpostitse ja kirjeitse noin kahden kuukauden välein. Lisäksi asioista tiedotettiin erilaisten henkilöstöpalaverien yhteydessä, opettajakokouksissa ja kahdenkeskisissä keskusteluissa. Kurssilaisille ilmoitettiin äkillisistä kurssimuutoksista tekstiviestillä tekstiviestipalvelun kautta sekä muista muutoksista paikallislehtien opistopalstoilla.

Kaikilla opettajilla on ollut myös mahdollisuus käyttää nettipohjaista HelleWi -hallinto-ohjelmaa. Sen avulla on voinut seurata omien kurssien ja kurssille ilmoittautuneiden opiskelijoiden tilannetta, hakea erilaisia lomakkeita ja tiedotteita sekä käyttää informoimiseen tekstiviestipalvelua.

Hankkeet

Hankasalmen kansalaisopisto sai 47 000 euroa OSAAVA-ohjelman mukaiseen opetustoimen henkilöstön kehittämiseen. KESO2 - Keski-Suomen kansalaisopistojen henkilöstölle suunnattu alueellinen kehittämisohjelman tavoitteena on koko kansalaisopisto-organisaation, henkilökunnan ja opiskelijoiden yhteisöllistä toiminnan sekä jatkuvan oppimisen vahvistaminen. Tärkeää on myös kansalaisopistojen verkoston yhteistyön syventäminen, tiivistäminen ja vakiinnuttaminen. Hankkeessa mukana ovat kaikki keskisuomalaiset kansalaisopistot. Koulutusta toteutettiin yhteensä 77 tuntia (14 eri koulutusta), joihin osallistui yhteensä 570 kurssilaista (opettajia, rehtoreita, toimistohenkilökuntaa) eri opistoista.

Hankasalmen kansalaisopisto sai opintosetelityyppistä valtionavustusta vuodelle 2011 yhteensä 6228 euroa. Hanketta hallinnoi Jyväskylän kansalaisopisto ja siinä olivat mukana myös Lievestuoreen, Jyvälän ja Laukaan kansalaisopistot. Kohderyhmiä olivat Hankasalmella ja Konnevedellä työttömät, senioriväestö ja eläkkeellä olevat sekä henkilöt, joilla on alhainen pohjakoulutus tai oppimisvaikeuksia. Myös mielenterveyskuntoutujat olivat oikeutettuja opintoseteleihin. 30 euron avustuksella tuettiin näiden kohderyhmien koulutukseen hakeutumista. Yhteensä opintoseteleitä jaettiin 200 kappaletta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi Hankasalmen kansalaisopistolle 14 000 euron (7000 euroa vuonna 2010) valtionavustuksen vapaan sivistystyön laatu- ja kehittämistavoitteita toteuttavaan toimintaan lukuvuodelle 2011-2012. Syksyllä 2010 käynnistyneen ja 2011 jatkuneen toiminnan kehittämisalueita ovat olleet tietoyhteiskunnan kansalaisvalmiudet sekä erityistä tukea tarvitsevien ryhmien koulutukseen pääsy.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Monipuolinen ja laadukas lähipalveluvalikoima	Opetustuntien lukumäärä	7266	7400	7420	7400	7400
Väestön hyvinvoinnin edistäminen	Opiskelijoiden %-osuus(netto)/ kurssilaisten %osuus toiminta-alueen väestöstä	26/65	20/55	30/75	20/55	20/55
Tasapainoinen ja hyvin hoidettu talous	Käyttömenot €/opetustunti netto/brutto	47,6/63,6	47	43/64	48	49
Osallistuva ja vaikuttava asiakas	Asiakaskysely (1-5)	4,2	3,6	4,3	3,6	3,6
Osaava henkilöstö ja osallistava toimintakulttuuri	Työtyytyväisyyskysely Kehityskeskustelut			Ei toteutunut Toteutui		

Henkilöstön määrä tuloksikkotasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	2,72	2,61	1,21	3	3
Sijaiset			1,09		
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset		1,16	1,16		
Oppisopimus					
Yhteensä			3,46		

Kansalaisopisto	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	123	133		133	168	35
Menot	457	525		525	477	48
Netto	-334	-392		-392	-309	83

HUOM! Kansalaisopistossa työskenteli lisäksi yhteensä 71 tuntiopettajaa kalenterivuonna 2011, jotka opettivat 2-25 tuntia viikossa opiston lukuvuoden aikana.

2.5.4. Kulttuuritoimi

Strateginen tavoite: Hankasalmella on hyvät mahdollisuudet kulttuurin harrastamiseen ja ammatilliseen harjoittamiseen

Toteutuminen:

- Kuntalaiset osallistuivat toimintaan keskimäärin 3,04 kertaa asukasta kohti. Toimintaker-toja oli 400 ja niissä oli keskimäärin 41,75 osallistujaa tapahtumaa kohti.
- Tiedottamista ja muita tukimuotoja kulttuuritoiminnan järjestäjille kehitettiin yhteistyössä sivistystoimen muiden yksiköiden kanssa. Toimijoita tuettiin kulttuuriavustuksin.
- Yhteistyötä yhdistysten, seurakunnan ja muiden vapaa-ajantoimintaa järjestävien yhtei-söjen kanssa kehitettiin.
- KulttuuriKellarin varustelu saatiin päätökseen, mikä tarjoaa entistä paremmat mahdolli-suudet esimerkiksi elokuva- ja teatterinäytösten ja -harrastusten järjestämiseen.
- Lasten ja nuorten kulttuurisuunnitelma lisää työtilaisuuksia taiteen ammatilaisille Han-kasalmella.

Tehtävä: kulttuurityö

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- kulttuurin harrastus- ja ammattitoiminnan edellytysten kehittäminen
- monipuolisten ja saavutettavien kulttuuripalveluiden turvaaminen
- kotiseututyö ja yhteisöllisyyden tukeminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Maakunnallinen ja paikallinen yhteistyö
- Ikäihmisten kulttuuripalveluiden kehittäminen
- Lasten- ja nuorten kulttuuritoiminta, kulttuurin opetussuunnitelma
- Monipuolisen tapahtuma- ja kulttuurin harrastustoiminnan turvaaminen
- Taiteen soveltavan käytön lisääminen

Toteutuminen:

Maakunnallinen ja paikallinen yhteistyö

- Paikallista yhteistyötä kehitettiin ja syvennettiin monella tapaa vuonna 2011.
- Yhdistysyhteistyö tiivistyi alkuvuodesta järjestettyjen vapaa-ajantoiminnan kehittämise-seminaarien jälkeen, joihin osallistui edustajia 35 Hankasalmen vapaa-aika-alalla toimi-vasta yhteisöstä. Tulosten pohjalta sivistystoimessa kehitettiin mm. yhdistyksille suun-nattua tiedotusta, tapahtumien yhteistiedotusta yli toimijarajojen, järjestettiin Harraste-messut ja sovittiin säännöllisistä koulutuksista yhdistyksille vuosittain.
- Yhteistyö sivistystoimen eri yksiköiden välillä tiivistyi osana sivistystoimen kehittämistyö-tä.
- Lasten ja nuorten kulttuuripolku lisäsi yhteistyötä lastenkulttuurin parissa työskentelevi-en välillä.
- Ikääntyneiden kulttuurisuunnitelman laatiminen tiivistä yhteistyötä ikääntyneiden kanssa työskentelevien välille.
- Maakunnallista yhteistyötä tehtiin osallistumalla lasten ja nuorten kulttuurikeskus Kult-tuuriaitan ohjausryhmän toimintaan, tekemällä tiivistä yhteistyötä Keski-Suomen taide-toimikunnan kanssa ja osallistumalla Keski-Suomen kuntien kulttuurivastaavien tapaa-misiin.

Ikäihmisten kulttuuripalveluiden kehittäminen

- Ikääntyneiden kulttuuripalveluita kehitettiin osana valtakunnallista Hymykuopat-hanketta.
- Vuoden aikana Päivärannan palvelukeskuksessa, sairaalan vuodeosastolla ja Metsätähdessä oli useita tanssi- ja elokuvatyöpajoja ja –näytöksiä. Hankkeen puitteissa toteutettiin myös kaikille avoimia tapahtumia ja tehtiin yhteistyötä omaishoitajien jaksamisen tukemiseksi.
- Loppuvuodesta aloitettiin ikääntyneiden kulttuurisuunnitelman laatiminen.

Lasten- ja nuorten kulttuuritoiminta, kulttuurin opetussuunnitelma

- Lasten ja nuorten kulttuurisuunnitelma otettiin käyttöön syyslukukaudella 2011. Suunnitelma turvaa vähimmäiskulttuuripalvelut kaikille alle 18-vuotiaille vuosittain.
- Kaikille avoimia lastenkulttuuritapahtumia järjestettiin yhteistyössä MLL Hankasalmen yhdistyksen kanssa

Monipuolisen tapahtuma- ja kulttuurin harrastustoiminnan turvaaminen

- KulttuuriKellarin toiminta käynnistyi vuonna 2011
- Kulttuuriavustuksilla tuettiin 15 yhdistystä ja työryhmää
- Kulttuuritoimi järjesti tapahtumia yhteistyössä yhdistysten ja kunnan eri yksiköiden kanssa

Taiteen soveltavan käytön lisääminen

- Taiteen soveltavaa käyttöä kehitettiin erityisesti yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa.
- Yhteisötaiteilija työskenteli Hankasalmella koko vuoden

Muuta

- Hankasalmen kunnan taidekokoelma järjestettiin, luetteloitiin ja teoksia konservoitiin säilymisen parantamiseksi

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2010	2011	2011	2012	2013
Tapahtumien saavutettavuus	kävijät	14000	14000	16700	14000	14000
Monipuoliset tapahtumat	tapahtumamäärä		400	400	400	400
Taloudellisuus	Käyttökustannukset/asukas	15,51	18,58	19,55	20,33	21,00

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset					1
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset	1	1,25	2	1	
Oppisopimus					
Yhteensä	1	1,25	2	1	1

Kulttuuritoimi	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	10	8		8	36	28
Menot	96	111		111	141	-30
Netto	-86	-103		-103	-105	-2

2.5.5. Kirjasto

Strateginen tavoite: Kuntalaisten hyvinvoinnin, uusiutumiskykyisyyden ja yhteisöllisyyden edistäminen

Toteutuminen:

- Kirjasto luo edellytyksiä lukemis- ja muille mediaharrastuksille sekä elinikäiselle oppimiselle tarjoamalla asiakkaiden käyttöön kirjastohenkilöstön asiantuntevan tietopalvelun, ajantasaiset aineistokokoelmat sekä tietoyhteiskunnan tasa-arvoisen saavutettavuuden mahdollistavat tietotekniset laitteet ja internetyhteydet. Kuntalaisia johdatetaan tiedon ja kulttuurin lähteille myös toteuttamalla tapahtumia, näyttelyitä, kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksia sekä lukemis- ja mediaharrastuksia edistäviä hankkeita.
- Kirjastopalveluja on kehitetty vuorovaikutuksessa kuntalaisten ja sidosryhmien kanssa kirjaston tiloissa ja virtuaalisesti sosiaalista mediaa hyödyntäen. Kirjastopalveluista tiedottamista ja kirjallisuuden sisällön esittelyä kehitettiin vuonna 2011 sosiaalista mediaa, erityisesti Facebookia hyödyntäen.

Tehtävä: Kirjastoaineiston ja tietopalvelun tarjoaminen asiakkaille

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kirjasto on kaikille avoin kulttuuri-, virkistys- ja tietopalvelulaitos. Kirjasto tukee oppimista, opiskelua ja tiedonhankintaa sekä kirjallisuuden ja eri taiteenalojen harrastusta. Kirjasto luo tasavertaisia sivistyksellisiä mahdollisuuksia kaiken ikäisille kuntalaisille ja tar-

joaa monipuolisia ja moniarvoisia virikkeitä, edistää elinikäistä oppimista ja ehkäisee osaltaan syrjäytymistä.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Tasapuolisten kirjastopalveluiden tarjoaminen kaiken ikäisille kuntalaisille asuinpaikasta riippumatta
- Kirjastopalvelujen pitäminen laadullisesti ja määrällisesti nykyisen tasoisina
- Verkkokirjastopalvelujen ja –tiedottamisen parantaminen
- Aseman kirjaston toimintojen monipuolistaminen uusituissa tiloissa
- Saumaton yhteistyö kunnan muiden toimijoiden kanssa esimerkiksi tapahtumien ja näyttelyjen järjestämisessä
- Erityisesti lasten ja nuorten lukemisharrastuksen edistäminen sekä kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetukseen panostaminen
- Kirjaston palvelujen kehittäminen ja kuntarajat ylittävän kirjastoyhteistyön lisääminen hankkeita toteuttamalla.

Toteutuminen:

- Kirjastopalvelut pidettiin laadullisesti edellisten vuosien tasolla. Aukiolotuntien määrä vähentyi 1,8%, koska kirjastoauton pysäkkejä vähennettiin ja muutettiin paremmin kirjastoauton asiakkaiden tarpeita vastaaviksi.
- Kokonaislainaus laski edellisvuodesta 1,7%. Aseman kirjastossa lainaus vähentyi 6,2%, mikä oli odotettavissa, koska edellisvuonna lainausmäärät lisääntyivät 50,2%. Myös Niemisjärven kirjaston lainausmäärissä oli jatkuvaa, 3-27% kasvua vuosina 2007-2010, mutta nyt lainaus vähentyi 7,9%. Pääkirjastossa lainaus nousi 0,5% ja kirjastoautossa vähentyi 2,6%. Kokonaislainaus vähentyi ainoastaan lasten ja nuorten kertomakirjallisuuden osalta. Sen sijaan lasten ja nuorten tietokirjallisuuden lainaus samoin kuin aikuisten kirjallisuuden kokonaislainaus lisääntyi 1,9%. Myös vieraskielisen, erityisesti englanninkielisen kirjallisuuden lainaus lisääntyi kaikkiaan 18,3%.
- Verkkokirjastopalvelujen kehittäminen ei toteutunut suunnitellusti. Verkkokirjastoinvestointi siirrettiin tuleville vuosille, koska koko Keski-Suomen kirjastotietokannat ja verkkokirjastot tullaan yhdistämään yhtenäiseksi tietokannaksi. Verkkotiedottamiseen sen sijaan panostettiin aiempia vuosia enemmän. Verkkokirjaston käyttö lisääntyikin 29,5% ja kirjaston Facebook –yhteisömediasivuilla rikottiin 100 tykkääjän raja.
- Perustoiminnan lisäksi järjestettiin kuukausittaisia näyttelyitä pääkirjastossa ja Aseman kirjastossa. Syksyllä kirjasto oli mukana Harrastemessuilla sekä näytteilleasettajana että satutuokion järjestäjänä. Lisäksi järjestettiin erilaisia tapahtumia kuten kansalaisopiston kulttuuritoimen sekä vapaaehtoistoimijoiden yhteistyöstä syntynyt Tolstoi –ilta, joka sai kahvituksineen ja luentoineen suursuosion. Yökirjasto järjestettiin yhä tiiviimmässä yhteistyössä nuorisotoimen kanssa ja uusina yhteistyökumppaneina järjestelyissä olivat seurakunnan lapsi- ja nuorisotyö sekä paikallinen kauneusalan yritys. Pohjoismaisen kirjastoviikon ohjelmakattaus oli edellisiä vuosia monipuolisempi ja osallistujamääräkin aiempia vuosia suurempi. Kirjastoauton 40-vuotisjuhlaviikkoa juhliittiin marras-joulukuun vaihteessa kirjastoauton pysäkeillä ja pääkirjaston iltajuhlissa.
- Kirjastojen tilojen käyttö monipuolistui koulujen, iltapäiväkerhojen ja nuorisotoimen osalta. Pääkirjaston oheistoimintahuoneeseen avattiin Yökirjaston yhteydessä nuorisotiedotuspiste, joka sittemmin siirrettiin nuorten suosiossa olevalle kirjaston parvelle. Yhteistyö tiivistyi myös järjestöjen kanssa, jotka järjestivät tapahtumiaan ja kokouksiaan pääkirjaston tiloissa yhä enenevässä määrin.
- Pääkirjaston tilojen käytön lisääntyessä ja vuonna 1993 hankittujen kalusteiden rikkou-

tuessa korjauskelvottomiksi investoitiin uusiin ulkopenkkeihin. Lisäksi panostettiin pääkirjaston yleiseen turvallisuuteen hankkimalla valvontakamerat suojaamaan piha-aluetta ilkeillä.

- Aikuisille ja senioreille järjestettiin Muistojen jäljillä –hankeavustuksella iltatilaisuuksia aiheista: Monikulttuurinen Suomi, Ruokamuistoja, Puutarhamuistoja ja Musiikkimuistoja. Iltatilaisuuksien sarjan päätti hankasalmelaisyntyisen Eeva Vuorenpään kirjailijavierailu.
- Alle kouluikäisille järjestettiin joka toinen viikko satutunti yhteistyössä Hankasalmen äänilehden lukijoiden ja muiden vapaaehtoistoimijoiden kanssa.
- Koululaisille järjestettiin kirjaston henkilökunnan toimesta kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetusta yhteensä 14 oppituntia ja kirjavinkkausta huomattavasti enemmän kuin edellisvuonna, kaikkiaan 12 oppituntia. Lisäksi Kirjavinkkausvelho –hankkeessa järjestettiin kaikissa alakouluissa kirjavinkkaustyöpajoja. Kirjätähtiä ja leffafiiliksiä –hankkeessa toteutettiin yhteistyössä Keski-Suomen elokuvakeskuksen kanssa elokuvanäytöksiä ja elokuva-analyysipajoja yläkoulun 8- ja 9-luokkalaisille.
- Kirjaston henkilökunta sai täydennyskoulutusta muun muassa sosiaalisen median hallinnasta, verkkokirjoittamisesta sekä kansainvälisistä kirjastoautopalveluista.
- Kirjaston Arkki –tiedotuslehteä julkaistiin pdf-muodossa ja kirjaston Facebook –sivuja päivitettiin tiiviisti aineistoesittelyjen ja tapahtumatietojen osalta. Kirjasto oli runsaasti esillä myös painetussa mediassa: Hankasalmen Sanomissa, Keski-suomalaisessa, Viipusessa ja Maakuntakirjastotiedotteessa. Kirjastonjohtaja esitteli pienen kirjaston kokonaisuutensa muotoja Jyväskylän Maakuntakirjastokokouksessa sekä Kirjasto- ja nuorisotoimen yhteistyömalleja ELY-keskuksen Hankasalmella järjestämässä Kirjasto- ja nuorisotoimen kohtaamispäivässä.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2010	2011	2011	2012	2013
Kuntalaisten tiedontarpeita ja kiinnostuksen kohteita vastaavat kirjastopalvelut	Kirjastoaineiston käyttö:	104620/ 4071	102000/ 3824	102828/ 3999		
	Kokonaislainaus/aukiolotunteja	25,7	26,7	25,7		
	Kirjastoaineiston käytön kattavuus	104620/ 5514	102000/ 5492	102828/ 5492		
	kokonaislainaus/asukas	19,0	18,6	18,7		
	Kirjaston käyttö:	51023/ 4071	48000/ 3824	63047/ 3999		
	Fyysiset käynnit*/aukiolotunteja	12,5	12,6	15,8		
Kirjastopalvelujen saavutettavuus ja kustannustehokkuus	Käyttötalouden netotomenot euroa /aukiolotunteja	312915/ 4071	350882/ 3824	349623/ 4071		
		77,9	87,2	85,9		

Asiantunteva ja ajanmukaisia kirjastopalveluja tarjoava henkilöstö	Täydennyskoulutus-päivät/henkilötyövuosia	14/5,02	10/5	16/5		
		2,9	2	3,2		

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	4,38	4,5	4,52	5	5
Sijaiset	0,73	0,5	0,48		
Työllistetyt	0,13	1	0,34	1	1
Muut määräaikaiset			0,15		
Oppisopimus					
Yhteensä	5,24	6	5,49	6	6

Kirjastotoimi	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	13	19		19	13	-6
Menot	326	370		370	350	20
Netto	-313	-351		-351	-337	14

2.5.6. Liikuntatoimi

Strateginen tavoite: Kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden lisääntyminen

Toteutuminen:

- Hiihdon harrastus on edelleen lisääntynyt pitkän talven myötä. Uusia kuntosalilla kävijöitä on tullut runsaasti, joskin osa entisistä kävijöistä ei ole uusinut kuntosalikorttiaan. Monitoimitalon liikuntasalin varausaste on hyvä. Liikuntaryhmissä on runsaasti kävijöitä. Liikuntapaikat ja -alueet pysyivät käyttökunnossa. Lämpimän syksyn vuoksi ei vuoden lopulla voitu tehdä latuja. Kevyenliikenteenväylän saaminen kirkonkylän ja aseman välille on edelleen toteutumatta.
- Kuntalaisykselyä ei toteutettu.

Tehtävä: Liikuntapalvelujen tuottaminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Tavoitteena on tarjota kuntalaisille mahdollisuus liikunnan harrastamiseen ylläpitämällä liikuntapaikkoja, tukemalla liikuntajärjestöjä sekä järjestämällä liikuntatoimintaa.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Liikuntapaikkojen säilyttäminen käyttökunnossa.
- Terveysliikunnan edistäminen.
- Hyvä yhteistyö sidosryhmien kanssa.
- Toimiminen kevyenliikenteenväylän saamiseksi kirkonkylän ja aseman välille.

Toteutuminen:

Suuria muutoksia toiminnassa edellisvuoteen verrattuna ei tapahtunut. Suunniteltuja toimintoja ei jäänyt toteutumatta kuntalaiskyselyä lukuun ottamatta. Kysely toteutuu vuonna 2012.

Kirkonkylän jääkiekkoradan laidat uusittiin vuoden lopulla, vaikka tämä hanke ei ollut alkuaan talousarviossa. Lisämääräraha ylitettiin töiden osalta, johon ei osattu varata riittävästi rahaa. Muut investoinnit toteutuivat määrärahojen puitteissa, osa alle budjetoidun.

Latupohjia parannettiin syksyn aikana, mikä mahdollistaa latujen tekemisen entistä vähemmällä lumella. Aseman uimarannan laiturit uusittiin vuoden aikana. Urheilukentille sekä monitoimitalon kuntosalin ja liikuntasaliin hankittiin vuoden aikana uusia välineitä varmistamaan ja monipuolistamaan liikuntamahdollisuuksia. Liikuntapaikkojen hoidon ja kunnossapidon toteutti ympäristötoimi liikuntatoimen kustantamana.

Monitoimitalon kuntosalikortteja myytiin uusille kävijöille runsaasti. Hiihdon harrastus kasvoi entisestään pitkän talven ansiosta, joskin lämpimän syksyn vuoksi latuja sai tehtyä loppuvuonna vain kuntoradoille. Terveysliikunnan edistämistä toteutettiin kunnan, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Kansalaisopiston, seurojen, järjestöjen ja yritysten tarjoamat liikuntapalvelut ovat saaneet kuntalaisia hyvin liikkeelle. Omatoiminen liikunnan harrastus on edelleen lisääntynyt etenkin kuntosalin ja hiihdon osalta. Liikuntatoimi teki tavoitteensa mukaisesti yhteistyötä urheiluseurojen, muiden järjestöjen, yritysten, koulujen ja kunnan muiden hallintokuntien kanssa.

Uimakoulut järjestettiin kirkolla, asemalla ja Niemisjärvellä. Liikuntatoimi jakoi urheiluseuroille rahallista avustusta yhteensä 7.000 euroa. Urheilukilpailut ja muut liikuntatapahtumat järjestettiin pääasiassa yhdessä urheiluseurojen, koulujen ja yrittäjien kanssa. Osanottajamäärä pysyi edellisvuoden tasolla. Vuosikymmeniä elänyt toive kevyenliikenteenväylän saamiseksi kirkonkylän ja aseman välille ei ole edennyt. Työtä tämän hankkeen toteutumiseksi pitää edelleen jatkaa.

Suunnistuskarttojen ja kenttien + monitoimitalon kalusteiden osalta kulut olivat melko tarkasti talousarvion mukaiset. Aseman uimarannan laiturin uusiminen sekä latupohjien kunnostus toteutuivat alle talousarvion. Tehdyt investoinnit parantavat liikuntapaikkojen laatua, mikä mahdollistaa liikuntapaikkojen ja -alueiden pitämisen paremmassa kunnossa. Tämä lisää liikuntapaikkojen käyttöä ja sen myötä käyttäjien hyvinvointia. Henkilöstön määrään investoinneilla ei ole vaikutusta.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Sisäliikuntatilojen käyttöaste	varaukset arki-iltoina % aukioloajasta (monitoimitilo)	99	98	100	98	98
liikunta-aktiivisuuden lisääntyminen	kuntalaiskysely joka toinen vuosi: liikunnan harrastaminen vähint. 1 krt/vk/%		62	-		65

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	1	1	1	1	1
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Oppisopimus					
Yhteensä	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3

Liikuntatoimi	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	17	14		14	17	3
Menot	238	244		244	252	-8
Netto	-221	-230		-230	-235	-5

2.5.7. Nuorisotoimi

Strateginen tavoite: Nuorille suunnattujen palvelujen kehittäminen

Toteutuminen:

- Monialaisen verkostotyön kehittämisestä kunnassa vastaa nuorten ohjaus- ja palvelu-

verkosto. Sen kokoonpano on nuorisolaissa määritelty ja tavoitteena nuoria koskevan paikallisen päätöksenteon sujuvuus ja tietojen kokoaminen päätöksenteon taustaksi. Verkosto kokoontui ensimmäisen kerran marraskuussa 2011 ja se kokoontuu noin 3-4 kertaa vuodessa.

Tehtävä: Tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Nuorisotoimi tukee osaltaan nuorten kasvua itsenäisiksi, yhteistyökykyisiksi ja vastuuntuntoisiksi kansalaisiksi tukien myös vanhempien kasvatustyötä yhteisöllisellä, joustavalla ja verkottuvalla tavalla.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Monialaisen verkostotyön kehittäminen ja vakinaistaminen
- Nuorten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen
- Työpajan toiminnan kehittäminen
- Etsivän nuorisotyön vakiinnuttaminen
- Mielekkään ja turvallisen vapaa-ajantoiminnan kehittäminen

Toteutuminen:

Nuorisotoimen suurin muutos vuoteen 2010 oli nuorisotyöntekijän työsuhteen alkaminen Nuorisoilmiö-hankkeen päätyttyä. Nuorisotoimen osalta on pysytty hyvin budjetissa ja se jopa alitettiin. Huomioitavaa kuitenkin on, että todella suuri osa nuorisotoimen toiminnoista toteutetaan hankerahoituksella.

Hankasalmen kunnassa aloitti vuonna 2011 toimintansa nuorisotyön kehittämisverkosto. Verkosto on sivistyslautakunnan vahvistama ja sen ensisijaisena tehtävänä on toimia nuorten työpajan ja etsivän nuorisotyön ohjausryhmänä sekä yleisen nuorisotyön kehittämistyöryhmänä. Verkosto kokoontuu n. kahden kuukauden välein. Lisäksi perustettiin nuorisolain 7 §:n mukainen monialainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto.

Nuorisotiedotushankkeeseen saadun valtionavustuksen myötä Ohjausvipu –hankkeen projektityöntekijä aloitti työnsä lokakuussa 2011. Nuorisotiedotuspiste avattiin kirkonkylälle ja uusia työmuotoja vakinaistettiin toimijoiden kesken. Nuorisotiedotus on palvelumuoto, jolla annetaan nuorille nuorisotiedotuksen ja -neuvonnan keinoin ammattitaitoista apua, tukea ja tietoa erilaisissa nuorten elämään liittyvissä kysymyksissä.

Kunnassa on käytössä valtakunnallinen Aloitekanava.fi –verkkodemokratiapalvelu. Nuoria ja aikuisia on vuoden aikana koulutettu (5henk.) vertaistiedottajiksi ja kouluttajiksi palvelun käyttöä varten. Seudullisen tieto- ja neuvontapalvelu Nuorten Laturin kanssa on tehty yhteistyötä ja markkinoitu palvelua mm. harrastemessuilla syyskuussa. Nuorisovaltuusto HanNu kokoontui säännöllisesti ja toteutti teemapäiviä sekä valokuvanäyttelyn - Elämää nuorten silmin. Nuorisovaltuuston ja yläkoulun sekä lukion oppilaskuntien yhteistyötä kehitettiin.

Työpajatoiminnan kehittäminen oli nuorisotyön kehittämisverkoston päätavoitteena. Henkilöstöresurssien kasvattaminen oli toimintavuonna keskustelun aiheena, muttei toteudu vielä tulevan vuoden osalta sivistystoimen budjetin puitteissa. Nykyisten resurssien hyödyntämi-

nen nuorten ohjaamiseen tulee toteutumaan entistä tiiviimmän yhteistyön kautta. Etsivän nuorisotyön työparin toimisto sijaitsee työpajalla ja heidän osuutensa pajanuorten ohjaustyössä tulee vahvistumaan. Kehittämisyhteistyössä on haettu yhteistyölle malleja ja avattu nuorten ohjausprosessien käytäntöjä.

Yhteistyötä Kuuhanaveden koulun kanssa on jatkettu ja toinen etsivän nuorisotyöntekijöistä on ollut koululla nuorten tavoitettavissa kahtena päivänä viikossa. Koulun kanssa yhteistyötä on tehty mm. ehkäisevän päihdetyön, ryhmätyksen, koulun kerhotoiminnan, vanhempainiltojen, JOPO-luokan sekä eri tapahtumien yhteydessä. Kuuhanaveden koulussa lokakuussa 2011 aloittanut uusi rehtori kuuluu nuorten ohjaus- ja palveluverkostoon. Koulun ja nuorisotyön yhteistyömalli pyritään luomaan vuoden 2012 aikana.

Nuorisotiloilla perustettiin nuorten tilatoimikunnat, joiden tehtävänä on suunnitella, arvioida ja kehittää nuorisotilatoimintaa. Nuorisotilatoimikunnan tehtävänä on kuulla kaikkia tilalla käyviä nuoria ja valmistella asioita yhdessä päätettäväksi. Nuorisotilatoimintaa on toteutettu kolmessa taajamassa Niemisjärvi, Asema ja kirkonkylä. Tilailta kestää kolme tuntia ja perjantaisin neljä tuntia, paikalla on aina kaksi ohjaajaa. Yhteensä tunteina nuorille avointa tilatyötä tehdään n. 80 tuntia kuukaudessa. Nuorisotilatyö tavoittaa nuoria hyvin. Kävijämäärät ovat nousseet koko kuluneen vuoden ajan. Nuorisotiloilla ohjaajat ovat läsnä nuorten vapaa-ajalla ja tila toimii sosiaalisen vahvistamisen ja ennalta ehkäisevän työtteen näkökulmasta loistavana toimintaympäristönä. Nuorisotilat olivat auki tammi-toukokuu ja elojoulukuu kahdesti viikossa, kesällä Asemalla kerran viikossa heinäkuun puoleen väliin asti.

Mielekkään ja turvallisen vapaa-ajantoiminnan kehittämiseksi on nuorisotilatoiminnan lisäksi toteutettu erilaisia tapahtumia, kursseja ja koulutusta. Nuoria on koulutettu äänentoisto- ja valokursseilla, mikä mahdollistaa nuorilta nuorille suuntautuvaa tapahtumanjärjestämistä. Aikuisia toimijoita on koulutettu huhtikuussa Hankasalmella Mahis-koulutuksessa, joka on Nuorten Akatemian ohjaajakoulutus nuorten omien projektien tukemiseen. Keväällä järjestettiin myös järjestyksenväljakoulutus, mikä myös osaltaan lisää tapahtumien toteutumista. Yhdessä nuorten kanssa on toteutettu mm. discoja, bändi-ilta ja Herttu-Rock. Kesällä nuorisotoimi ja nuorisovaltuusto HanNu olivat mukana Hankasalmella toteutetun kansainvälisen leirin käytännön järjestelyissä. Talvi- ja syyslomaviikoilla on järjestetty toimintaa lapsille ja nuorille Hankasalmen eri kylillä. Vanhemmuuden tukemiseen on nuorisotoimessa panostettu koulun vanhempainilloissa mukana olemisen lisäksi järjestämällä ryhmätoimintaa. Kaikille hankasalmen nuorten (13-19v.) vanhemmille avoin toimintaryhmä kokoontui syksyn ajan kahden viikon välein.

Sivistystoimen kehittämisprosessin myötä olemme tehneet tiivistä yhteistyötä kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen sekä kansalaisopiston kanssa. Yhdessä järjestötoimijoiden kanssa olemme toteuttaneet vuonna 2011 Harrastemessut syyskuussa, sekä Taikaperjantai- ja Yökirjastotapahtumat, jotka ovat vakiintumassa lasten- ja nuorten kulttuurin yhteistapahtumiksi Hankasalmella. Nuorisotoimen ja kirjaston yhteistyömuotoja on vahvistettu ja kehitetty. Yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa toteutettiin maakunnallinen kirjasto- ja nuorisotoimen kohtaamispäivä Hankasalmella marraskuussa 2011.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot	Ta	Tot	Ts	Ts
		2010	2011	2011	2012	2013
Nuorisotilojen ja bänditilojen	Määrä	4	4	5	5	5

ylläpitäminen						
Sijoittuminen työpajakakon jälkeen koulutukseen, työelämään tai harjoittelupaikkaan	Kysely	80	87	85	87	87
Nuorten tyytyväisyys heille suunnattuihin palveluihin	Kysely				pohjakysely	+3%

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	1	1	1	1	1
Sijaiset					
Työllistetyt	1	1	1	1	1
Muut määräaikaiset	1	2	3,25	2	
Oppisopimus	1	1	1	1	
Yhteensä	4	5	6,25	5	2

Nuorisotoimi	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	177	94		94	180	86
Menot	302	238		238	304	-66
Netto	-125	-144		-144	-124	20

2.6. Ympäristölautakunta

Ympäristölautakunta	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	4 187	3 946		3 946	4 340	394
Myyntitulot	2 197	2 183		2 183	2 124	-59
Maksutulot	54	54		54	34	-20
Tuet ja avustukset	9	3		3	5	2
Muut toimintatulot	1 927	1 706		1 706	2 177	471
Toimintamenot	4 416	4 309	0	4 309	4 524	-215
Henkilöstömenot	1 773	1 878	0	1 878	1 732	146

<i>Palkat</i>	1 325	1 344		1 344	1 283	61
<i>Sosiaalivakuutusmaksut</i>	448	534		534	449	85
Palvelujen ostot	993	1 006		1 006	1 047	-41
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 053	1 010		1 010	1 261	-251
Avustukset	90	105		105	87	18
Muut toimintamenot	507	310		310	397	-87
Toimintakate	-229	-363	0	-363	-184	179
Poistot		859		859	775	84

Strateginen tavoite

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Tuontipolttoaineen (öljyn) vähentäminen kunnan kiinteistöjen energiakäytön osalta.	Kiinteistöjen lämpölaiteiden muuttaminen kotimaisella uusiutuvalla energialla toimiviksi tai kiinteistöjen liittäminen kaukolämpöverkoston.	Tavoitteena on 9 % energiansäästö vuoteen 2016 mennessä.

Toteutuminen:

- Asemalle aloitettiin kaukolämpölaitoksen ja verkoston rakentaminen vuoden 2011 aikana. Kunnan kiinteistöistä Metsätähti ja vanha terveyskeskus liitetään kaukolämpöverkkoon. Kaukolämpöverkkoon liittyy myös Hankasalmen Hakan kiinteistöt, jotka sijaitsevat Hakatiellä. Lisäksi verkkoon liitetään ainakin kuusi muuta taloyhtiötä ja muutamia pientaloja.

Tehtävä: Asumisen ja elämisen palvelut

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Viihtyisän ja turvallisen asuinympäristön tuottaminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Vesi- ja jätevesihuollon sekä siihen liittyvien toimintojen kehittäminen (infrastruktuuri)
- Maankäytön suunnittelu ja ohjaus: Hyvä ja turvallinen asuminen
- Monipuolinen laadukas palvelutarjonta

- Uusiutuvan energian käytön lisääminen kunnan kiinteistöissä

Toteutuminen:

Uusi jätevedenpuhdistamo otettiin käyttöön. Kirkonkylän osayleiskaava pääosin valmistui. Kerran valtuustokaudella järjestetään palvelutasosta asiakaskyselyt. Asemalla käynnistettiin lämpökeskuksen rakentaminen yksityisen urakoitsijan toimesta

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vuonna 2004 laaditun vesihuollon kehittämissuunnitelman toteuttaminen	Kunnan talouksista vesihuoltoverkoston piirissä, % (sis. vesiosuuskunnat)	68	72	72	74	76
Monipuolinen tonttitarjonta, vähintään kolmen vuoden reservi	Asuinrakennustontit, kpl - tonttikaupat 5 kpl/vuosi Rivitalotontit, kpl -tonttikaupat 1 kpl/vuosi Teollisuustontit, kpl -tonttikaupat 1 kpl/vuosi	116	111	113	108	103
		2	5	3	5	5
		11	10	11	10	9
			1		1	1
		15	14	14	13	12
			1	1	1	1
Palvelujen saatavuus ja laatutaso	Suoritettavat asiakaskyselyt kerran valtuustokaudessa Tulostavoite palveluiden osalta mittari ka=>3,3					Kysely 3,5

2.6.1. Ympäristöhuoltopalvelut

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Ympäristöhuoltopalveluiden toiminnan strateginen tavoite on viihtyisän ja terveellisen ympäristön	Ympäristövalvonnan, vihertoimen ja jätehuollon toimenpiteet.	Ympäristön viihtyisyyttä mitataan kerran valtuustokaudessa toteutettavan asukastyytyväisyys-

tuottaminen.		kyselyn ja joka toinen vuosi toteutettavalla merkittävimpien vesistöjen tilan seurannan avulla.
--------------	--	---

Toteutuminen:

- asiakastyytyväisyyskysely toteutetaan vuonna 2013
- vesistöjen tilan kehitystrendit lasketaan vuonna 2020

Tehtävä: Ympäristön hoito ja suojele, jätehuollon järjestäminen

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- viihtyisän ja terveellisen ympäristön tuottaminen; viheralueiden hoito, ympäristövalvonta, jätehuollon järjestäminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

Ympäristösuojelu; Ympäristösuojelulain toimeenpano, jätevesiasetuksen ja vesihuoltolain valvonta, ympäristön viihtyisyys, hoitoluokitus ohjaa vesistöjen hoitoa

Puistot; Viheralueiden ja useiden kunnan kiinteistöjen ympäristön hoito, leikkipaikkojen turvallisuus, Kulttu-ohjelman toteuttaminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Jätehuolto; Kuivajätteiden aluekeräys, ongelmajätehuolto, kierrätys

Toteutuminen

Ympäristönsuojelu

- Ympäristöluvut 3 kpl, ympäristönsuojelulain ilmoituspäätökset 5 kpl, valvontatapauksia, mm nitraattiasetus, kuivatus, vesistöön rakentaminen
- Ympäristökatselmukset: Lakisääteisten tehtävien lisääntymisen takia aika ei tahdo riittää
- Maa-ainestarkastukset (13 kpl)
- Lausunnot mm. jätevesisuunnitelmista (33 kpl), ojitus- ja metsätiehankkeista (14 kpl), vesihuoltolaitosten toiminta-alueista (2 kpl)
- Jätetaksumuistutuksia ja anomuksia (19 päätöstä)
- Osallistuttiin LAPE-hankkeeseen.
- Osallistuttiin kaavoitushankkeiden valmisteluun ja Keski-Suomen vesihuoltoyrittäjien koulutushankkeen ohjausryhmään sekä koulun ympäristöpäivään.
- Ympäristönsuojelumääräysten päivityksen valmistelu

Puistot

- Puutarhurin työpanos 52 %. Kesäaikana puutarhuri osallistui käytännön työtehtäviin.
- Säästötoimet näkyivät työn laadussa.
- Vihertoimen toteutuneet työtunnit olivat noin 5.000 tuntia, noin 400 tuntia vähemmän kuin vuonna 2010.

- Kesäaikana vihertoimessa oli työssä eripituisissa työsuhteissa 12 henkilöä: Kuntouttavassa työtoiminnassa 2, työelämävalmennuksessa 1, tuntipalkkaisia 2, työllistämistuella palkattuna 3, koululaisia 4. Lisäksi ostettiin ympäristötoimen muilta yksiköiltä miestyötä ja konetöitä
- Vuoden lopussa oli hoidettavia puistoalueita yhteensä noin 19 ha. Palveluita myytiin kiinteistötoimelle ja liikuntatoimelle
- Löytöeläimet on hoidettu vihertoimen kautta. Palvelu ostettiin Jyvässeudun Hotelli Lemmikki Oy:ltä kustannusten ollessa noin 9.000 euroa
- Leikkialueilta ei ole kirjattu yhtään tapaturmaa tai vahinkoa. Leikkipaikkojen tarkistus-toimintaa on tehostettu.

Jätehuolto

- Puutarhurin työpanos 32 % ja toimistotyöntekijälle 40 % varaus. Alkuvuodesta jätehuollon toimistotöiden järjestelyitä suunniteltiin, ja väliaikainen toimistotyöntekijä saatiin ajalle 1.5. – 31.12.2011.
- Uusittu jäteopas valmistui toukokuussa.
- Jätetiimi kokoontui säännöllisesti. Tiimissä käsiteltiin jätehuollon ajankohtaisia asioita
- Jätehuollon yhteistyöpalaverit Jyvässeudun ja Mustakorkea Oy:n kanssa.
- Jätehuollon laskutus vuodelta 2011 saatiin toteutettua vasta tammikuussa 2012, lähinnä ATK-ohjelmisto-ongelmien takia.
- Jätehuollon asiakastietoja päivitettiin ja korjattiin.
- Osallistuttiin kesäasukkaiden tapaamiseen.
- Rumpukompostori myytiin.
- Ongelmajätteidien kuntakeräys järjestettiin 27.5. – 28.5.2011 Ekokem Oy:n kanssa. Keräykseen osallistui noin 270 jätteiden tuojaa. Vuoden ongelmajätekeräys oli noin 27 tn.
- Paperikeräys Oy keräsi keräyspaperin
- Kartongin keräys toteutettiin kolmessa pisteessä: kirkonkylän tori, Aseman Salontie ja Niemisjärvi. Kartonkia kertyi noin 43 tn.
- Lasia kerättiin hyötykäyttöön noin 13 tn.
- Pienmetallia kerättiin hyötykäyttöön 21 tn.
- Puutarhajätettä otettiin vastaan kirkonkylän entisellä jätealueella. Puutarhajätteelle oli jätelavat asemalla ja Niemisjärvellä ajalla 5.5. – 16.5.2011.
- Romunkeräys järjestettiin yhdessä 4H -yhdistyksen kanssa viikolla 39, romua kerättiin noin 74 tonnia.
- Osallistuttiin koulujen siivouspäivään 5.5.2011.
- Sydän Suomen Kuljetus Oy huolehti ekopisteiden (24) ja aluekeräyspisteiden (17) tyhjennyksestä.
- Viiteen pisteeseen lisättiin roskakori pienroskille.

Investoinnit

- Kirkonkylän ja aseman matopesupaikoille hankittiin mattomankelit.
- Taajamametsiä raivattiin kirkonkylässä ja Asemalla yhdessä Oiva-projektin kanssa.
- Eläinhautausmaan aita ja portti uusittiin Lape-projektin kanssa
- Uusittiin uimarannan leikkipaikka ja lisättiin leikkivälineitä, Väinölän leikkipaikalle hankittiin liukumäki.
- Hankittiin uudet penkit torille sekä kukkalaatikot, penkkejä mm. kirkonkylän venevalkamaan ja Myllytien uimarannalle, Itsenäisyydenpuistoon roska-astia.
- Tehtiin täydennysistutuksia kirjaston puistossa.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Koko ympäristöhuoltopalvelut: Ympäristön viihtyisyys asukastytyväisyyskyselyn mukaan	Asuinympäristön viihtyisyyden yleisarvosana					>3,5
Ympäristösuojelu: Vesistöjen tilan parantuminen	Merkittävimpien vesistöjen kemiallisen tilan seuranta: parantuva suuntaus 10 v aikavälillä					
Puistot: Vastuualueen asukastytyväisyyskysely	Vihertoimen arvosanojen keskiarvo					>3,5
Jätehuolto: Kotitalouksien jätehuollon laillisuus ja toimivuus	Järjestetyn jätehuollon piiriin kuuluvat kiinteistöt, %	98	98	99	98	98

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	3,1	3,1	2,7	3,1	3,1
Sijaiset	0	0	0	0	0
Työllistetyt	1,6	1,6	1,5	1,6	1,6
Muut määräaikaiset	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5
Oppisopimus	0	0	0	0	0
Yhteensä	5,2	5,2	4,45	5,2	5,2

Ympäristöhuoltopalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Ympäristönsuojelu						
Tulot	35	28		28	39	11
Menot	136	118		118	121	-3
Netto	-101	-90		-90	-82	8

Vihertoimi						
Tulot	166	157		157	189	32
Menot	189	222		222	204	18
Netto	-23	-65		-65	-15	50
Ympäristöhuoltopalvelut yhteensä:						
Tulot	201	185		185	228	43
Menot	325	340		340	325	15
Netto	-124	-155		-155	-97	58

2.6.2. Asunto- ja lupapalvelut

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Laadukkaitten tonttien muodostaminen asemakaavoituksen avulla tuleville rakentajille. Kunnan omistamista tyhjästä kiinteistöistä/huoneistoista luopuminen.	Asemakaavan mukaisen tonttien markkinointi rakentajille messuilla ja muissa tilaisuuksissa. Tonttien raivaus ja siistiminen myyntikuntoon. Pyydetään tarjouksia julkisella tarjousmenetelyllä tyhjästä kiinteistöistä/huoneistoista.	Tonttikauppoja 5 kpl/v Myytyjen tyhjien kiinteistöjen/huoneistojen määrä 3

Toteutuminen

- Tonttikauppoja tehtiin neljä kappaletta, joista yksi tontti ostettiin kunnalle takaisin.
- Huoneistoja myytiin viisi kappaletta ja kaksi kiinteistöä, entinen kyläkoulu ja entiset poliisiasema ja nimismiehen kanslian rakennukset.

Tehtävä: Maankäytön, rakentamisen ja valvonnan sekä asumisen palvelut

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Laadukkaan ja turvallisen asumisen sekä tasokkaiden vuokra-asuntopalveluiden tuottaminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Yleiskaavoitus sekä taajamien asemakaavoitus
- Rakennus- ja maankäyttölain mukaiset lupien käsittely ja niiden valvonta
- Kunnan asuntojen vuokraustoiminta, asuntoja yhteensä 38 kpl, joista asunto-osakeyhtiöissä 31 kpl. Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakalla on yhteensä 255 asuntoa.

Toteutuminen:

Kaavoitus:

Kirkonkylän taajaman yleiskaava valmistui pääpiirteissään vuoden 2011 aikana. Varsinainen hyväksymiskäsittely kaavan osalta jää vuoden 2012 alkupuoliskolle.

Muutamia yksityisistä tarpeista lähteviä rantayleiskaavojen muutoksia käynnistettiin vuoden 2011 aikana.

Rakennustarkastus:

Rakennusvalvonnassa tehtiin tarkastuskäyntejä rakennus-, maa-aines-, poikkeus- ja ympäristölupakohteissa yhteensä 257 kpl.

Rakennuslupahakemuksia kirjattiin saapuneeksi 128 kpl. Saapuneista hakemuksista tehtiin rakennus- ja toimenpidelupapäätöksiä 117 kpl ja ilmoituksia käsiteltiin 51 kpl. Uusia yhden asunnon taloja ja muita erillisiä pientaloja valmistui 19 kpl, yhteensä 19 huoneistoa ja loma-asuntoja 11 kpl. Vastaavia työnjohtajia eri rakennuskohteisiin hyväksyttiin 91 kpl. Maa-aineslupia haettiin 2 kpl viime vuonna. Poikkeamislupahakemuksia käsiteltiin 4 kpl ja annettiin 1 lausunto. Rakennusten lopputarkastuksia suoritettiin vuoden 2011 aikana 103 kpl.

Asuntotoimi:

Asuinhuoneistoja vuonna 2011 on myyty viisi kappaletta: Kirkonkylältä As Oy Hankamäensadosta 2h+k+s, 61,5 m² ja As Oy Viljavaarasta 2h+k+s, 51 m², Asemalta As Oy Satohangasta 3h+k+s, 74 m², Niemisjärveltä As Oy Niemisjärven Kumputiestä 1h+kk+s, 37 m² ja As Oy Vuokonmaasta 2h+kk, 47 m². Kiinteistöistä myytiin entiset poliisiasemarakennus 90 m² ja nimismiehen kansliarakennus 53,5 m². Entinen Murtoisten koulu, jossa sijaitsi kaksi vuokrahuoneistoa 2h+k, 62 m² ja 3h+k, 80 m² myytiin myös kyseisenä vuonna.

Kunnan omistamien asuntojen lukumäärä ilman palveluasuntoja ja oy-muotoisia on 28 kpl ja huoneistoala yhteensä 1414 h-m². Kunnan määräämisvallassa olevat asunnot yhteensä 281 kpl ja kunnan suoraan omistamien muiden tilojen huoneistoala noin 40.720 m².

Asuntolainojen ja korjaus- ja energia-avustusten hakuajoista ja ehdoista on tiedotettu kuuluttamalla paikallisesti ja yhteisesti Jyväskylän seudun kuntien kanssa.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen avustuksia myönnettiin seuraavasti:

- * Veteraanit ja vanhusväestö 12 kpl, 41.132 euroa.
- * Suunnitelmallinen korjaustoiminta 1 kpl, 1.046 euroa.
- * Talousjätevesijärjestelmän parantaminen 3 kpl, 10.500 euroa.

* Uusiutuvan energian käyttöönotto 10 kpl, 28.445 euroa.

* Muut energia-avustukset 8 kpl, 14.057 euroa.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Kaavoitus: Kaavoitusohjelman toteuttaminen	Kaavoitushankkeiden tilanne, kunnanvaltuuston vahvistamat kaavat, kpl	1	1	1	1	1
	Vuoden aikana hyväksytyjen uusien ja muutettujen asema-, rakennus- ja rantakaavojen pinta-ala, ha					
Rakennustarkastus: Rakennus- ja toimenpidelupien määrä	Rivi- ja paritalot, kpl	0	0	0	0	0
	Pientalot, kpl					
	- uudisrakentaminen	11	15	11	15	15
	- käyttötarkoituksen muutokset	2		0		
	- peruskorjaus/laajennus	27	30	21	30	30
	Loma-asunnot, kpl					
	- uudisrakentaminen	11	10	10	10	10
	- peruskorjaus/laajennus	5	4	10	4	4
	Muut rakennukset, kpl					
	- uudet	69	50	52	50	50
	- laajennukset/muutokset	8	15	13	15	15
Asuntotoimi: Asunnon järjestäminen hyväksytyille hakijoille	Vuokra-asuntojen käyttöaste, % - Kunnan asunnot	98	98	99		

	- Kiinteistö Oy Hankasalmen Hakan asunnot	93	90	95		
	Kunnan suoraan omistamien asuntojen lukumäärä 31.12., kpl	27	26	24		
	Kunnan suoraan omistamien asuntojen huoneistoala 31.12., yhteensä h-m2	1290	1281	1151		
	Kunnan omistamien asuntojen osakehuoneistojen lukumäärä 31.12., kpl	36	31	31		
	Kunnan määräämisvallassa olevien asunto- ja kiinteistöyhtiöiden omistamien asuntojen lukumäärä 31.12., kpl	281	281	281		
	Kunnan suoraan omistamien muiden tilojen huoneistoala 31.12., yhteensä h-m2	39295	40720	40720		

Henkilöstön määrä tulosyksikköä-solla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	3,6	3,2	3,2	3,2	3,2
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					
Yhteensä	3,6	3,2	3,2	3,2	3,2

Asunto- ja lupapalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Kaavoitus						
Tulot	9	2		2	9	7
Menot	116	122		122	124	-2
Netto	-107	-120		-120	-115	5

Rakennustarkastus						
Tulot	51	50	50	32	-18	
Menot	82	91	91	89	2	
Netto	-31	-41	-41	-57	-16	
Asuntotoimi						
Tulot	763	554	554	949	395	
Menot	768	513	513	780	-267	
Netto	-5	41	41	169	128	
Asunto- ja lupapalvelut yhteensä:						
Tulot	823	606	606	990	384	
Menot	966	726	726	993	-267	
Netto	-143	-120	-120	-3	117	

2.6.3. Kunnallistekniset palvelut

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Toiminnan taloudellinen tehokkuus ja ympäristön huomioiminen.	<p>Puhdasvesiverkoston pumpatun laskuttamattoman veden (vuotovedet) osuuden vähentäminen vesiverkoston saneerauksella ja putkiriikojen pikaisella korjauksella.</p> <p>Viemäriverkoston tulevien hulevesien vähentäminen viemäriverkoston saneerauksella.</p>	<p>Vähennys 8 % pumpatusta vedestä.</p> <p>Jätevesipuhdistamolle tulevan ja laskutetun jäteveden erotus 20 %.</p>

Toteutuminen:

- Uusi jätevedenpuhdistamo otettiin käyttöön elokuun alussa 2011, kun sinne johdettiin kirkonkylän alueen jätevedet. Samalla kirkonkylän vanhan jätevedenpuhdistamon toiminta lopetettiin.

Tehtävä: Yhdyskuntateknisen huollon palvelut

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Laadukkaan vesihuollon turvaaminen ja turvallisen liikennöinnin varmistaminen

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

Liikennealueet:

- Liikenneturvallisuuden tehostaminen, kaavateiden peruskorjaus ja rakentaminen

Vesilaitos:

- Vesilaitoksen toiminnan tehostaminen käyttömenojen pienentämiseksi ja veden markkinointi käyttäjien lisäämiseksi

Viemärlaitos:

- Viemärlaitoksen toiminnan tehostaminen käyttömenojen pienentämiseksi.

Toteutuminen:

Liikennealueet:

- Kaavateitä peruskorjattiin ja päällysteitä uusittiin aseman ja kirkonkylän kaava-alueilla.
- Kunnossapidettäviä kaavateitä kirkonkylän, aseman ja Niemisjärven kaava-alueilla on yhteensä 25,4 km.
- Kaavateiden kunnossapitokustannukset €/km:
v. 2001=3145, v. 2002=3000, v. 2003=2457, v. 2004=3687, v. 2005=3647, v. 2006=3540,
v. 2007=3740, v. 2008=4259, v. 2009=2647, v. 2010=2441, v. 2011=3193.
- Avustettavia yksityisteitä on 363 km. Kunnan kunnossapitämiä kevyen liikenteen väyliä 1 km.
Yksityisteitä on avustettu €/km:
v. 2001=335, v. 2002=298, v. 2003=254, v. 2004=263, v. 2005=265, v. 2006=273, v. 2007=296,
v. 2008=285, v. 2009=255, v. 2010=249, v. 2011=239.

Vesilaitos:

- Kiinteistöjä liitettiin vesijohtoverkoston seitsemän.
- Tutkituilta ominaisuuksiltaan Kärjenkankaan vedenottamon vesi täytti hyvän talousveden laatuominaisuudet. Ottamolta pumpattiin verkostoon vettä 191500 m³, jakelualueelta laskutettu vesimäärä oli 132036m³. Tasauslaskua loppuvuodesta ei ole vesimäärässä huomioitu. Kun tasauslasku huomioidaan, laskutettava vedenkulutus on arviolta 155000 m³. Vesilaitoksen käsittely-, jakelu- ja kunnossapitokustannukset €/m³:
v. 2001=0,31, v. 2002=0,32, v. 2003=0,36, v. 2004=0,38, v. 2005=0,43, v. 2006=0,44,
v. 2007=0,49, v. 2008=0,57, v. 2009=0,59, v. 2010=0,56, v. 2011=0.65.

Viemärlaitos:

- Viemärlaitokseen liitettiin kuusi uutta kiinteistöä. Jätevesiä puhdistettiin yhteensä 283201 m³.
- Jätevesien puhdistamiskustannukset €/m³:
v. 2001=1,18, v. 2002=1,25, v. 2003=1,16, v. 2004=0,61, v. 2005=0,75, v. 2006=0,83, v. 2007=0,72, v. 2008=0,71, v. 2009=0,95, v. 2010=0,93, v. 2011=0,77.
- Puhdistamolta tuleva kuivattu liete käsiteltiin Hankasalmen Kiinteistöpalvelun toimesta Paljakansuolla, jossa liete sekoitetaan turpeeseen ja kompostoidaan.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Liikennealueet:						
Kaavateiden yleinen liikenneturvallisuus	Onnettomuudet nollassolle henkilövahinkojen osalta	0	0	0	0	0
	Kunnan kunnossapitämät kadut ja tiet 31.12., km	25,4	25,4	25,4		
	Kunnan kunnossapitämät kevyen liikenteen väylät 31.12., km	1	1	1		
	Muut yksityistiet 31.12., km	363	363	363		
Vesilaitos:						
Talousveden terveydelliset laatuvaatimukset joka näytteenottokerralla	Talousvedelle asetetut laatuvaatimukset	100	100	100	100	100
Viemärlaitos:						
Jätevesien puhdistusteho	Lupaviranomaisen määräämät puhdistustehot joka vuosineljänneksellä					
	- Kirkonkylä	20	100	100	100	100
	- Asema					

	- Niemisjärvellä	75	100	100	100	100
		100	100	100	100	100

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	3,4	3,8	2,4	2,4	2,4
Sijaiset					
Työllistetyt					
Muut määräaikaiset					
Oppisopimus					
Yhteensä	3,4	3,8	2,4	2,4	2,4

Kunnallistekniset palvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Liikennealueet						
Tulot	1	0		0	1	1
Menot	185	205		205	198	7
Netto	-184	-205		-205	-197	8
Vesihuoltolaitokset						
Tulot	564	585		585	549	-36
Menot	331	337		337	348	-11
Netto	233	248		248	201	-47
Kunnallistekniset palvelut yhteensä						
Tulot	565	585		585	550	-35
Menot	516	542		542	546	-4
Netto	49	43		43	4	-39

2.6.4. Pelastustoimi

Palo- ja pelastustoimen palveluiden tuottamisesta vastaa Hankasalmen kunnan alueella Keski-Suomen pelastuslaitoksen Hankasalmen yksikkö.

Tavoitteiden toteutuminen kerrotaan Jyväskylän kaupungin vuoden 2011 tilinpäätöksessä.

Pelastustoimi	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
---------------	---------	---------	--------	-------------	---------	-----------

Tulot	0	0	0	19	19
Menot	344	365	365	387	-22
Netto	-344	-365	-365	-368	-3

2.6.5. Talon palvelut

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Uudella toimintatavalla tulevaisuuden haasteisiin vastaava malli, joka tukee koko kunnan strategiaa. Oma palvelutuotanto luo pohjan toiminnalle, jota kolmas sektori täydentää tarvittaessa.	Laadukas palvelutuotanto	Asiakaskysely valtuustokaudella, ka >3,3

Toteutuminen:

- Yhdistetyllä henkilöstöllä toimiminen on tuonut vahvuutta yksikön toimintaan. Tieto kulkee paremmin ja akuutit sijaisuudet hoituvat paremmin. Yhteistyö on luontevaa ja ammatillisuus on lisääntynyt.
- Asiakaskysely suoritetaan koko vastuualueella kerran valtuustokaudella eli nyt v. 2012. Pienempiä laadunarviointeja tehdään palautteen pohjalta.

Tehtävä: Tuottaa tukipalveluita ruokapalvelun, siivouspalvelun ja kiinteistönhoidon osalta lähinnä kunnan omalle organisaatiolle.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Laadukkaita palveluja monipuolisesti ja joustavasti yhdistetyllä henkilöstöllä

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- **Ruokapalvelu:** Palvelutason turvaaminen taloudellisista uhkista huolimatta. Henkilöstön jaksamisesta huolehtiminen
- **Siivouspalvelu:** Palveluiden turvaaminen tiukoista kriteereistä huolimatta. Henkilöstön jaksamisesta huolehtiminen
- **Kiinteistöhoito:** Turvata käyttäjille edelleen turvallinen toimintaympäristö. Henkilöstön jaksamisesta huolehtiminen.

Toteutuminen:

- Koulutukseen osallistuminen kasvoi selkeästi edellisvuoteen verrattuna. Koulutusta järjestettiin myös paikallisesti ruokapalvelulle ja siivouspalvelulle. Kiinteistöhoitajat ovat edelleen vaikea ryhmä koulutuksia ajatellen. Tarjontaa ei yksinkertaisesti ole.
- Vastuualueella järjestettiin jälleen yhteinen TYHY-päivä tällä kertaa Laukaassa, jonne osallistui n. 30 työntekijää.
- Kuukausipalavereja on pidetty kiitettävästi ja kehityskeskustelut käytiin.
- Työnkiertoa on käytetty voimavarana jaksamiselle ja altistumien vuoksi on jouduttu kaksi työntekijää sijoittamaan uuteen työyhteisöön. Sisäilmaongelmat vaivaavat edelleen. Kuntoutukseen osallistui kaksi henkilöä.
- Osa-aikaeläkkeelle siirtyi yksi työntekijä ja kaksi vanhuuseläkkeelle.

- Uusia työntekijöitä rekrytoitiin siivoukseen kaksi, ruokapalveluun yksi ja kiinteistönhoitoon yksi oppisopimuksellinen työntekijä. Siivouksessa aloitti vuoden aikana kaksi oppisopimuskoulutuksella, joista toinen suorittaa laitoshuoltajan ammattitutkintoa ja toinen pätevöityy työn ohella teknikoksi.
- Palvelutaso on säilynyt hyvänä lukuisista haasteista huolimatta. Suurin haaste on henkilöstön ikääntyminen ja kasvavat työrajoitteet.
- Päivärannan keittiöön saatiin tunneliastianpesukone, joka on tuonut tehoja, mutta myös parantanut keittiön sisäilmaa.
- Talous ylittyi palkkojen ja elintarvikekustannusten kohonneiden hintojen johdosta

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Ruokapalvelu:	€ / suorite	2,20	2,15	2,41	2,17	2,20
kouluruokailu	suorite /työntekijä	24360	25420	25560	25400	24800
laitosruokailu	€ / suorite	3,13	3,20	3,54	3,30	3,30
	suorite /työntekijä	24830	26200	25115	25500	25100
Siivouspalvelu:	€ / m2	26,06	28,66	19,86	27,34	26,50
siivouksen taso	m2 /työntekijä	1597	1590	1450	1590	1590
Kiinteistönhoito: taso	m2 /työntekijä		5337	5337	5337	5337
lämmityskustannukset (Neliömäärä tarkentunut)	€ /m2		9,84	6,62	9,99	9,99

Henkilöstön määrä tulosyksikkötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	27	26 + ½	26 + ½	25 ½	25
Sijaiset	käytetty	käytetty	käytetty	tarvi- taan	tarvi- taan
Työllistetyt	2	2	2	2	2

Muut määräaikaiset	3	3	3	3	3
Oppisopimus	0	½	3	3	2
Yhteensä	32	32	34 ½	34	32 ½

Talon palvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Siivouspalvelu						
Tulot	377	405		405	345	-60
Menot	375	405		405	333	72
Netto	2	0		0	12	12
Kiinteistönhuolto						
Tulot	1 036	970		970	979	9
Menot	668	659		659	703	-44
Netto	368	311		311	276	-35
Ruokapalvelu						
Tulot	939	899		899	920	21
Menot	925	905		905	961	-56
Netto	14	-6		-6	-41	-35
Talon palvelut yhteensä						
Tulot	2 352	2 274		2 274	2 244	-30
Menot	1 968	1 969		1 969	1 997	-28
Netto	384	305		305	247	-58

2.6.6. Varikko

Strateginen tavoite	Keino	Mittari
Varikko-yksikön tehokkaat palvelut	Varikon tuottamien palvelujen saatavuus joustavaa.	Asiakaskysely yhden kerran valtuustokaudella

Toteutuminen

- Asiakaskysely toteutetaan kerran valtuustokaudessa

Tehtävä: Varasto, kiinteistöjen kunnossapitopalvelut

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Tuottaa palveluja ja huolehtia ns. toiminnallisten tukipalveluiden saatavuudesta pääsääntöisesti kunnan omalla organisaatiolla.

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

Varasto:

- Palvelu joustavaa ja laadukasta eri hallintokunnille ja kuntalaisille
- Tarvikehankintojen tarvittava kilpailuttaminen huomioiden laatu/hinta ja toimitusvarmuus
- Käytettävä kalusto toimintavarmaa ja käyttöturvallinen

Kiinteistöjen kunnossapito:

- Kiinteistöjen rakenteiden ennakoiva kunnossapito; kosteus- ja homevaurioiden estäminen/korjaaminen, pintarakenteiden toimivuuden seuranta. Kunnan oma kiinteistökanta.

Toteutuminen:

- Varaston kautta on pystytty antamaan/suorittamaan tilattuja palveluja kunnan eri hallintokunnille ja myös kuntaorganisaation ulkopuolelle.
- Tarvike- ja laitehankintoja on kilpailutettu resurssien ja kunnan hankintaohjeiden mukaan ja keskusvarastoon keskitetty kunnan konekalusto pystytty pitämään toimintavarmana ja käyttöturvallisena.
- Työturvallisuuteen on panostettu välineillä ja asenneajattelulla. Vakavilta työtapaturmilla on vältytty 2011.
- Kiinteistöjen kunnossapito: Kiinteistöjen ennakoivaa kunnossapitoa tehty talousarvion puitteissa sekä puututtu vahinkotapauksiin.

Toiminnalliset tavoitteet

Tavoitteen määrittely	Mittari	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Varasto: Palveluiden / tuotteiden saatavuus joustavaa Hinta/laatu kilpailukykyinen	Asiakaskysely 1 krt / valtuustokausi				> 3,3	
Kiinteistöjen kunnossapito:						

Kosteusvaurioiden ja mahdollisten homevaurioiden ennakoiminen	Kiinteistöjen kunto-/vahinkokartoitukset	8	7	7	7	7
---	--	---	---	---	---	---

Henkilöstön määrä tulosyksikötasolla henkilötyövuosina	Tot 2010	Ta 2011	Tot 2011	Ts 2012	Ts 2013
Vakituiset	6,6	5,8	5	6	6
Sijaiset					
Työllistetyt		0,5			
Muut määräaikaiset			0,6		
Oppisopimus					
Yhteensä	6,6	6,3	5,6	6	6

Varikko	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Varasto						
Tulot	114	120		120	94	-26
Menot	165	197		197	128	69
Netto	-51	-77		-77	-34	43
Kiinteistöjen kunn.pito						
Tulot	152	176		176	215	39
Menot	152	170		170	148	22
Netto	0	6		6	67	61
Varikko yhteensä						
Tulot	266	296		296	309	13
Menot	317	367		367	276	91
Netto	-51	-71		-71	33	104

2.7. Tuloslaskelman toteutuminen

TULOSLASKELMAOSAN TOTEUTUMINEN V. 2011

(sisäiset erät mukana)

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Toimintatulot	10 516	0	10 516	11 611	1 095
Myyntituotot	5 762		5 762	5 925	163
Maksutuotot	2 000		2 000	2 264	264
Tuet ja avustukset	950		950	1 140	190
Muut tuotot	1 804		1 804	2 282	478
Toimintamenot	-38 140	-1 409	-39 549	-40 914	-1 365
Henkilöstömenot	-16 894	-278	-17 172	-17 363	-191
Palkat ja palkkiot	-12 681	-252	-12 933	-13 144	-211
Henkilösivukulut	-4 213	-26	-4 239	-4 219	20
Eläkekulut	-3 323	-20	-3 343	-3 386	-43
Muut henkilösivukulut	-890	-6	-896	-833	63
Palvelujen ostot	-15 359	-1 131	-16 490	-17 021	-531
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 863		-1 863	-2 098	-235
Avustukset	-2 414		-2 414	-2 627	-213
Muut kulut	-1 610		-1 610	-1 805	-195
Toimintakate	-27 624	-1 409	-29 033	-29 303	-270
Verotulot	12 810		12 810	13 096	286
Valtionosuudet	15 860		15 860	16 043	183

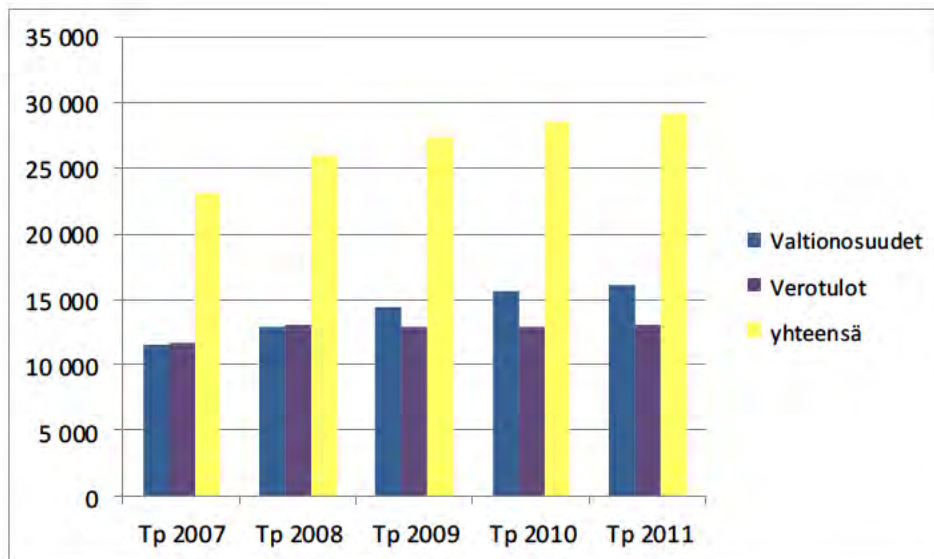
Rahoitustulot ja -menot:	65	65	41	-24	
Korkotulot	27	27	45	18	
Muut rahoitustulot	234	234	313	79	
Korkomenot	-105	-105	-154	-49	
Muut rahoitusmenot	-91	-91	-163	-72	
Vuosikate	1 111	-1 409	-298	-123	175
Poistot ja arvonalentumiset	-1 040		-1 040	-1 003	37
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 040		-1 040	-1 003	37
Arvonalentumiset					
Tilikauden tulos	71	-1 409	-1 338	-1 126	212
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)				22	22
Rahastojen lisäys (-), vähennys (+)					
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	71	-1 409	-1 338	-1 104	234

Valtionosuudet ja verotulot (1000 euroa)

	Tp 2007	Tp 2008	Tp 2009	Tp 2010	Tp 2011
Valtionosuudet	11 478	12873	14 460	15 657	16043
-yleinen	384	388	600		
-sosiaali- ja terveys	8576	9905	11135		
-sivistys	2518	2580	2725		
-peruspalv.valt.osuus (ilman tasauksia)				11 592	11836
-verotul.perustuva valt.osuus tasaus				4 523	4669
-järjestelmämuutoksen tasaus				158	158
-opetus- ja kult.toimen muut valt.osuudet				-616	-620
Verotulot	11 656	13 104	12 955	12 844	13096
-tulovero	9828	11 387	11 426	11 132	11404
-yhteisövero	1213	1060	851	894	856
-kiinteistövero	615	657	678	818	836
yhteensä	23134	25 977	27 415	28501	29139

Valtionosuudet ja verotulot yhteensä (1000 €) 2007 – 2011

Valtionosuudet ja verotulot (1000 euroa)

Valtionosuus- ja verotulokertymä kasvoi edellisvuodesta 0,64 milj. euroa

Tuloveroprosentti oli 20,00. Vahvistetut kiinteistöveroprosentit ovat seuraavat: yleinen 0,90 %, vakituisen asunnon kiinteistövero 0,40 %, muut asuinrakennukset 0,95 %, voimalaitokset 2,50 %

Maksettavaa kunnallisveroa vastaavat verotettavat tulot (ennen ansioyrittäjä/asukas)

Vuosi	Hankasalmi	Maan keskiarvo	Ero %
1999	7203	10 768	-33,2
2000	7310	10 800	-32,3
2001	7720	11 930	-35,3
2002	8100	12 275	-34,1
2003	8313	12 453	-33,2
2004	8474	12 684	-33,2
2005	8710	13 054	-33,3
2006	8978	13 680	-34,4
2007	9763	14 605	-33,1
2008	10 245	15 404	-33,5
2009	10 011	15 334	-34,7
2010	10083	15413	-34,6

Koko maan verotettavat tulot vaihtelevat siten, että pienin oli 8 665 euroa/asukas v.2010 (v.2009/8651) ja suurin oli 32 417 euroa/asukas (v.2009/31531). Verotettavan tulon määrä kasvaa Hankasalmella vähemmän kuin maassa keskimäärin.

2.8. Investointien toteutuminen

Investointien toteutuminen (1000 €)

B=bruttomääräraha/-tuloarvio	Mr sito- vuus B	Kuluarvio taloussuun- nittelukau- della	Talous- arvio yht. 2011	Toteutuma 2011	Säästö+/ ylitys-
A. MENOT					
ASUINRAKENNUKSET					
Viipaletalo, kk	B	25	25	29	-4
MUUT TALONRAKENNUKSET					
		2 008	923	473	450
Monitoimitalon julkisivun uusiminen		160			
Hankasalmen Lämpö Oy:n liittymismaksut		220	220	0	
Metsätähden ilmastoinnin saneeraus, sprinklaus ja pienet muutokset mm. työterveydenhullon tarpeisiin, ovien lukitus, kutsujärjestelmä keskeneräinen	B	240	240	205	35
Metsätähden pihan laajennus ja turvalliset pihajärjestelyt	B	40	40	50	-10
Päivärannan rannan muuttaminen virkistyskäyttöön		20			
Mäkituvan (toimintakeskus) sprinklaus		50			
Mäkituvan ruokasalin laajennus (jos tarpeen)		140			
Niemisjärven koulun lämmitysjärjestelmän vaihto keskeneräinen	B	90	90	1	89

Niemisjärven koulun ikkunoiden uusiminen		60			
Aseman pikkukoulun peruskorjaus		400			
Kuuhankaveden koulun vanhan osan ikkunoiden vaihto		100			
Terveyskeskuksen hoito-osaston muutostyöt		120			
Sillankorvan ilmastoinnin tehostaminen/jäähdytys sekä mahdolliset muut sosiaalitoimen ilmalämpöpumput jne	B	18	18	9	9
Kiinteistöjen kunto-/energiakartoitukset keskeneräinen	B	20	20	5	15
Ristimäen koulun vedensaanti, liittymismaksu osuus-kuntaan keskeneräinen	B	10	10	10	0
Aseman koulun pihan kunnostus, jälkityöt	B	10	10	15	-5
Oppimisen vuodenaajat ulkokoulussa -hanke (Kuuhankaveden koulun piha)	B	10	10	15	-5
Niemisjärven koulun piha keskeneräinen	B	100	100	55	45
Kivikoulun muutostyöt	B	50	50	52	-2
Hankamäen näköalatorni		25			
Jäähalli		10			
Terveyskeskuksen korjaustyöt (lisämr 30)	B	30	30	14	16
Tehostetun palveluasumisyksikön suunnittelu (lisämr 40) keskeneräinen	B	40	40	5	35
Kuuhankaveden koulun iv.säädöt ym. korjaustyöt (lisämr 45)	B	45	45	37	8
KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET		4 056	3 886	2 232	1 654
Vesi- ja viemärlaitos:	B	4 056	3 886	2 232	1 654
Talojohdot ja uudet linjat		51	17	1	16
Niemisjärven alueen vesihuollon rakentaminen / Pienmäen alue keskeneräinen		101	50	1	49
Jätevesipuhdistamon rakentaminen		2 200	2 200	2 016	184
Niemisjärveltä yhteispuhd. siirtolinjan rakentaminen kustannuksissa huomioitu valtion vesihuoltotyön osuus		1 500	1 500	181	1 319
Kk/As viemäriverkosto, vuotovesien vähentäminen / keskusta		90	30	0	30
Palopostien ja vesilaitoksen pääsulkujen uusiminen		50	25	2	23
Tervaniemen vedenottamo, kemikaalinsyöttölaitteisto, valvonta		25	25	0	25
Alueellisen vesihuoltosuunnitelman päivitys		20	20	12	8
Viimamäen vesiosuuskunnan ostaminen		19	19	19	0
IRTAIN OMAISUUS		746	408	231	177
Kunnanhallitus:	B	180	120	34	86
Palkkahallinnon ohjelmistot		20	10	0	10
Taloushallinnon ohjelmistot		30	30	4	26
Verkon ja tietoturvan kehittäminen sekä palvelinalustan uusiminen		50	20	15	5
Kunnan markkinointi ja mainostaulut		60	40	0	40
Luottamushenkilöiden tietokonehankinta		20	20	15	5

Sosiaali- ja terveyslautakunta:	B	105	85	26	59
Terveyspalvelut:		40	40	0	40
Kuntoutushuoneen varustus tk. Sairaala		20	20	0	20
Yöpöydät ja pyörätuolit tk-sairaala		10	10	0	10
Lääkehuoneen kalusteet ja tarvikkeet		10	10		10
Sosiaalipalvelut:		65	45	26	19
Päivärannan palvelukeskus, kalusteet ja apuvälineet		15	15	2	13
Metsätähti, kalusteiden uusiminen		20	20	24	-4
Metsätähti, Deko laite (+lisävarusteet ja asennus)		10	10	0	10
Hakatien asumispalveluyksikkö, kalusteet yms.		20			
Sivistyslautakunta:	B	304	157	138	19
Koulut:					
Kuuhankaveden koulun atk-laitehankinnat (mr.siiro - 15)		0	0	5	-5
Kuuhankaveden alakoulun naulakot (mr.siiro 25)		25	25	25	0
Niemisjärven koulun tietokonehankinnat		10	10	10	0
Lukion atk-laitehankinnat ja ohjelmat		48	18	18	0
Lukion interaktiiviset taulut lisäohjelmineen		10	10	10	0
Kansalaisopisto:					
Laite- ja kalustohankinnat (mr.siiro -10)		45	5	3	2
Kulttuuritoimi:					
Hankasalmen historian 2. osa keskeneräinen		84	28	12	16
Aseman koulun kulttuuritoimintatilan varustaminen		15	15	15	0
Kirjasto:					
Kirjastojärjestelmä, verkkokirjasto ja kalustehankinnat		22	11	6	5
Liikuntatoimi:					
Suunnistuskartat		20	10	10	0
Liikuntavälineisiin kentille ja monitoimitalolle		25	25	24	1
Ympäristölautakunta:	B	157	46	33	13
Konekeskuksen kalustohankinnat		24	8	6	2
Kalustohankinnat vihertoimi		15			
Konekeskus, traktorin vaihto		80			
Päivärannan keittiön tunnelikone kytkentöineen		28	28	24	4
Vesilaitoksen ohjelmien päivitys, jätevesipumppaamojen kaukovalvonta		10	10	3	7

MAA-ALUEET	B	120	40	12	28
Maa-alueiden hankinta		120	40	12	28
LIIKENNEVÄYLÄT	B	686	386	123	263
Pellisenrannan asuntoalueen rantapolku		50			0
Niemisjärven Mäntytie		50			0
Kk:n Keskustien katuvalojen uusiminen		35	35	0	35
Kaavateiden perusparannus		30	10	7	3
Kaavateiden päällysteiden uusiminen		30	10	11	-1
Niemisjärvi / Rinnekuja ja Santerintie		30	30	0	30
Katuvalaistus: torin valaistus ja sähkö		30	30	0	30
Pienmäen asuntoalueen kaavatiet		85	40	46	-6
Yrjönkadun peruskorjaus (350 m)		170	85	0	85
Pienmäen alueen katuvalaistus		30			0
Amiraalintien valaistus		20	20	8	12
Amiraalintien päällystys		21	21	15	6
Mustalahdentie ja Mustaniementie välillä Keskustie-Laiduntie päällystäminen		55	55	36	19
Välitien päällystäminen <u>keskeneräinen</u>		40	40	0	40
Suotien ja Välitien kuivatusjärjestelmän kunnostus		10	10	0	10
PUISTOT JA LEIKKIPAIKAT	B	160	45	25	20
Puistot ja leikkialueet		45	15	14	1
Tonttien/puistokaistaleiden kunnostustyöt		10	10	2	8
Puistokalusteiden/leikkivälineiden uusiminen		10	10	9	1
Aseman viheralueet (KULTU)		25			
Mattojen pesupaikat		40			
Itsenäisyyden puiston valaistus		10			
Nj uimaranta/pysäkkipuisto valaistus		10	10	0	10
Hankavedentien puisto		10			0
JÄTEHUOLTO	B	0	0	0	0
		0			
URHEILU- JA ULKOILUALUEET	B	142	42	32	10
Aseman uimarannan laituri		15	15	8	7
Latupohjien perusparannus		15	15	8	7
Aseman urheilukentän peruskorjaus		100			
Kirkonkylän jääkiekkokaukalon peruskorjaus (lisämr 12)		12	12	16	-4

**INVESTOINTIOSUUEDET
KUNTAYHTEISÖILLE**

	0	0	0	0
Menot yhteensä	7 943	5 755	3 157	2 598

B. TULOT

MUUT TALONRAKENNUKSET		0	0	94	94
Aseman koulun pihan kunnostus, rahoitusavustus	B			25	25
Niemisjärven koulun piha, rahoitusavustus	B			30	30
Paloaseman peruskorjaus, rahoitusavustus	B			28	28
Metsätähden ilmastointi, tulo				3	
Ent. Murtoisten koulun myynti, tasearvo				8	
<i>Ent. Murtoisten koulun myynti, myyntihinta</i>				39	
KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET		51	17	700	683
Liittymismaksut	B	51	17		-17
Jätevesipuhdistamon rakentamisavustus	B			700	700
IRTAIN OMAISUUS					
MAA-ALUEIDEN MYYNTI	B	120	40	58	18
Maa-alueiden myynti, tasearvo				58	58
<i>Maa-alueiden myynti, myyntihinta</i>				67	
AINEETON KÄYTTÖOMAISUUS	B	260	100	235	135
Asunto-osakkeiden myynti, tasearvo			100	235	135
<i>Asunto-osakkeiden myynti, myyntihinta</i>				276	
Tulot yhteensä toteutumassa tasearvo		431	157	1 087	930
<i>Tulot yhteensä toteutumassa, myyntihinta</i>				382	
Netto, toteutumassa tasearvot		7 512	5 598	2 070	-3 528

2.9. Rahoitusosan toteutuminen
Talousarvion rahoitusosan toteutumisvertailu

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Toiminta ja investoinnit					
Toiminnan rahavirta	1 111		-298	-204	94
Vuosikate	1 111	-1 409	-298	-123	175
Satunnaiset erät					
Tulorahoituksen korjauserät				-81	-81
Investointien rahavirta	-5 471	-127	-5 598	-1 989	3 609
Investointimenot	-5 628	-127	-5 755	-3 157	2 598
Rahoitusosuudet investointimenoihin	17	0	17	782	765
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutus-tulot	140	0	140	386	246
Toiminta ja investoinnit, netto	-4 360	-1 536	-5 896	-2 193	3 703
Rahoitustoiminta					
Antolainauksen muutokset	-167		-167	-91	76
Antolainasaamisten lisäykset muille	-200		-200	-91	109
Antolainasaamisten vähennykset muilta	33		33	0	-33
Lainakannan muutokset	3 665	0	3 665	2 715	-950
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 500		4 500	3 500	-1 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-835		-835	-985	-150
Lyhytaikaisten lainojen muutos				200	200
Oman pääoman muutokset					
Vaikutus maksuvalmiuteen	-862	-1 536	-2 398	431	2 829

INVESTOINTIOSA YHTEENSÄ	B	-5628	-127	-5755	-3157	2598	157	0	157	1087	930
RAHOITUSOSA											
Antolainauksen muutokset											
Antolainasaamisten lisäykset	B	-200		-200	-91	109					
Antolainasaamisten vähennykset	B						33		33	0	-33
Lainakannan muutokset											
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B						4500		4500	3500	-1000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	-835		-835	-985	-150					
Lyhytaikaisten lainojen muutos	N									200	200
Oman pääoman muutokset	B										
Vaikutus maksuvalmiuteen							862	1536	2398	-431	-2829
YHTEENSÄ		-34731	-1536	-36267	-34054	2213	34731	1536	36267	34054	-2213

1) N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio, B = bruttomääräraha/-tuloarvio

3. TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

3.1. Tuloslaskelma

	2011	2010
Toimintatuotot	8 860 912,45	8 622 526,51
Myyntituotot	4 520 532,59	4 649 737,50
Maksutuotot	2 263 658,80	2 320 632,35
Tuet ja avustukset	1 139 849,52	916 414,25
Muut tuotot	936 871,54	735 742,41
Toimintakulut	-38 164 086,77	-35 412 244,49
Henkilöstökulut	-17 363 368,51	-18 189 630,29
Palkat ja palkkiot	-13 144 580,47	-13 780 804,36
Henkilösivukulut	-4 218 788,04	-4 408 825,93
Eläkekulut	-3 386 014,91	-3 561 623,93
Muut henkilösivukulut	-832 773,13	-847 202,00
Palvelujen ostot	-15 692 778,12	-12 068 248,11
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 035 680,45	-2 115 514,82
Avustukset	-2 627 353,16	-2 446 952,86
Muut kulut	-444 906,53	-591 898,41
Toimintakate	-29 303 174,32	-26 789 717,98
Verotulot	13 095 950,84	12 843 567,51
Valtionosuudet	16 042 995,00	15 656 886,00
Rahoitustuotot ja -kulut	41 210,28	160 576,70
Korkotuotot	44 997,31	61 649,39
Muut rahoitustuotot	165 734,59	176 001,01
Korkokulut	-153 534,77	-72 109,14
Muut rahoituskulut	-15 986,85	-4 964,56
Vuosikate	-123 018,20	1 871 312,23
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poisot	-1 002 826,47	-949 782,79
Arvonalentumiset		
Tilikauden tulos	-1 125 844,67	921 529,44
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)	21 941,84	25 276,54

Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

-1 103 902,83

946 805,98

HANKA
KA-

SALMEN KUNNAN TULOSLASKELMA

3.2. Rahoituslaskelma

HANKASALMEN KUNNAN RAHOITUSLASKELMA

	2011	2010
Toiminnan rahavirta	-203 735,89	1 859 796,91
Vuosikate	-123 018,20	1 871 312,23
Satunnaiset erät	0,00	0,00
Tulorahoituksen korjauserät	-80 717,69	-11 515,32
Investointien rahavirta	-1 989 544,76	-2 812 842,63
Investointimenot	-3 157 450,23	-3 434 437,56
Rahoitusosuudet investointimenoihin	782 398,00	37 892,93
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutus-		
tulot	385 507,47	583 702,00
Toiminnan ja investointien rahavirta	-2 193 280,65	-953 045,72
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-91 066,20	0,00
Antolainasaamisten vähennykset	0,00	0,00
Lainakannan muutokset	2 714 928,18	-647 914,10
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 500 000,00	0,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-985 000,00	-610 071,82
Lyhytaikaisten lainojen muutos	199 928,18	-37 842,28
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-618 485,48	-42 744,28
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muu-		
tokset	6 103,15	-6 396,66
Vaihto-omaisuuden muutos	-10 099,29	5 619,90
Saamisten muutos	-1 154 352,07	-143 860,69
Korottomien velkojen muutos	539 862,73	101 893,17
Rahoituksen rahavirta	2 005 376,50	-690 658,38
Rahavarojen muutos	-187 904,15	-1 643 704,10
Rahavarojen muutos	-187 904,15	-1 643 704,10
Rahavarat 31.12.	2 443 311,29	2 631 215,44
Rahavarat 1.1.	2 631 215,44	4 274 919,54

3.3. Tase

HANKASALMEN KUNNAN TASE

	2011	2010
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	23 473 384,60	22 405 948,62
Aineettomat hyödykkeet	34 816,62	0,00
Aineettomat oikeudet	34 816,62	0,00
Aineelliset hyödykkeet	20 016 620,63	18 748 871,47
Maa- ja vesialueet	1 867 982,82	1 914 701,48
Rakennukset	15 287 125,11	11 811 240,16
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 106 807,93	1 955 262,71
Koneet ja kalusto	402 993,26	464 493,80
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	351 711,51	2 603 173,32
Sijoitukset	3 421 947,35	3 657 077,15
Osakkeet ja osuudet	3 421 947,35	3 657 077,15
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	109 043,27	137 764,48
Valtion toimeksiannot	109 043,27	137 764,48
VAIHTUVAT VASTAAVAT	5 995 970,19	4 928 356,78
Vaihto-omaisuus	40 492,10	30 392,81
Muu vaihto-omaisuus	40 492,10	30 392,81
Saamiset	3 512 166,80	2 266 748,53
Pitkäaikaiset saamiset	838 746,91	768 902,75
Myyntisaamiset	122 026,95	143 248,99
Lainasaamiset	716 719,96	625 653,76
Lyhytaikaiset saamiset	2 673 419,89	1 497 845,78
Myyntisaamiset	1 283 050,11	1 058 658,92
Lainasaamiset	0,00	0,00
Siirtosaamiset	20 158,73	14 371,44
Muut saamiset	1 370 211,05	424 815,42
Rahoitusarvopaperit	200 769,83	213 100,50
Muut arvopaperit	200 769,83	213 100,50
Rahat ja pankkisaamiset	2 242 541,46	2 418 114,94

VASTAAVAA YHTEENSÄ	29 578 398,06	27 472 069,88
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	18 592 001,58	19 695 904,41
Peruspääoma	18 668 837,74	18 668 837,74
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	1 027 066,67	80 260,69
Tilikauden yli-/alijäämä	-1 103 902,83	946 805,98
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	175 534,70	197 476,54
Poistoero	175 534,70	197 476,54
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	92 929,52	104 404,54
Valtion toimeksiannot	77 758,93	104 404,54
Muut toimeksiantojen pääomat	15 170,59	0,00
VIERAS PÄÄOMA	10 717 932,26	7 474 284,39
Pitkäaikainen	4 928 748,48	2 391 533,01
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	4 450 000,00	1 805 000,00
Lainat julkisyhteisöiltä	160 000,00	290 000,00
Liittymismaksut ja muut velat	318 748,48	296 533,01
Lyhytaikainen	5 789 183,78	5 082 751,38
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	680 000,00	330 000,00
Lainat julkisyhteisöiltä	130 000,00	280 071,82
Saadut ennakot	348,46	188 406,06
Ostovelat	2 151 339,19	1 813 016,12
Siirtovelat	2 179 694,06	1 731 273,37
Muut velat	647 802,07	739 984,01
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	29 578 398,06	27 472 069,88

3.4. Konsernilaskelmat

Hankasalmen kunnan konserni

KONSERNITULOSLASKELMA

	2011	2010
Toimintatuotot	18 526 511,13	16 716 353,96
Toimintakulut	-46 747 419,96	-42 635 340,14
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta	1 673,06	
Toimintakate	-28 219 235,77	-25 918 986,18
Verotulot	13 056 610,93	12 843 567,51
Valtionosuudet	16 042 995,00	15 656 886,00
Rahoitustuotot ja -kulut	-90 542,66	40 102,94
Korkotuotot	50 043,20	67 818,52
Muut rahoitustuotot	231 956,01	193 391,89
Korkokulut	-342 935,31	-208 173,27
Muut rahoituskulut	-29 606,56	-12 934,20
Vuosikate	789 827,50	2 621 570,27
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 713 336,95	-1 632 048,01
Arvonalentumiset	0,00	0,00
Satunnaiset erät	0,00	442,00
Tilikauden tulos	-923 509,45	989 964,26
Tilinpäättösiirrot	-353 102,23	-294 480,29
Vähemmistöosuudet	-2 766,70	28 405,88
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-1 279 378,38	723 889,85

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA

	2011	2010
Toiminnan rahavirta	718 991,43	2 551 919,56
Vuosikate	789 827,50	2 621 570,27
Satunnaiset erät	0,00	442,01
Tulorahoituksen korjaukset	-70 836,07	-70 092,72
Investointien rahavirta	-2 488 128,02	-3 424 485,07
Investointimenot	-3 694 392,58	-4 066 878,89
Rahoitusosuudet investointimenoihin	798 703,56	37 032,95
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	407 561,00	605 360,87
Toiminnan ja investointien rahavirta	<u>-1 769 136,59</u>	<u>-872 565,51</u>
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-91 066,20	-3 853,60
Antolainasaamisten vähennykset	1 926,80	0,00
Lainakannan muutokset	2 480 730,80	-829 401,27
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 706 360,28	260 118,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 652 607,05	-1 160 256,44
Lyhytaikaisten lainojen muutos	426 977,57	70 737,17
Oman pääoman muutokset	0,00	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	16 871,20	-7 481,39
Vaihto-omaisuuden muutos	-22 278,16	3 169,63
Saamisten muutos	-1 591 716,79	-60 404,78
Korottomien velkojen muutos	799 070,64	180 266,37
Rahoituksen rahavirta	1 593 538,29	-717 705,04
Rahavarojen muutos	-175 598,30	-1 590 270,55
Rahavarojen muutos	-175 598,30	-1 590 270,55
Rahavarat 31.12.	3 211 307,66	3 386 905,96
Rahavarat 1.1.	3 386 905,96	4 977 176,51

KONSERNITASE	2011	2010
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	30 859 099,08	29 978 257,37
Aineettomat hyödykkeet	322 819,32	252 275,41
Aineettomat oikeudet	279 829,71	203 619,14
Muut pitkävaikutteiset menot	588,66	588,66
Ennakkomaksut	42 400,95	48 067,61
Aineelliset hyödykkeet	29 310 065,85	28 264 788,52
Maa- ja vesialueet	2 002 298,23	2 049 016,89
Rakennukset	23 760 543,69	20 474 411,77
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 134 811,02	1 984 994,23
Koneet ja kalusto	848 205,40	865 613,37
Muut aineelliset hyödykkeet	103 497,91	103 451,07
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	460 709,60	2 787 301,19
Sijoitukset	1 226 213,91	1 461 193,44
Osakkuusyhteisöosuudet	650 806,51	849 607,90
Muut osakkeet ja osuudet	573 480,60	607 731,94
Muut lainasaamiset	1 926,80	3 853,60
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	332 022,81	376 953,87
VAIHTUVAT VASTAAVAT	7 827 095,30	6 247 714,46
Vaihto-omaisuus	159 408,80	137 130,64
Saamiset	4 456 378,84	2 723 677,85
Pitkäaikaiset saamiset	287 821,48	221 742,56
Lyhytaikaiset saamiset	4 168 557,36	2 501 935,29
Rahoitusarvopaperit	297 214,46	305 389,82
Rahat ja pankkisaamiset	2 914 093,20	3 081 516,15
VASTAAVAA YHTEENSÄ	39 018 217,19	36 602 925,70
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	17 398 793,10	18 620 955,35
Peruspääoma	18 668 837,74	18 668 837,74
Arvonkorotusrahasto	48 311,61	48 311,61
Muut omat rahastot	541 145,53	480 020,71
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	-580 123,40	-1 300 104,56
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-1 279 378,38	723 889,85
VÄHEMMISTÖOSUUDET	357 757,18	317 460,16
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	1 385 010,66	1 053 252,98
Poistoero	380 967,19	350 838,63

Vapaaehtoiset varaukset	1 004 043,47	702 414,35
PAKOLLISET VARAUKSET	154 823,86	141 166,41
Eläkevaraukset	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset	154 823,86	141 166,41
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	318 186,76	346 246,61
VIERAS PÄÄOMA	19 403 645,63	16 123 844,19
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	10 525 592,23	8 479 218,00
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	366 761,04	347 733,57
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 828 434,00	1 394 077,43
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	6 682 858,36	5 902 815,19
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	39 018 217,19	36 602 925,70

3.5. Tilinpäätöksen liitetiedot

3.5.1. Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Tilinpäätöstä laadittaessa on pysyvät vastaavat arvostettu hankintahintaan poistosuunnitelman mukaisilla poistoilla vähennettynä. Pitkäaikaisten saamisten ja pitkäaikaisten velkojen v. 2012 erääntyvät lyhennykset ja korot on siirretty lyhytaikaisten tileille. Lomapalkka- ja lomarahavelka on jaksotettu.

Pysyvien vastaavien käyttöomaisuusosakkeet on merkitty taseessa hankintameno. Vaihto-omaisuus on merkitty hankintameno. Rahoitusarvopaperit on merkitty taseeseen 31.12.2011 markkina-arvosta.

Vuoden 2010 tilinpäätöstä laadittaessa kunnan väkiluku 31.12.2010 oli 5 540 Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan. Lopullinen väkiluku oli kuitenkin 5 542, jonka mukaan laskettuna on merkitty vuotta 2010 koskevat asukasta kohti lasketut tunnusluvut.

3.5.2. Tuloslaskelman liitetiedot

8) Toimintatuotot v. 2011

	Keskusvaali- lautakunta	Kunnan- hallitus	Sosiaali- ja terveyslau- takunta	Sivistys- lautakunta	Ympäristö- lautakunta	Yhteensä €
Myyntituotot	516,87	3 323 894,35	42 732,01	386 307,53	767 081,83	4 520 532,59
Maksutuotot		350 387,45	1 763 025,10	116 061,65	34 184,60	2 263 658,80
Tuet ja avust.	8 464,50	411 880,99	362 785,20	351 755,67	4 963,16	1 139 849,52
Muut tuotot		9 393,71	64 298,96	23 176,43	840 002,44	936 871,54
Yhteensä	8 981,37	4 095 556,50	2 232 841,27	877 301,28	1 646 232,03	8 860 912,45

V. 2011

V. 2010

9) Verotulot

Kunnan tulovero		11 403 899,84	11 131 932,82
Osuus yhteisöveron tuotosta		856 321,40	894 120,79
Kiinteistövero		835 729,60	817 513,90
Verotulot yhteensä		13 095 950,84	12 843 567,51

10) Valtionosuudet

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	11 835 969,00	11 592 348,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	4 669 608,00	4 523 228,00
Järjestelmämuutoksen tasaus	157 788,00	157 787,00
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-620 370,00	-616 477,00
Valtionosuudet yhteensä	16 042 995,00	15 656 886,00

12) Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämisessä on käytetty poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu tasapoistoina käyttöomaisuuden hankintamenosta aineettomissa hyödykkeissä, rakennuksissa ja rakennelmissa sekä koneissa ja kalustossa. Menojäännös-poisto on käytössä kiinteät rakenteet ja laitteet omaisuusryhmässä.

Atk-ohjelmistot	3 vuotta
Maa- ja vesialueet	ei poistoa
Rakennukset ja rakennelmat	
Kivirakenteiset hallinto- ja laitosrakennukset	40
Puurakenteiset hallinto- ja laitosrakennukset	30
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20
Muut rakennukset	20
Kivirakenteiset asuinrakennukset	40
Puurakenteiset asuinrakennukset	35
Vedenottamot	20
Teräsrakenteiset jätevedenpuhdistamot	20
Betonirakenteiset jätevedenpuhdistamot	30
Ylävesisäiliö	40
Kiinteät rakenteet ja laitteet	
Urheilukentät	20
Jääkiekkokaukalot	15
Leikkikentät	20
Kuntorata –ladut	20
Uimarannat	20
Tenniskentät	20
Pallokentät	20
Rakennuskaavatiet	20
Puistot	20
Kaatopaikat	20
Venevalkamat	20
Ulkoilureitit	20
Vesijohtoverkosto	35
Viemäriverkko	35
Katuvalaistusverkko	20
Viemäripumppaamot	15
Tasaussäiliö ja paineenkorotuslaitos	15
Sammutusveden ottopaikat	20
Haja-asutusalueiden viitoitus	15
Kuntamainoskyttilä ja opastetaulut	10
Koneet ja kalusto	
Ajoneuvot	5 - 15
Traktori	8
Muut investoinnit	3
Atk- ja muut laitteet	3
Osakkeet ja osuudet	ei poistoa

13) Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta

Keskimääräiset poistot ja investoinnit vuosina 2010-2014:

Suunnitelman mukaiset poistot €	6 452 609,26
Poistonalaisten investointien omahankintameno €	8 798 760,20
Poikkeama €	- 2 346 150,94
Poikkeama %	- 27

Olenaisena poikkeamana voidaan pitää 10 %:n tai sitä suurempaa erotusta.

Selvitys poikkeaman syistä

Investointi- ja poistotason poikkeama johtuu osin rakennusten hankintamenoa alentavista rahoitusosuuksista ja osin siitä, että tarkastelujaksoon ajoittuu poikkeuksellisen suuria investointihankkeita.

Poistosuunnitelman tarkistaminen

Kunnassa on noudatettu vuoden 1997 alusta lukien valtuuston 16.12.1996 hyväksymää poistosuunnitelmaa.

Vuoden 2011 aikana ei ole katsottu aiheelliseksi tehdä esitystä poistosuunnitelman tarkistamiseksi nykyisessä taloudellisessa tilanteessa, etenkin kun ohjetta ei ole tulkittu sitovaksi.

Poistoeron käsittely

Poistoeroa puretaan tasasuuruksina erinä yhdeksän vuoden aikana 21 941,84 euroa vuodessa.

	2011	2010
15) Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot		
Myyntivoitot toimintatuotoissa, kohdassa muut tuotot:		
Ympäristölautakunta:		
Maa-alueet	26 652,44	12 316,54
Kiinteistöt	30 782,15	
Asunto-osakkeet	67 752,22	120 296,31
Yhteensä	125 186,81	132 612,85
Myyntitappiot toimintakuluissa, kohdassa muut kulut:		
Ympäristölautakunta:		
Maa-alueet	17 687,10	
Kiinteistöt, Ent. Kankaisten koulu (Häkärinteet Oy)		32 297,53
Asunto-osakkeet	26 782,02	88 800,00
Yhteensä	44 469,12	121 097,53

16) Muu rahoitustuotot

Yhteismäärä muihin rahoitustuottoihin sisällyvistä osingoista:

Savon Energiaholding	47 444,70	66 863,50
Suur-Savon Sähkö Oy	81 396,00	64 260,00
Muut	13 175,19	13 100,60
Yhteensä	142 015,89	144 224,10

3.6. Tasetta koskevat liitetiedot

3.6.1. Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

21) Pysyvät vastaavat

Pysyvät vastaavat

Aineelliset hyödykkeet

	Aineettomat oikeudet	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät raken- teet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Keskeneräi- set hankinnat	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.2011		1 914 701,48	11 811 240,16	1 955 262,71	464 493,80	2 603 173,32	18 748 871,47
Lisäykset tilikauden aikana	39 919,30	11 631,00	4 727 838,70	395 898,76	180 521,81	290 785,89	5 646 595,46
Rahoitusosuudet tilikauden aikana			732 398,00			50 000,00	782 398,00
Vähennykset tilikauden aikana		58 349,66	8 207,85			2 492 247,70	2 558 805,21
Suunnitelman mukaiset poistot tilikaudella	5102,68		511 347,90	244 353,54	242 022,35		1 002 826,47
Poistamaton hankintameno 31.12.2011	34 816,62	1 867 982,82	15 287 125,11	2 106 807,93	402 993,26	351 711,51	20 051 437,25
Kertyneet suunn.mukaiset poistot 1.1.2011			9 317 342,88	5 744 678,47	4 063 788,87		19 125 810,22
Kertyneet rahoitusosuudet 1.1.2011			5 401 788,50	85 502,05	582 124,67		6 069 415,22

Sijoitukset

Osakkeet ja osuudet

Osakkeet ty- täryhteisöt	Kuntayhtymä- osuudet	Osakkeet osak- kuus- ja muut omist.yhteisöt	Muut osak- keet ja osuudet	Yhteensä
-----------------------------	-------------------------	---	----------------------------------	----------

Hankintameno 1.1.2011	1 024 911,89	1 219 549,36	841 900,70	570 715,20	3 657 077,15
Lisäykset					0,00
Vähennykset			114 365,50	120 764,20	235 129,70
Siirto			-86 108,85	86 108,85	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.2011	1 024 911,89	1 219 549,36	641 426,35	536 059,85	3 421 947,45
Pysyvät vastaavat yhteensä 31.12.2011					23 473 384,70

HANKASALMEN KUNTAKONSERNI/KONSERNIYHTEISÖT
Yhdistellyt yhteisöt

	Kotipaikka	Konsernin omistus- osuus-%	Kunnan omis- tus- osuus-%	Kuntakonsernin osuus		
				Omasta pääomasta	Vieraasta pääomasta	Tilikauden voitosta/tappiosta
22)						
<u>Tytäryhteisöt</u>						
Kiint Oy Hankasalmen Haka	Hankasalmi	100,00	100,00	68 452,49	5 672 776,02	0,00
Kiint Oy Hankasalmen virastotalo	Hankasalmi	68,54	68,54	757 611,92	489 064,03	-5 985,69
Kiint Oy Hankasalmen vuokratalo	Hankasalmi	98,33	98,33	66 509,70	35 420,59	1 133,68
Kiint Oy Vuokrahanka	Hankasalmi	58,20	58,20	4 716,27	5 862,13	0,00
Kiint Oy Hankasalmen Somerinkulma	Hankasalmi	100,00	100,00	288 991,46	2 528,30	-13,87
Hankasalmen Lämpö Oy	Hankasalmi	100,00	100,00	26 700,73	20 388,06	-978,18
23)						
<u>Kuntayhtymät</u>						
Keski-Savon Oppimiskeskuksen ky	Pieksämäki	2,44	2,44	141 459,84	18 555,43	6 627,04
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	Jyväskylä	1,62	1,62	972 826,87	384 271,07	10 925,91
Keski-Suomen sairaanhoitopiirin ky	Jyväskylä	1,93	1,93	900 784,69	2 437 439,58	-57 384,54
Keski-Suomen liitto	Jyväskylä	1,60	1,60	28 517,95	29 141,80	1 647,45
Itä-Suomen päihdehuollon ky	Tuustaipale	0,57	0,57	9 636,31	6 292,37	14,91

	Kotipaikka	Konsernin osuus-%	Kunnan osuus-%	Kirjanpitoarvo 31.12.2011	Omasta pääomasta	Vieraasta pääomasta	Tilikauden voitosta/tappiosta
24)							
<u>Osakkuusyhteisöt</u>							
As Oy Hankasalmen Hankamäki I	Hankasalmi	20,37	20,37	70 585,11	67 085,13	450,02	-326,54
As Oy Hankasalmen Koivulehto	Hankasalmi	28,06	28,06	95 914,21	125 026,64	85,03	-59,82
As Oy Niemisjärven Päivätie I	Hankasalmi	20,35	20,35	33 654,40	33 876,63	60,50	6,00
As Oy Niemisjärven Päivätie II	Hankasalmi	29,25	29,25	62 229,53	62 557,03	313,76	43,57
As Oy Hankasalmen Petäjäranta	Hankasalmi	43,94	43,94	47 001,80	43 087,76	626,23	472,03
As Oy Satohanka	Hankasalmi	35,39	35,39	154 064,85	163 995,31	685,11	-2 508,86
As Oy Säkinmäen Kuusirinne	Hankasalmi	47,75	47,75	57 183,90	59 010,39	6 521,28	-289,79
As Oy Vuokonmaa	Hankasalmi	25,19	25,19	34 310,34	37 534,12	5 979,18	7,43
Kiint Oy Kuuhanavesi	Hankasalmi	40,83	40,83	86 482,11	29 609,76	1 503,11	2 662,53

Muut osakkeet ja osuudet Kirjanpitoarvo
31.12.2011

As Oy Pellisensalmi, 109 osaketta, 2 asuinhuoneistoa	25 821,22
As Oy Riukulanrinne, 1345 osaketta, 1 asuinhuoneisto	22 621,28
As Oy Tertunpelto, 390 osaketta, 2 asuinhuoneistoa	30 264,85
As Oy Viljavaara, 5144 osaketta, 2 asuinhuoneistoa	30 402,56
As Oy Hankamäensato, 1365 osaketta, 1 asuinhuoneisto	46 699,06
As Oy Niemisjärven Kumputie, 116 osaketta, 1 asuinhuoneisto	39 409,79
Kuntarahoitus Oyj, 15600 osaketta	44 920,00
Keski-Suomen Osuuspankki, 1 osuus	67,28
Keski-Suomen Tietotekniikka Oy, 1 osake	1 681,88
Jyvässeudun Ajoharjoittelurata Oy, 4 osaketta	3 363,76
Osuuskunta Metsäliitto, 200 osuutta	372,98
Sampo Oyj, 100 osaketta	3,36
Suur-Savon Sähkö Oy, 1000 osaketta 8 073,02 €, 71 osaketta 248 500,00 €	256 573,02
M-real Oyj, 185 osaketta	168,19
Suomen Asiakastieto Oy, 6 osaketta	16,82
Savon Energiaholding Oy, 1894 K-osaketta, 947 A-osaketta	3 193,80
Revontuli Golf Oy, b-sarja, 5 osaketta	30 480,00
Yhteensä €	536 059,85

	2 011	2 010
25) Erittely eräistä saataviin kuuluvista eristä		
Pitkäaikaiset lainasaamiset tytäryhteisöiltä	552 088,65	552 088,65
Lyhytaikaiset myyntisaamiset tytäryhteisöiltä	46 737,78	36 567,79
Lyhytaikaiset myyntisaamiset osakkuusyhteisöiltä	9 008,28	3 765,23
Lyhytaikaiset muut saamiset kuntayhtymiltä	365 999,18	148 725,77
Yhteensä	973 833,89	741 147,44

27) Rahoitusarvopaperit

	Osakkeet ja osuudet	Sij. rahamark- kinainstru- mentteihin	Muut arvo- paperit
Jälleenhankintahinta (markkina-arvo)	0,00	0,00	200 769,83
Kirjanpitoarvo 31.12.2011	0,00	0,00	200 769,83
Erotus	0,00	0,00	0,00

3.6.2. Taseen vastattavia koskevat liitetiedot**28) Oma pääoma**

Peruspääoma 1.1.	18 668 837,74	18 668 837,74
Peruspääoma 31.12.	18 668 837,74	18 668 837,74
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	1 027 066,67	80 260,69
Tilikauden yli-/alijäämä	-1 103 902,83	946 805,98
Yli-/alijäämä yhteensä 31.12.	-76 836,16	1 027 066,67
Oma pääoma yhteensä	18 592 001,58	19 695 904,41

30) Pitkäaikainen vieras pääoma, velat jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 895 000,00	525 000,00
Yhteensä	1 895 000,00	525 000,00

33) Erittely eräistä velkoihin kuuluvista eristä

Lyhytaikaiset ostovelat kuntayhtymille	1 011 158,68	759 729,08
Lyhytaikaiset ostovelat tytäryhteisöille	0,00	0,00
Lyhytaikaiset ostovelat osakkuusyhteisöille	0,00	2 215,39
Yhteensä	1 011 158,68	761 944,47

37) Siirtovelat

Lainojen korkojaksotukset	26 842,15	3 680,46
Lomapalkkojen, lomarahojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	1 679 155,36	1 698 082,91
Valtionosuusennakot	255 163,81	
Muut siirtovelat	218 532,74	29 510,00

Yhteensä	2 179 694,06	1 731 273,37
38) Huollettavien varat ja pääomat yhteensä	41 576,47	28 238,18

3.7. Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

45) Kunnan antamat vastuusitoumukset sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta

Takaukset	Alkuperäinen pääoma	2011	2010
KOy Hankasalmen Haka/Nordea		90 072,97	126 115,65
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	547 348,75	97 733,70	136 830,66
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	1 602 481,00	881 363,65	988 195,85
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	780 500,00	491 375,00	520 831,25
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	632 000,00	395 000,00	418 700,00
KOy Hankasalmen Haka/Nordea	527 500,00	329 687,50	349 468,75
KOy Hankasalmen Haka/Pohjola	329 816,52	174 802,75	214 380,73
KOy Hankasalmen virastotalo/Nordea	800 000,00	656 410,19	697 435,85
Yhteensä	5 219 646,27	3 116 445,76	3 451 958,74

46) Muut kunnan antamat vastuusitoumukset

Takaukset	Alkuperäinen pääoma		
Hankasalmen Vanhaintukiyhdistys/Sampo	142 500,00	10 000,00	20 000,00
Hepohiekan vesiosuuskunta/Nordea	400 000,00	236 206,89	150 000,00
Korvenkylän vesiosuuskunta/K-S Op, Nj.	30 273,83	8 073,03	10 091,29
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	476 000,00	31 818,05	45 462,31
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	47 564,00	27 434,00	31 094,00
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	55 730,91	11 503,18	16 652,18
Kärkkäälän vesiosuuskunta/Nordea	830 000,00	234 335,38	119 335,38
Nälkämäen vesiosuuskunta/Pohjola	168 187,93	57 995,15	69 594,39
Nälkämäen vesiosuuskunta/Pohjola	35 000,00	18 065,00	20 323,00
Ristimäen vesiosuuskunta/Nordea	412 000,00	412 000,00	0,00
Ristimäen vesiosuuskunta/Nordea	500 000,00	500 000,00	0,00
Sauvoniemen vesiosuuskunta/Nordea	300 000,00	259 655,17	200 000,00
Säkinmäen vesiosuuskunta/Pohjola	1 000 000,00	264 734,51	299 208,51
Venekosken vesiosuuskunta/Pohjola	450 000,00	91 481,91	115 818,80
Yhteensä	4 847 256,67	2 163 302,27	1 097 579,86
Vastuusitoumukset yhteensä	10 066 902,94	5 279 748,03	4 549 538,60

Kunnanvaltuuston päätökset annettavista takauksista
(lainoja ei ole nostettu):

Kvalt. 16.06.2003, Hankasalmen Lämpö Oy 1 600 000,00 €
Kvalt. 13.12.2010, Ristimäen vesiosuuskunta 1 412 000,00 €,
josta annettu takaukset yht. 912 000,00 €

46) Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista

Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	18 103 601,73	16 039 239,44
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.	0,00	0,00

Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta
31.12.

13 402,58	13 064,16
2011	2010

47) Muut taloudelliset vastuut

Kunnan kirjanpidon ulkopuolella olevat säästö- ym. tilit (mm. koulujen luokkaretket, leirikoulut, stipendit ym.)

65 284,61	74 451,50
-----------	-----------

3.8. Henkilöstöä koskevat liitetiedot

48) Henkilöstön lukumäärä vastuualueittain

Vastuualue	Vakinaiset	Sij/määräaik.	Työllistetyt	Yhteensä	Muutos edell. vuoteen
Kunnanhallitus	79	8	2	89	-6
Sosiaalityö	103	40	6	149	-5
Terveystoimi	33	16	2	51	5
Sosiaali- ja terveysk. yht	136	56	8	200	0
Sivistyslautakunta	78	23	10	111	12
Ympäristölautakunta	42	2	6	50	-3
Yhteensä	335	89	26	450	3
Muutos edelliseen vuoteen	-33	-3	7	-29	-29

2011	2010
-------------	-------------

49) Tilikauden palkat, palkkiot eläkekulut ja muut henkilösivukulut

Mukana investointeihin sisältyvät em. kulut

Palkat ja palkkiot

13 144 580,47	13 818 833,76
---------------	---------------

Henkilösivukulut:

Eläkekulut

3 389 261,44	3 565 798,33
--------------	--------------

Muut henkilösivukulut

834 223,47	850 091,59
------------	------------

Henkilösivukulut yhteensä

4 223 484,91	4 415 889,92
--------------	--------------

Henkilöstökulut yhteensä

17 368 065,38	18 234 723,68
----------------------	----------------------

3.9. Konsernitilinpäätöksen laatimisperusteet

Konsernitilinpäätökseen sisältyy kunnan lisäksi

- tytäryhtiöt eli yhtiöt, joista kunta omistaa tilikauden lopussa yli 50 % osakekannasta

- kuntayhtymät, joihin kunta kuuluu

Keski-Savon Oppimiskeskuksen kuntayhtymästä yhdistelty kuntayhtymän oma tilinpäätös, koska se ei tee konsernitulolaskelmaa eikä -rahoituslaskelmaa.

Jätetty yhdistelemättä:

- osakkuusyhteisöt

Kuntayhtymien tilinpäätökset on yhdistetty konsernitilinpäätökseen rivi riviltä peruspääomaosuuden suhteessa.

Konsernitase on laadittu nimellis- eli pariarvomenetelmää käyttäen.

Vähemmistöosuus on erotettu kustakin oman pääoman erästä erikseen.

Konsernin sisäiset saamiset ja velat on eliminoitu.

Konsernitilinpäätöksen yhdistelyvaiheessa on oikaistu tytäryhtiöiden aineellisten hyödykkeiden kirjanpitoarvot vastaamaan suunnitelmapoistojen mukaan tehtyjä arvoja.

Tilikaudelle kohdistuva poistovajaus on oikaistu tilikauden suunnitelman mukaisista poistoista ja edellisten tilikausien kertynyt poistovajaus Edellisten tilikausien ylijäämästä (alijäämästä).

Kaikilla konserniin kuuluvilla yhteisöillä on sama tilikausi.

3.9.1. Tuloslaskelman liitetiedot

8) Toimintatuotot tehtäväalueittain (1 000 €)	2011	2010
Yleishallinto	4 188	4 000
Sosiaali- ja terveystalvet	8 629	7 548
Opetus- ja kulttuuripalvelut	2 721	2 455
Yhdyskuntapalvelut	2 989	2 713
Yhteensä	18 527	16 716

3.9.2. Tasetta koskevat liitetiedot

3.9.2.1. Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

25) Kunnan saamiset konserniyhteisöiltä:

Pitkäaikaiset lainasaamiset tytäryhteisöiltä	552	552
Lyhytaikaiset myyntisaamiset tytäryhteisöiltä	47	37
Lyhytaikaiset muut saamiset kuntayhtymiltä	7	3
Yhteensä	606	592

3.9.2.2. Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

28) Oma pääoma

Peruspääoma 1.1.	18 669	18 669
Peruspääoma 31.12.	18 669	18 669
Arvonkorotusrahasto 1.1.	48	49
Muutos	0	-1
Arvonkorotusrahasto 31.12.	48	48
Muut omat rahastot 1.1.	480	442
Muutos	61	38
Muut omat rahastot 31.12.	541	480
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	-576	-1 603
Muutos	-4	303
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.	-580	-1 300
Tilikauden yli-/alijäämä 1.1.		
Muutos		
Tilikauden yli-/alijäämä 31.12.	-1 279	724
Yhteensä	17 399	18 621

30) Pitkäaikainen vieras pääoma, velat jotka eräännyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

	5 838	4 419
--	--------------	--------------

33) Kunnan velat konserniyhteisöille

Lyhytaikaiset ostovelat tytäryhteisöille	0	0
Lyhytaikaiset ostovelat kuntayhtymille	19	15
Yhteensä	19	15

3.9.2.3 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

45) Annetut vastuusitoumukset 31.12.

4 667

3 782

4. LASKENNALLISESTI ERIYTETYN VESIHUOLTOLAITOKSEN TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

VESIHUOLTOLAITOS

LASKENNALLISESTI ERIYTETYN LIIKETOIMINNAN TULOSLASKELMA

	2011	2010
Liikevaihto	549 318,22	563 850,53
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)		
Valmistus omaan käyttöön		
Liiketoiminnan muut tuotot	5,96	437,32
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-114	
Varastojen lisäys(+) tai vähennys (-)	220,16	-74 994,67
Palvelujen ostot	-208	-122
Henkilöstökulut	-94 076,79	296,95
Palkat ja palkkiot		847,38
Henkilösivukulut		842,05
Eläkekulut		-101
Muut henkilösivukulut	-32 577,07	740,03
Poistot ja arvonalentumiset	-134	-31 118,43
Suunnitelman mukaiset poistot	-6 274,47	-137
Liiketoiminnan muut kulut	130,96	999,00
Liikelylijäämä (-alijäämä)	46 423,28	86 676,32
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korvaus jäännöspääomasta	-147	
	472,45	-57 909,89
	-101	
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	049,17	28 766,43
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	3 357,89	3 868,09
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-97 691,28	32 634,52

LASKENNALLISESTI ERIYTETYN LIIKETOIMINNAN TASELASKELMA

	2011	2010
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	5 278 739,71	3 903 927,33
Aineelliset hyödykkeet	5 278 739,71	3 903 927,33
Rakennukset	4 082 751,87	369 252,95
Kiinteät rakenteet ja laitteet	1 118 572,43	992 641,19
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	77 415,41	2 542 033,19
 VAIHTUVAT VASTAAVAT	 262 512,51	 175 044,76
Saamiset	262 512,51	175 044,76
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	262 512,51	175 044,76
	5 541 252,22	4 078 972,09
 VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	1 837 868,38	3 719 445,83
Jäännöspääoma	1 935 559,66	3 686 811,31
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-97 691,28	32 634,52
 POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	 52 350,61	 55 708,50
Poistoero	52 350,61	55 708,50
 VIERAS PÄÄOMA	 3 651 033,23	 303 817,76
Pitkäaikainen	3 293 748,48	
Lainat kotimaisilta talletuspankeilta	2 975 000,00	
Liittymismaksuvelat	318 748,48	296 533,01
Lyhytaikainen	357 284,75	
Lainat kotimaisilta talletuspankeilta	350 000,00	
Ostovelat	7 284,75	7 284,75
	5 541 252,22	4 078 972,09

TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Hankasalmella 29. päivänä maaliskuuta 2012

Anja Kauppinen
kunnanhallituksen puheenjohtaja

Matti Mäkinen
kunnanjohtaja

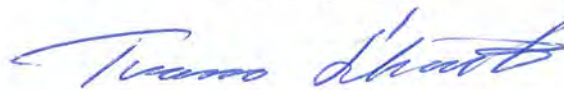
Leena Kurra
kunnanhallituksen jäsen

Terhi Lamminniemi
kunnanhallituksen jäsen

Antero Manninen
kunnanhallituksen jäsen

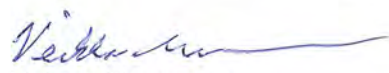
Tuomo Silvast
kunnanhallituksen jäsen

Timo Koivuniemi
kunnanhallituksen varajäsen

Kari Häkkinen
kunnanhallituksen varajäsen

Veikko Manninen
kunnanhallituksen varajäsen

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.

Hankasalmella 29.5 2012Oy Audiator Ab
JHTT-yhteisö

Erkkä Ollila
JHTT-tilintarkastaja

6. KUVAUS KIRJANPITOJÄRJESTELMÄSTÄ JA KIRJANPIDOSSA KÄYTETYISTÄ KIRJOISTA

Vuoden 2011 alussa on otettu käyttöön taloushallinnon SAP ECC-toiminnanohjausjärjestelmä. Hankasalmen kunta on omana yrityksenään Jyväskylän kaupungin Talouskeskus Liikelaitoksessa Jyväskylän palvelimilla.

Käytössä olevat SAP-sovellukset:

- kirjanpito
- myyntireskontra ja yleislaskutus
- ostoreskontra
- käyttöomaisuuskirjanpito
- BI-raportointi

Käytössä olevat Pegasos sovellukset:

- palkkalaskenta
- myyntireskontra

Muut sovellukset:

- maksuliikenneohjelmisto BasWare
- Basware IP sähköinen ostolaskujen käsittely
- päivähoitolaskutus, Pro Consona
- vanhustenhuollon laskutus, Pro Consona
- sosiaalityö, Pro Consona
- terveystoimi, potilastietojärjestelmä Efficca
- jätehuollon valvontaohjelmisto, Logica Suomi DL-Systems Oy
- rakennusvalvontaohjelmisto, Logica Suomi DL-Systems Oy
- kansalais- ja työväenopistojen opetushallinto-ohjelmisto VerkkoHelleWi, Mäntsälän Atk-palvelu Oy
- vesi- ja jätevesilaskutus, Logica Suomi Oy
- konsernitilinpäätöksen laatimista varten on Aditro Financials Oy:n Personec Konserni-ohjelma
- lomitusnetti
- työvuorosuunnittelu- ja laskentajärjestelmä, MD-Titania
- väestörekisteri KuntaNet

Kirjanpidossa käytetyt kirjat:

- päiväkirja
- pääkirja
- palkkakortisto
- tilinpäätös ja toimintakertomus liitetietoineen

Tositelajit:

Tos.laji	Nimi
AA	Käyttöomaisuuskirjanpito
AF	Poistokirjaukset
AZ	Investointien purku
H1	Tiliote Nordea
H2	Tiliote Hannulan Osuuspankki
H3	Tiliote Keski-Suomen Osuuspankki
H4	Tiliote Keski-Suomen Osuuspankki
H5	Tiliote Sampo
DV	Myyntisuor. (autom.)
DZ	Myyntisuor. (man)
KR	Toim. – lasku Basware
KS	Sisäiset maksut
KZ	Toimittajat – maksu
PA	Palkkaliittymä
PE	Peruutustosite
RS	Sis.sopimuslask.
SA	Muistiotositteet
SL	Sopimusl. muistio

Sosiaalipalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Hallinto ja toimisto						
Tulot	2	0		0	5	5
Menot	207	209		209	216	-7
Netto	-205	-209		-209	-211	-2
Sosiaalityö						
Tulot	15	17		17	63	46
Menot	1 131	964	306	1 270	1 324	-54
Netto	-1 116	-947	-306	-1 253	-1 261	-8 -100
Vammaispalvelut						
Tulot	15	23		23	13	-10
Menot	644	620		620	772	-152
Netto	-629	-597		-597	-759	-162
Toimeentuloturva						
Tulot	333	438		438	383	-55
Menot	806	905		905	902	3
Netto	-473	-467		-467	-519	-52
Asuntola-toimintakeskus						
Tulot	65	58		58	82	24
Menot	354	371		371	384	-13
Netto	-289	-313		-313	-302	11
Kuntouttava työtoiminta v. 2011 alk. sis. Sosiaalityöhön						
Tulot	12	0		0		0
Menot	49	0		0		0
Netto	-37	0		0	0	0
Avopalvelut v. 2011 alk. Omaishoito ja perhehoito sekä Muut sosiaalipalvelut						
Tulot	227	0		0		0
Menot	1466	0		0		0
Netto	-1239	0		0	0	0
Omaishoito ja perhehoito						
Tulot		103		103	103	0

Menot		549		549	598	-49
Netto	0	-446		-446	-495	-49
Muut sosiaalipalvelut						
Tulot		127		127	167	40
Menot		850	269	1 119	1186	-67
Netto	0	-723	-269	-992	-1019	-107
Sosiaalipalvelut yhteensä						
Tulot	669	766	0	766	816	50
Menot	4 657	4 468	575	5 043	5 382	-339
Netto	-3 988	-3 702	-575	-4 277	-4 566	-289

2.4.3. Kotihoito ja vanhustyö

Strateginen tavoite	Mittarit
Laitosvaltainen palvelurakenne korvataan avo- ja asumispalveluilla. Ikäihmisten kotona tai kodinomaisissa olosuhteissa asuminen varmistetaan hyvin suunnitellulla ja joustavalla palvelurakenteella hyväksytyin vanhuspalvelustrategian mukaisesti.	<ul style="list-style-type: none"> Laitoshoidossa hoidetaan korkeintaan 3 % kunnan yli 75-vuotiaista Kunnan yli 75-vuotiaista 90 % asuu omassa kodissaan (oma koti, palveluasunnot) Kotiin annettavien palvelujen (kotihoito) piirissä on 25 % kunnan yli 75-vuotiaista

Toteutuminen:

- Pitkäaikaisessa laitoshoidossa on ollut vuoden 2011 aikana 4,3 % (30) kunnan yli 75-vuotiaista (695)
- Kunnan yli 75-vuotiaista asui omassa kodissaan (oma koti, palveluasunnot) 95,7 % (665)
- Kotiin annettavien palvelujen piirissä oli 27 % (192) kunnan yli 75-vuotiaista (695)

Tehtävä: Hoito ja huolenpitopalvelujen tuottaminen läpi koko palveluketjun.

Toiminnan lyhyt kuvaus/palveluajatus:

- Kotihoito edistää kunnan asukkaiden hyvinvointia ammattitaitoisilla ja kokonaisvaltaisilla hoito- ja huolenpitopalveluilla yhteistyössä omaisten ja muiden tahojen kanssa ja tukee asukkaiden omatoimisuutta
- Palveluasumisen toiminta-ajatuksena on antaa hoitoa ja huolenpitoa kodinomaisissa olosuhteissa vanhuksille, jotka eivät enää selviydy tukitoimienkaan avulla omassa kodissaan

Toiminnan painopistealueet vuonna 2011 ja suunnittelukaudella:

- Vanhusten palvelurakenteen muuttaminen avohoidon suuntaan vahvistamalla kotihoitoa ja palveluasumista sekä toteuttamalla muita vanhuspalvelujen strategian linjauksia, tavoitteita ja toimenpide-ehtotuksia

Muut määräaikaiset			-	-	-
Oppisopimus	1	-	-	-	-
Yhteensä	88	83	74,1	86	88

Kotihoito ja vanhuspalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Kotihoito						
Tulot	178	161		161	175	14
Menot	1 219	1 241	31	1 272	1 319	-47
Netto	-1 041	-1 080	-31	-1 111	-1 144	-33 -61
Kotihoidon tukipalvelut						
Tulot	216	188		188	224	36
Menot	283	278		278	251	27
Netto	-67	-90		-90	-27	63
Päiväkeskukset (Metsätähti ja Päiväranta)						
Tulot	18	37		37	30	-7
Menot	138	252		252	264	-12
Netto	-120	-215		-215	-234	-19
Palveluasuminen (Metsätähti ja Päiväranta)						
Tulot	297	291		291	307	16
Menot	1 683	1 546	32	1 578	1 763	-185
Netto	-1 386	-1 255	-32	-1 287	-1 456	-169 -201
Kotihoito ja vanhuspalvelut yhteensä						
Tulot	709	677	0	677	736	59
Menot	3 323	3 317	63	3 380	3 597	-217
Netto	-2 614	-2 640	-63	-2 703	-2 861	-158 -276

2.4.4. Päivähoito

Strateginen tavoite	Mittarit
Riittävien, laadukkaiden sekä taloudellisten päivähoitopalvelujen tarjoaminen perheille.	<ul style="list-style-type: none"> Päivähoitopaikat mitoitettu 50 %:lle kunnan 0 - 6-vuotiaista lapsista Päivähoitopalvelut toteutetaan kustannustehokkaasti br-€/asukas Käytyt kasvatuskumppanuuskeskustelut /lapsi /vuosi
Varhaiskasvatus päivähoitossa toteutuu kasvatuskumppanuudessa ammattitaitoisen henkilöstön ja vanhempien kesken.	

Yhteensä	43	43	46,8	43	43
----------	----	----	------	----	----

<i>Päivähoito</i>	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Sillankorva						
<i>Tulot</i>	52	55		55	60	5
<i>Menot</i>	499	578	26	604	637	-33
Netto	-447	-523	-26	-549	-577	-18 -38
Metsätähti						
<i>Tulot</i>	25	30		30	31	1
<i>Menot</i>	266	303		303	296	7
Netto	-241	-273		-273	-265	8
Perhepäivähoito						
<i>Tulot</i>	93	90		90	88	-2
<i>Menot</i>	597	598	25	623	648	-25
Netto	-504	-508	-25	-533	-560	-27 -23
Ryhmäperhepäivähoito						
<i>Tulot</i>	18	25		25	25	0
<i>Menot</i>	119	144		144	127	17
Netto	-101	-119		-119	-102	17
Lasten kotihoidontuki						
<i>Tulot</i>	0	0		0	0	0
<i>Menot</i>	363	350		350	334	16
Netto	-363	-350		-350	-334	16
Päivähoito yhteensä						
<i>Tulot</i>	188	200		200	204	4
<i>Menot</i>	1 844	1 973	51	2 024	2 042	-18
Netto	-1 656	-1 773	-51	-1 824	-1 838	-14 -22

2.4.5. Terveyspalvelut

Terveyspalvelut	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	1 082	470	0	470	476	6
Myyntitulot	264			0	2	2
Maksutulot	781	470		470	461	-9
Tuet ja avustukset	27			0	11	11

Oppisopimus		0			
Yhteensä		43	45,7	35	30

Perusterveydenhuolto

Perusterveydenhuolto	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Hallinto						
Tulot	0	0		0		0
Menot	178	0		0		0
Netto	-178	0		0	0	0
Terveysneuvonta						
Tulot	7	0		0		0
Menot	181	0		0		0
Netto	-174	0	0	0	0	0
Työterveyshuolto						
Tulot	214	0		0		0
Menot	281	0		0		0
Netto	-67	0		0	0	0
Vastaanotto						
Tulot	181	0		0		0
Menot	1 735	0		0		0
Netto	-1 554	0	0	0	0	0
Täydentävät palvelut						
Tulot	21	0		0		0
Menot	478	0		0		0
Netto	-457	0	0	0	0	0
Perusterveydenhuolto						
Tulot		0		0	11	11
Menot		2 294		2 294	~~2 305~~ ~~-2 712~~	~~-10~~ ~~-418~~
Netto	0	-2 294	0	-2 294	-2 701 ~~-2 293~~	1 -407
Hammashuolto						
Tulot	160	0		0		0
Menot	516	397		397	708	-11 397
Netto	-356	-397	0	-397	~~-708~~	~~-11~~ -397
Perusterveydenhuolto yh-						

Menot		154		154	39	115
Netto		-154		-154	-39	115
Ympäristöterveydenhuolto yhteensä						
Tulot	28	0		0	0	0
Menot	189	154		154	197	-43
Netto	-161	-154		-154	-197	-43 ~~43~~

Terveyskeskussairaala

TK-sairaala/Hoivasairaala	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	512	450		450	465	15
Menot	2 217	2 186	144	2 330	2 376	-46
Netto	-1 705	-1 736	-144	-1 880	-1 911	-31 ~~61~~

Erikoissairaanhoito

Erikoissairaanhoito	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot	7	0		0	0	0
Menot	5 237	5 672	576	6 248	6 368	-120
Netto	-5 230	-5 672	-576	-6 248	-6 368	-120

Hoitotarvikevarasto

Hoitotarvikevarasto	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Tulot		0		0	0	0
Menot		75		75	64	11
Netto	0	-75	0	-75	-64	11 ~~11~~

2.5. Sivistyslautakunta

Strateginen tavoite: Hankasalmi tarjoaa dynaamisen koulutus-, harrastus- ja kulttuuriympäristön, mahdollistaa elinikäisen oppimisen ja itsensä kehittämisen sekä järjestää aktiivisia elämää edistäviä palveluja kuntalaisille.

Sivistyslautakunta	Tp 2010	Ta 2011	Muutos	Ta 2011 yht	Tp 2011	Poikkeama
Toimintatulot	767	607	0	607	906	299
Myyntitulot	370	304		304	407	103
Maksutulot	96	84		84	116	32
Tuet ja avustukset	269	193		193	352	159
Muut toimintatulot	32	26		26	31	5